

BARTÓKY JÓZSEF

SZIVÁRVÁNY

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

KIADÁSA

A SZENT TŰZ.

Alighogy a, pápa küldöttje nagy hajlongásokkal kiment, András király Miklóst, a nádorispánt hivatta s mikor a Barcz fia megjött, így szólt hozzá:

— Nézd, a pápa megint azt sürgeti, hogy már most menjünk mi is a Szentföldre és szabadítsuk ki azt a pogányok kezéből. Mit gondolsz: mit tegyünk?!

A nádorispán hamar készen volt a felelettel:

— Uram, Királyom, én azt tartom, hogy már most csakugyan rá kellene mennünk a pogányra!

— Azért mondod ezt, — kérdezte a király, — mert már izentünk olyasfélét, hogy a Szentföld védelmére mi is hadbaszállunk?!

— Legfőképpen azért mondom, Uram, mert ha már százezer számra járt a Szentföldön a német, a francia, meg mindenféle más országok népe, hát nekünk is meg kell mutatnunk a világnak, hogy mi sem vagyunk valami rongyos kis ország! Azt tartom, Uram, hogy már most: az ország becsülete parancsolja, hogy elmenjünk a Szentföldet megtisztítani a pogánytól!

András király elgondolkozott egy kicsit ezen a mondáson, aztán megkérdezte Miklós nádort:

— Hát te azt hiszed, hogy mostanság csak annak az országnak van a világ előtt becsülete, amelyik akkor is harcot kezd, ha őt magát senki sem bántja s nemcsak a maga földjét oltalmazza, hanem idegen országokban is meghordozza hadi lobogóit?!

A nádorispán ráfelelt:

— Uram, Királyom, ha az oroszán bebúvik a barlangjába és sohase mutatja magát, bizony utoljára el se hiszik a népek, hogy igazán oroszán lakik a barlangban!

András király elbocsátotta a nádort s lovas seregének főemberét hívatta magához s mikor megjelent színe előtt Sebős, a Hunt—Pázmánok ivadéka, annak is elmondta, hogy mit üzent megint a pápa s megkérdezte, hogy mit szól ehhez a dologhoz?!

— Uram, Királyom! — így szólt Sebős a feladott kérdésre, — én már régen sürgetem, hogy induljunk a Szentföldre pogányt pusztítani. Hiszen: azért kard a kardunk, hogy forgassuk, arra való a nyíl, hogy ellőjük s vitézeid arra valók, hogy vitézségüket megmutassák mind az egész világnak! És, Uram, micsoda örökös dicsőségedre lesz, hogyha a hadiszerencse kedvezésével többre megyünk, mint az angolok híres királya, akit az erre

járó keresztes-vitézek úgy emlegettek, hogy: oroszlánszívű Richárd!

András király elgondolkozott egy kicsit s aztán megkérdezte Sebőst:

— Azt hiszed, hogy: a karddal szerzett dicsőség örökös dicsőség? . . .

— Uram, — felelte Sebős, — a krónikásoknak minden más betűje megfakul, de a vérrel írt írás: örökös írás, mert ez nem halványodik meg sohasem!

Harmadiknak Tamás püspököt hívatta a király.

Tamás püspök nagy örömmel hallgatta a király szavait s kérdésére lelkesedve válaszolt:

— Oh, Uram, Királyom, boldog lenne országod, ha oltárainkon a gyertyaszálakat a Szentsír körül fellobogó szent szövétnekek lángjaival gerjesztett olyan tűzzel gyujtanók meg, melyet nagy ügyelettel onnét hoztak hazáig a dicsőséggel visszatérő magyar keresztes vitézek!

András király elgondolkozott egy kicsit s aztán megkérdezte a püspököt:

— Aztán, miért lenne boldog az országunk, ha az oltári gyertyákat a Szentsír körül égő lángok messzire elhozott tűzével gyújthatnók fel?

— Azért, Uram, — felelte Tamás püspök, — mert a gyertyák lobogó lángja azt hirdetné,

hogy ez az ország igazán keresztény és igazán Jézusnak országa . . .

. . . András király, amint kitavaszkodott, a magyar kereszties vitézek válogatott szép seregével elindult a Szentföldre: országának becsületet, kardjának dicsőséget s a templomok oltárára szent lángot szerezni.

A magyarok neki-neki ugrottak a sziklavárnak, a pogány ki-kicsapott rájuk, s noha alig múlt el nap valami véres összecsapás nélkül, Al-Adilnak a Táborhegyen épült erős várát hosszú hetek óta hasztalanul ostromolta a magyar sereg; úgylátszik, a hadiszerencse inkább azoknak szolgált, akik a maguk hazáját védték.

Egy éjtszaka András király álmiasztó nehéz gondolataival álmatlanul virrasztott tábori sátorában. Mint az egész megfáradt had, Miklós, a Barcz fia, Sebős és Tamás püspök, — ki-ki a maga sátorában, — nyugodtan aludta az igazak álmát s a király mégis mintha velük vitázott volna az ország becsületéről, kardjának dicsőségéről s az oltárokra szánt szent lángokról . . .

Egyszerre csak valami messziről felzokogó keserves jajgatást hallott a király.

Egy darabig csak hallgatta, hogy honnét

s merről jön a jajszó, aztán felkelt s kilépett sátorából.

Úgy aludt az egész tábor, hogy senki sem hallott semmit, csak a király; hiszen a jó királynak a szívével is meg kell hallania a jajszót.

András király egy pár pillanatig figyelve állott sátora előtt, aztán mikor az aznap elfogott pogányok fekvőhelye felől megint fel-felcsuklott a zokogás hangja, szinte akaratlanul arrafelé indult.

Alig ment egy-két lépésnyire, valami csodálatos fényesség tűnt a szemébe.

Mi lehet ez? tűnődött egy kicsit a király magában. Nem a holdvilág fénye, hiszen újhold van s a teli holdnak fénye sincsen ilyen ragyogó? Csillag se lehet, hiszen nem az égről árad a fény lefelé, hanem a földről sugárzik fel az égi! Aztán mintha mindig közelebb-közelebb jönne a rabok alvó helyéhez?

András király dobogó szívvel ment, ment előre, aztán, mikor a csodálatos fényesség nem kápráztatta már szemeit, megismerte, hogy maga Jézus az, aki a síró pogány rabhoz égi fényességben lejött vala.

András király térdre omlott egy sátor mellett s így hallgatta nagy áhítattal Jézusnak szavait:

— Miért sírsz, fiam? — kérdezte Jézus szelíden a rabot.

A pogány elzokogta:

— Rabul estem, elvesztettem hazámat, családomat, testvéreimet s felebarátaimat, akik engem is embernek tartanak! Inkább ölj meg Uram, hiszen jobb a halál, mint az ilyen élet!

Jézus megsimogatta a zokogó rab fejét s vigasztalta:

— Ne csüggedj, fiam, aki a hazáját, családját s felebarátját szereti, azt nem hagyja el az Úr, mert az ilyen ember megtartotta a legnagyobb törvényt, ami nem más, mint: a szeretet!

A rab egy kicsit megcsihadva sírdogált tovább, Jézus pedig tovább beszélt hozzá:

— Csendesedj meg fiam, nem leszen bánatód, mert eljön majd hozzád egy, az én követőim közül s megoldja rabláncodat, mert immár tudja, hogy a felebaráti szeretet lángjánál semmi sincsen a földön Istennek tetszőbb, fényesebb és dicsőségesebb!

A pogány Jézus lábaihoz vetette magát s hálás szavakat dadogva csókolgatta Jézus palástjának szegélyét.

— A te hited megtart tégedet! — szölt Jézus szelíden s aztán sugárzó égi fényességében lassan el-kiment az alvó táborból.

András király megrendült lélekkel sokáig, nagyon sokáig nézett a távozó után s aztán, mikor észrevette, hogy a merre Jézus el-

ment, arrafelé immár felpiroslik az ég alja s hajnalodik, felkürtöltette az egész tábor.

— A rabokat ereszétek szabadon! — parancsolta a király. — És készüljön fel mind az egész tábor: indulunk haza: Magyarországba!

Miklós, a Barcz fia, megszólalt:

— Igazad van, Uram, Királyom, eleget tettünk a becsületnek s megmutattuk a világnak, hogy mi sem vagyunk valami rongyos kis ország!

András király erre nem szólt semmit.

Sebős is megszólalt:

— Hát, amit oroszlánszívű Richárd nem tudott megtenni, mi se tehetjük meg, de megmutattuk, hogy jó vitézek vagyunk!

András király erre sem szólt semmit.

Aztán megszólalt Tamás püspök:

— Oh, de ha most tüstént hazamegyünk s nem viszünk haza a Szentsír szövétének lángjából, oltárainkon a gyertyákat nem gyújthatjuk fel innét vitt szent tűzzel!

András király erre valami megilletődéstől meg-megrezdülő hangon ezt mondta:

— Ki-ki gyújtsa fel az ő szívében itt, a Szentföldön a felebaráti szeretetnek lángját s örökítse ezt ivadékaira, mert bizony ennél a szent tűznél nincsen semmi a földön Istennek tetszőbb, fényesebb és dicsősége-sebb! . . .

. . . És ez a Szentföldön gerjesztett s onnét hazahozott szent tűz ma is él a késő ivadék szívében; az igaz, hogy olykor-olykor pislákol és néha-néha sercegve füstölög, de akár milyen rossz szelek fújnak, mégsem alszik ki sohasem s újfent mindig fellobog!

JÖNNEK A GYEREKEK...

A török-dúlta, felperzselt falu nyomorult viskóinak omladékai mint máglyára hányt s megszenesedett hullák heverték a felburjánhótt dudva között s az életnek semmiféle hangja sem hallott a pusztulásnak némaságában. Még a verebek is elhúzódtak a halálnak e siket csendjéből.

Gárdy Balázs, hogy most hét hosszú esztendeig való keserves raboskodás után valami nevezetes török vitézért cserébe hazaresztették, szinte elbódultan állott meg a földig rombolt kis magyar falu szélén, s egyszeribe elfelejtvén minden más szenvedését, lelkében felsírt a gyötrelmes gondolat: én Istenem, mi lett Magyarországból? Romokban hever az is, mint ez a kis magyar helység, melyhez a török által kimutatott új határt átállépve, hazafelé való útjában legelsőbben eljutott?! . . .

A Héttorony sok szenvedés után megszabadult rabja mélységes szomorúságában sokáig állott a siralmas pusztulás helyén s úgy nézte az omladékokat, mintha azok hazája gyászos sorsáról hírt adni kerültek volna elébe.

A tiszta, kék égről ragyogva sütött le a nap a romokra, de Gárdy Balázs lelkének sötét sejtelmeit nem tudta megnyihíteni se a nap, se az ég, s hosszú elmélyedéséből lassan-lassan felocsúdva, nehéz szívvel indult tovább a felperzselt falu begyepesedett útján. Mikor az egykori falu közepe táján haladt, az egyik viskó valahogyan megmaradt oldalfalához ragasztva, száraz gazzal *fedett* alacsony félszerféle tűnt a szemébe. Azt remélve, hogy itt mégis élő emberre akad, Gárdy Balázs áttörtetett a dudván s bepillantott a fedél alá, mely valami verem szája fölé hajlott. Jöttére nem mozdult semmi. Gárdy Balázs egy darabig nézelődött, hallgatódzott, aztán, ha nem is kiáltva, de hangosan megszólalt:

— Héj! Van-e itt valaki?!

A kérdésre a verem nem felelt.

Gárdy újra megszólalt:

— Utas ember vagyok! Van-e itt valaki?!

Erre a földbe vágott lépcsőn a veremből két botra támaszkodva egy ember vánszorogott elő s bágyadtan rebegte:

— Nincs, uram, nekem semmim se. Nem tudok én neked szolgálni semmivel sem . . .'

Gárdy megnyugtatta a megtört embert:

— Nem kérek én tőled semmit se! Csak jó szót; azt meg adhatsz. Gyere, üljünk ide

a napra. Miért is húzódsz a napsugár elől a föld alá?!

A nyomorék ember lassan kibicegett a félszer alól s mint aki vak, tapogatódzva, óvatosan leült egy gerendadarabra. Gárdy egy ideig szánakozva nézte a senyvedőt, aztán megkérdezte:

— Mikor pusztultatok el?

— Tavaly, nyár derekán, ránk jöttek a törökök adóért...

— Hiszen a ti falutok már innen esik a török-csinálta új határon. Tudom, most jöttem rajta át!

— Hej uram, — sóhajtott a jobbágy, — nem nézi azt a török! Egyet gondol s rájön a magyarra; azt mondja: adóért jön s aztán mindent elzsákmányol. Mi már úgy neki keseredtünk, hogy most vasvillára kapunk. A török lebírt bennünket, összeszedett mindent, amit előtalált; gabonát, állatot s felgyújtotta a falut négy helyen . . .

— Hová menekültek lakóstársaid? — kérdezte Gárdy.

— Elhajtották őket, —felelte a jobbágy, — asszonyostul, gyerekestül, mind. s eladják őket, mint a barmot.

A nyomorék ember lehajtott fejét egy kissé felemelve, úgy tett, mintha világtalan szemével utána nézne a szegény magyaroknak, akiket csapatosan vásárra hajtott a

török. Grárdy Balázs szívét is fojtogatta a keserűség s jó időbe telt, míg megint megszólalhatott:

— A te családodat is elhajtották? Magadra maradtál?

— Mikor uram, engem meg akartak köztözni, — szólt halkán a jobbágy, — a feleségem nekiugrott a török katonának, ez aztán belevágta a szegényt házunk lezuhant égő nádfedelének lángjai közé. Én utána kaptam s a láng kiégette mind a két szememet. Vak ember nem kell rabnak, nincsen ára, hát engem aztán keresztüldöfött a török úgy, hogy elvágódtam s azóta se bír a lábam . . .

Gárdy Balázs egyre sötétedő szomorúsággal hallgatta a bús történetet s lelkében rettetgető sejtelmek riadoztak. íme, a legelső magyar, akivel itthon találkozik, vak, nyomorék s a föld alatt lakik! Én Istenem, mi lett hát Magyarországból?! . . .

Noha nem igen remélte, hogy ettől a szerencsétlentől valamit megtudhat, Gárdy Balázs mégis csak megkérdezte:

— Aztán hallottatok-e valamit az ország dolgáról?!

— Bár ne hallottunk volna uram semmit, — sóhajtott a jobbágy. — Könnyebb volna ezt nem tudva elpusztulni az embernek . . .

— Nohát mit tudsz? — kérdezte Gárdy szinte remegő hangon.

— A minap járt erre valami lantos-diák, egyik véghelyből a másikba menet, erre tévedt. Hát ez mesélte, hogy napnyugat felé egy darabot leharapott a német az országból . . . Budán, Érsekújvárott, Fehérvárott a török az úr ... a Kárpátok alatt lengyelek fészkelnek . . . Erdélyben János fia az úr, de a török parancsol neki. A magyaroknak nem maradt az országból csak egy kis folt, ahol, míg a magyar végvári vitézek rakásra halnak, szedett-vedett, idegen zsoldosok élik fel a föld népének mindenét, az urak meg egymást marcangolják . . .

A jobbágy, mintha a torkát fojtogatta volna a sírás, elhallgatott, de aztán mégis szóba szökkent szívének reménytelen keserősége:

— Nincs már Magyarország, uram! Volt! Nincs! . . .

A jobbágy szavából kiáradó gyásznak fekete fellege rászállott Gárdy Balázs lelkére s a török rabságból megtérő vitéznek lelke szinte megdermedt a bánattól. Hol van hát Magyarország? Sehol! Volt! Nincs!... Mikor gyerekkorában édesanyjának koporsójára borultan zokogott, nem érezte magát olyan elesett, igazán elárvult árvának, mint most, hogy a lelke szétmarcangolt hazájának

temetetlen teteme fölé borultan, hangtalanul sikoltozta: Volt! Nincs! Nincs! Nincs!... A vak ember, mintha belelátott volna a sokáig mélyen hallgató Gárdy lelkébe, egy idő múlva megszólalt:

— Úgy-e uram, jobb lett volna, ezt nem tudva, elveszni? . . .

Gárdy Balázs erre nem felelt semmit. A fájdalomtól lesújtott, s elalélt lelke sehogy sem tudott felocsúdni.

A jobbágy sem szólalt meg sokáig, nyilván azt gondolta magában, hogy a halottsiratót nem szabad megzavarni, hiszen ha könnyei elapadásáig s élete fogytáig sír, akkor se tudja ezt a halottját igazán elsiratni.

A felperzselt falu halálos csendjében Gárdy Balázs szívéből fel-felhördült egy-egy nehéz sóhajtás. A vak jobbágy nagyon megszánta a bús embert s vigasztalásképpen halkán megszólalt:

— Holtig, jó uram, ezt is kibírjuk! Aztán elmegyünk. Nekünk, meglett embereknek, nem igen sok van már hátra! Csak a gyerekeimet sajnálom . . .

Gárdy a maga gyermekeire gondolva megkérdezte:

— Rabságba estek a gyerekeid?

— Nem, uram, — felelte a jobbágy. —

Aznap szerencsére a lányom is, a fiam is, lent voltak a nádasban. Akkor merészked-

tek haza, mikor a török már elment. Engem félholtan megtaláltak, de az anyjuk holttestét hiába keresték; még a csontjait is elhamvasztotta a tűz . . .

A vak jobbágy megint felvetette egy kicsit lehajtott fejét, s fakó arcán olyan riadt fájdalom vonaglott, mintha világtalan szemekkel azoknak a lángoknak rettenetes lobogását látta volna.

Gárdy Balázs megkérdezte, hogy hány esztendősek a gyerekek?

— A fiam — felelte a jobbágy, — tizenkét-estendő, a lány meg tizennégy.

— És hol vannak most a gyerekek?

— Aratnak.

— Aratnak? — csodálkozott Gárdy, — hol aratnak? Mit aratnak?

— Hát a gyerekek, — szólt a jobbágy, — az ősszel előbb kivájták ezt a vermet s összetákolták ezt a félszert, aztán holmi vasakkal felástak a füzesen túl egy jókora darab földet, annyit, amennyit fel bírtak fogni. Aztán a leégett faluban a romok alól összeszedték a szétszórt, elhullott búzaszemeket és bevetették a földjüket. Ma fogtak neki az aratásnak. Se kaszájuk, se sarlójuk nincs, hát azt mondták, hogy keresnek a mezőn valami kardot s azzal nyiszálják majd el a búzát. Kardot bizonyosan találnak itt a mezőkön: a vitézek, akiknek kezéből kihullott a kard,

már porrá lettek, de a kardjuk megmaradt... A gyerekek azt mondták, hogy minden nap hazahoznak egy pár kévét, a kezükkel ki-morzsolják a kalászokat s ha majd begyűjtik az egész termést, megőrlik a búzát két kő között. . . Én nem látom, mit csinálnak, lehet, hogy csak játék az egész . . .

Gárdy Balázs egyre emelkedő lélekkel hallgatta a jobbágy beszédét, de mielőtt szólhatott volna valamit, a bozótos gazon keresztül tört gyalogösvény felől léptek nesze hallott.

— A gyerekek jönnek! — szólt felfigyelve a jobbágy.

Gárdy Balázs felállott a gerendáról s kinézett a dudva közül az ösvény felé:

Csakugyan a vak jobbágy gyerekei jöttek. A bal vállán a lány is, a fiú is, két-két kövér búzakévét cipelt. A nap úgy ragyogott az arany kalászokon, hogy a fényes sugarak szinte glóriával övezték a két gyerek fejét. A fiú jobbkezeiben két kardot hozott, a lány jobbkezeiben meg piros pipacsból, fehér szék-füvirágból és zöld kakukfüből kötött bokréta volt.

Gárdy Balázs lelkében a gyerekek láttára felgyulladt a reménység s annak melegétől melegedő hangon megszólalt:

— A gyerekek jönnek! Búzakévét hoznak, kardot hoznak,háromszínű bokrétát hoznak...

Gárdy Balázs itt egy pillanatra elhallgatott, aztán kezét valami gyöngéd testvéri érzés akaratlan mozdulatával a vak jobbágy vállára tette és szinte tüzesen zendült fel a szava:

— Atyámfia! Ne csüggedjünk: lesz még Magyarország!

A vak jobbágy hirtelen felvetette a fejét s fakó arcán úgy felpiroslott az öröm, mintha világtalan szemeivel immár ő is látta volna, hogy a gyerekek búzakévéét hoznak, kardot hoznak, háromszínű bokrétát hoznak, szebb jövődőt hoznak . . .

HAJÓTÖRÖTTEK.

1.

A széles folyosóra néző kétablakos irattári szobában az életnek három hajótöröttje dolgozott. Nem egészen képletesen beszélünk, ha hajótörötteket emlegetünk, mert a minisztérium elnöki irattárában alkalmazott mindhárom díjnok életében csakugyan szerepelt a hajó. A köhögős Meller valaha dunai hajóskapitány volt: egy ködös hajnalban hajója, természetesen a másik kapitány hibájából, összeütközött egy vontatógőzössel s mert akkor az igazgatóság, természetesen egészen igazságtalanul, őt is kérdőre merete vonni, az önérzetében megsértett férfiú jogos felháborodásában, természetesen, odadobta kapitányi rangját! Hogy ez így történt, el kell hinnünk, mert a kapitány úr — sok «természetes»et keverve szavai közé — maga így szokta elmesélni ezt a dolgot. A másik díjnokra, Várhegyire, azért illik rá a hajótörött kifejezés, mert róla, noha ő erről sohasem beszélt, a kollégái azt suttogták, hogy voltaképpen vándorszínész volt, azután — az új hazában új életet óhajtván kezdeni — beállt

pincérnek egy Amerikába járó, nagy tengeri hajóra, mivel azonban három nap alatt mindent megivott, ami a hajón innivaló volt, még mielőtt a nagy tengerre kiérték volna, valamelyik európai kikötőben szárazra tették. Hogy ebből mi igaz és mi nem, azt persze senki sem tudja bizonyosan. Az azonban bizonyos, hogy ez a száraz, rekedt, szomorú Várhegyi, mikor rá-rájött a bolondja, sokszor hetekig rettenetesen pálinkaszagú volt. A harmadik díjnoknak, a kis szeplős, hat gyerekes Kovácsnak, életében úgy szerepelt a hajó, hogy Óbudán lakott s onnét mindig propelleren járt be a sógorának — egy társulati alkalmazottnak — nevére kiállított szabadjeggyel. A kis Kovács különben azért is emlékeztette az embert valami törött lapáttal zakatoló kis hajóra, mert dadogva beszélt s folyton járt a szája.

Egy tavaszi délelőtt a kis Kovács éppen arról beszélt, hogy a legidősebb fiát a jövő ősszel szeretné valamelyik katonaiskolába bejuttatni. Utóvégre is nemesi származás: kőteleki Kovács! Mialatt erről a dolgról beszélt, a kisebbik szobában, ahol az irattár felelős kezelője, irodatiszti rangjához méltóan, egyedül dolgozott — valami nagyot puffant. A díjnokok ügyet sem vetettek erre a zajra, azt gondolták: na, a vén Horák megint kiejtett a kezéből valami iratcsomót!

— Elmegyek audienciára a miniszter úr Ő Excellenciájához! — hadarta dadogva a kis Kovács — utoljára is az ingyenes helyre a legtöbb joga a szegény ember fiának lehet! És, ha egyszer bekerül a gyerek, egész életére biztosítva van! Nem igaz?! Mit szól ön ehhez, Várhegyi úr?

Várhegyi rekedt, fakó hangon, csendesen válaszolt:

— Én gyűlölöm a katonákat!

— Miért? Bántották valaha?

— Nem, de mind léhák, szoknyavadászok, asszonycsábítók! Azért gyűlölöm őket, mert így sok szerencsétlenséget okoztak s ha megvan a baj, fütyülve tovább állnak! Nekem is volt egy nőrokonom, akinek egy hadnagy udvarolt. Valami szegény báró volt. A gazember elcsábította az ártatlan leányt, azután otthagya. A leány, meg a törvénytelen gyermek, elzüllöttek, a báróból meg generális lett, hatalmas nagy úr, kegyelmes úr! Tavaly halt meg Bécsben. A király is ott volt a temetésén, pedig inkább azt érdemelte volna meg, hogy leüssék, mint a kutyát!

Mialatt Várhegyi fojtott, keserű hangon így beszélt, a kis Kovács lopva olyan tekintetet vetett reá, mintha azt fürkészte volna, hogy vájjon az anyja, a leánya vagy a felesége volt-e Várhegyinek az a bizonyos nőrokona?! Azután, mert Várhegyi sohasem

beszért a családjáról, a kis Kovács arra is gondolt, hogy hátha Várhegyi az a törvénytelen gyermek, akinek az apja báró, generális és kegyelmes úr volt?

Várhegyi elhallgatott, elkomorodott s úgy érezte, hogy kár volt felzavarni lelkében ezeket a dolgokat. Veszedelmesek azok nagyon! Akkor is ólomsúllyal nyomják a lelket, ha szenderegnek, ha meg felriadnak, akkor el kell bódítania magát az embernek, mert józan fejjel nem lehet megbírni velük!

A «természetes» Meller közönyösen oda szólt Kovácshoz:

— A 3453-ik csomó magánál van?

— Bent van Horák úrnál!

Meiler felállt asztala mellől s úgy rakva lábait, mintha most is a parancsnoki hídon járna, bement a kisszobába. Alighogy belépett a nyitott ajtón, sápadtan visszahőkölt:

— Jézus Mária!

A kis Kovács és Várhegyi odaugrottak.

Az öreg Horák a kis szobában, az egyik irattári állvány előtt, összeesve feküdt a földre. Mellette egy nagy iratcsomó.

A megriadt díjnokok kiáltozására összeszaladt az irodai személyzet.

Valaki telefonált a mentőknek.

Három-négy bátor ember felemelte az öreget a földről az irattári asztalra.

A kis Horák úgy feküdt ott a széthányt hivatalos írások között, mint aki már igazán meghalt. A halál még a minisztériumban is nagy úr. Az aligazgató úr, az irodatisztek és a díjnokok komoly tisztelettel nézték a mozdulatlan öreget, akit, noha negyven esztendő óta dolgozott a minisztériumban, voltaképpen senki sem ismert. Vézna, összeszáradt öreg testét, mely most ott feküdt előttük, mindnyájan ismerték, de a lelkét — pedig úgy látszik, mégis ez teszi a testet emberré — igazán nem ismerték. Magábazárkózott, különc volt az öreg: a hivatalos dolgokon kívül sohasem beszélt senkivel, barátja, bizalmasa sohasem volt. Különcségét évek hosszú során úgy megszokták, hogy utoljára soha, senkinek sem jutott eszébe arra gondolni, hogy voltaképpen ki is ez a Horák, miért ilyen ez a Horák, mint ahogy senki sem törte a fejét azon, hogy a nagy irodában az iratszekrények közül az egyik miért kétajtós, a másik meg miért háromajtós? Most azonban, hogy az öreg tulajdonképpen elment s csak egészen elviselt, elkopott testét hagyta itt, a kollégák riadt szemekkel, a halotthalvány arcnak eltorzult vonásaiból akartak valami feleletet kiolvasni azokra a kérdésekre, melyek a megszokás poros, szürke kárpitja mögül csak most ijedeztek fel, mikor a halál angyalai meglebbentették azt a füg-

gönyt. A fürkésző, kutató és szinte faggató szemek delejes áramának titokzatos erejétől a halottnak kint Horák egyszerre csak felnyitotta szemeit, aztán csendesen körülhordozta tekintetét a kollégák arcán, akik rettenetes megdöbbenésüket csak azzal tudták palástolni, hogy olyan mozdulatlanok és némák maradtak, mintha a miniszter úr Ő Excellenciája előtt álltak volna.

A mentők egy-kettőre megérkeztek s Horák urat elvitték a Szent János-kórházba.

Az aligazgató úr s a díjnokok az átélt izgalmak miatt, természetesen, nem tudták mindjárt folytatni a megszakított munkát s összeverődve az öregről beszélgettek. Azonban egy jó félóra múlva az élelmezési irodából az a hír jött, hogy krumpli-kiosztás lesz. Ez olyan életbevágó dolog, hogy nem lehet rossznéven venni, hogy azután már csak a krumpliról volt szó. Az aligazgató úr azonban, aki maga volt a megtestesült rend és pontosság, odaszólt Várhegyinek:

— Nézze, Várhegyi úr! Ugye, maga ott lakik valahol a Nyúl-utcában? Mielőtt délután bejönne, szóljon be a kórházba s kérje el az öreg Horák íróasztalának a kulcsát a gondnoktól. Ha pedig az öreg véletlenül megél, hát kérje el tőle, magától, mert, kérem, hivatalos-asztal kulcsáról van szó!

2.

Várhegyi bekapta azt az ebédnek nevezett valamit, amit az anyja kotyvasztott, azután fogta a kalapját s indulni készült.

— Hová sietsz? — kérdezte az anyja, aki olyan összetöpörödött, sovány vénasszony volt már, hogyha mozdulatlanul ült a széken, csak mélyreesett szemeknek olykor-olykor felvillanó fénye mutatta, hogy az egykori tizedrangú vándorszínésznő még él s nem a régen elmúlt ripacsvilágból megmaradt múmia.

— A János-kórházba megyek, — felelte Várhegyi. — Az öreg Horákot megütötte a guta.

— Horákot? — kérdezte valami rebbenéssel az öregasszony s azután, mielőtt a fia válaszolhatott volna, hirtelen folytatta: — Furcsa név: Horák! Ki az a Horák?!

— Első irodatiszt volt nálunk, az elnöki irattárban. Az íróasztala kulcsait kell elkérnem tőle vagy a gondnoktól.

— A szél érte, azt mondogod?

— Igen, ma délelőtt leesett a lábáról.

— Hova való volt? Nem volt valaha katonatiszt? Úgy rémlik, hogy a báró ezredében volt egy Horák . . .

— Az Isten tudja! Mogorva, szótlan, vén ember volt. Mikor én bekerültem díjnoknak,

akkor már több mint harminc esztendeje ott volt az öreg. Nyolc esztendő alatt nem szólt hozzám összesen nyolc szót. Csak az ügyszámokat mondta.

— Miért volt olyan mogorva?

— Mondom, nem tudom. De mit firtatod, ha hírét sem hallottad?

Az öregasszony egy kicsit megdöbbsent ettől a kérdéstől, de csakhamar készen volt a felelettel:

— Akinek az útja már a sírhoz ért, mind testvérének nézi azokat, akik előtte járnak . . .

Várhegyi szemében valami szomorú szájalom sötétlett. Ez a mondás, — gondolta magában, — az én anyámnak bizonyosan valamelyik régi szerepéből való!

A Nyúl-utcától a kórházig menet, Várhegyi folyton az anyjára gondolt. Tudta, egészen bizonyosan tudta, hogy milyen volt az élete. Hiszen kiskorától kezdve Thalia elzülött papjainak társaságában csavarogták keresztül-kasul az országot. Azt is tudta, hogy az ő életét is az anyjának az élete ölte meg, de elítélni mégsem tudta a boldogtalant. Azt ítélte el, azt utálta és gyűlölte, aki az ártatlan leányt elcsábította s faképnél hagyta! Igen, azt a bárót, azt a generálist, azt a kegyelmes urat, akinek a nevét az anyja csak akkor mondta meg, amikor már

eltemették! Oh, ha az anyja, könnyörgéseire hallgatva, előbb elárulta volna annak a gazembernek a nevét, kéjjel s gyönyörúséggel ütötte volna le azt a csalót, mint valami kutyát!

Mikor Várhegyi a kórház udvarára belépett, valami jóleső érzés fogta el a lelkét. A friss, zöld gyep között kanyargó utakon, a virágzó fák alatt, lábbadozó betegek sétáltak. Milyen jó ezeknek itt a csend, a tisztaság és a békesség házában! Háromszor volt már ő is idebent. Bár akkor a teste nagyon beteg volt, a lelke itt nem kínlódott. Itt nincs törvényes szülött, törvénytelen szülött, itt nincs különbség ember és ember között, itt nem kérdezi senki, hogy mi volt az anyád? miért züllött el? — Nem kérdezi senki, hogy te vagy-e az a vándorszínész, aki a fálusi kocsmák színjeiben komédiázott, züllött társaival? Nem kérdik, hogy miért ittad el a hangodat? Miért lett a báró, a generális s a kegyelmes úr fiából, végre, őszülő fejjel, szánakozó emberek segítségével, nyomorult, sínylődőapidíjas?

A VII. pavillonban a második terembe vezették Várhegyit. Ott feküdt az öreg Horák. Az ágya mellett nagy spanyolfal állt. Várhegyi tudta, hogy ez a kórházban azt jelenti, hogy a beteg haldoklik. Az ápoló nővér halcan azt súgta neki, hogy az öreg már egészen

elgyöngült, nem sokáig fogja már húzni s valószínűen elalszik csendesen.

Várhegyi odaállt a beteg ágya mellé. Kisvártatva az öreg Horák fölvetette a szemét, megismerte mindjárt látogatóját s halkán beszélni kezdett:

— Jó, hogy bejött valaki az irodából. Valamire kérem, de hajoljon közelebb hozzám. Itt a párnám alatt van a kulcsom, vegye ki. A fiókban, jobb oldalon legalul, hátul, egy bádóg dohánydobozban van egy boríték. Abban van egy arckép. Azt vegye ki, tépje össze, tapossa szét a sarkával. Nem akarom, hogy kézről-kézre járjon az arcképe annak a nőnek, aki megölt engemet. . .

Várhegyi csodálkozva nézett az öregre. Tekintete elárulta, hogy nagyon meglepte őt a vén különc vallomása s megdöbbenve állt a gyűlöletté keseredett szerelem furcsa vértanúja előtt. Az öreg, mintha évtizedek hallgatása után, most egyszerre még mindent el akart volna mondani, lihegve tovább beszélt:

— Katona voltam, hadnagy. Megszerettem egy ártatlan, tiszta leányt. Az apja kishivatalnok volt. Kaució nem volt, kiléptem. A postához mentem és míg én ott gyötörtem magamat, vándorszínészek kerültek a városba s az a leány, akire én mindig úgy néztem fel, mint az oltárképre, megszökött a

részeges énekessel. Így ölte meg az életemet. Elzüllött, elzüllött. . .

Az öreg egy pillanatra elhallgatott, aztán megint beszélni kezdett. Várhegyi fokozódó izgatottsággal figyelt, de bizony, egy árva szót sem értett meg többet, mert a szerencsétlen Horák voltaképpen nem beszélt már, nem mondott egy érthető szót sem, hanem csak ama rémes, olykor hörgő, élesen szag-gatott torokhangot hallatta, melyet a vergődő lélek akarátának utolsó erejével csikar még ki a szélütött, megbénult, összeomlott test elkékült ajkai közül, de amelyek már nem az ember szavához, hanem a halálra sebzett, pusztuló állat kísértetiesen ijesztő hangjához hasonlatosak. Mit akart még mondani a szomorú különc, aki negyven esztendei hallgatás után akkor beszélt volna már, mikor földi ember meg nem érthette a szavát?!

Egy idő múlva az öreg ajkai körül a megnyugvás szelíd érzése boldog mosolyt fakasztott. De ez a mosoly a derűhöz nem szokott s különben is eltorzult, szederjes arcon, olyan rettenetes rángassa lett, hogy Várhegyi hátrahőkölt az iszonyatból.

3.

Öreg este volt, mire Várhegyi a kórházból beért a minisztériumba. A kulcsot nem vitte

egyenesen az aligazgatóhoz. Ez számvivő őrmester volt valaha, — gondolta magában, — ez nem értené meg, hogy itt az arckép dolgát úri módon kell elintézni s talán még röhögne is ez a fajankó! A kollégáihoz ment be az irattári szobába.

— Meghalt? — kérdezte a kis Kovács.

— Meghalt! — felelte szomorúan Várhegyi, azután egy kis szünet után ezeket mondotta:

— Meller úr, ön kapitány volt, Kovács úr, ön magyar nemes, így hát úri emberekkel van dolgom!

Meller és Kovács erre az ünnepélyes hangon mondott szavakra úgy kihúzták magukat, mint ahogy ez egy kapitányhoz és egy magyar nemeshez illik, de szemeikből úgy kikandikált a kielégítésre váró kíváncsiság, mint ahogy ez már inkább a díjnokhoz illik.

— A legteljesebb titoktartás kötelessége mellett közlöm az urakkal, — mondta komoly hangon Várhegyi és rekedt hangja sejtelmesen hangozott, — közlöm az urakkal, hogy az öreg azt mondta nekem, hogy az íróasztala jobboldali fiókjában, hátul egy borítékban egy női arckép van . . .

— Női arckép? — szólt közbe igen meglepetten a kis Kovács, — női arckép?

— Ön természetesen azt gondolja — kér-

dezte gúnyosan Meller — hogy az irodatiszti fizetésből ezres-bankókat tehetett félre? Várhegyi folytatta:

— Igen, női arckép. Egy élet tragédiája van előttünk! Nem kell a tragédiába mindenkinek belehalni. Aki irodatiszt lesz, az is annyi, mintha meghalt volna!

Meller és Kovács, bárha nem voltak egészen tisztában azzal, hogy mi az a tragédia, igen komoly arccal lestek Várhegyi szavait. Ez egy kis művészi szünetet tartott s azután tovább beszélt:

— Az öreg megkért, hogy ezt az arcképet vegyem ki és semmisítsem meg, nehogy kézről-kézre járjon itt a minisztériumban! Hajlandók-e, uraim, önök segítségemre lenni, hogy a halott utolsó kívánságát teljesítsem?!

Meiler, a kapitány és Kovács, a kőteleki, természetesen, készek voltak segítséget nyújtani s igen helyesnek tartották Várhegyi úr eljárását, mert hiszen nyilvánvaló, hogy az aligazgatóval, mint volt számvivő őrmesterrel, egyáltalában nem lehetett volna ezt a dolgot megfelelő módon elintézni. Azután azért is helyes lesz így eljárni, mert ha Várhegyi nem két kifogástalan úriember jelenlétében nyúlna bele az öreg fiókjába s kitudódnék a dolog, akadnának olyanok, akik őt, persze, mindenféle szennyes gyanúsítá-

sokkal illetnék. Utóvégre is, bár az írnokok és díjnokok nem politikusok, nekik is emberi joguk a gyanúsítás!

A három díjnok olyan komolyan, mint három angol lord, bement az öreg szobájába. Ámbár már sötét volt, a lámpát nem gyújtották meg. Várhegyi kinyitotta a jobboldali fiókot és csakugyan megtalálta a dobozt s abban a borítékot, felszakította, de nem vette ki a képet, csak az ujjával tapogatta meg. Azután Meller és Kovács is meggyőződtek ilyen módon arról, hogy a borítékban csakugyan csak egy fénykép van; írás vagy pénz nincs semmi mellette.

A folyosón léptek kongtak végig. A kilences irattár felől jött valaki.

Várhegyi hirtelen zsebrevágta a borítékot, bezárta a fiókot s mind a hárman visszasettek a nagy szobába. Mire a kilencesből Bandhammer úr benyitott hozzájuk, a három úr már a helyén ült.

Bandhammer valami elnöki számot keresett. Kovács odaadta neki az iratot s mikor Bandhammer elment, az izgalomtól a rendesnél is jobban dadogva megszólalt:

— Én mégis azt hiszem, meg kellene gondolni, hogy talán meg kellene nézni a képet?! Mert hátha nem erről van szó s az öreg egy másik képről beszélt?!

Meiler egy pár pillanatig gondolkozott,

hogy ez gavallérhoz illő eljárás volna-e s azután megszólalt:

— Igaza van. Természetesen igaza van! Hátha ez nem az a női arckép?! És az a bizonyos női arckép az őrmester kezébe kerül?!

Várhegyi, bárha lelke mélyén tudta, hogy voltaképpen komizás, amit terveznek, valami ösztön kényszerítő parancsát követve, lassan kihúzta zsebéből a borítékot,

— Igazuk van, — szólt, — csak így teljesíthetem igazán a halott óhajtását! Azt különben sem mondta, hogy ne nézzem meg a képet, csak azt mondta, hogy tépjem szét és tapossak reá a sarkammal!

Meller és Kovács egészen odahajoltak Várhegyi asztalához. Várhegyi kivette az arcképet a borítékból s a lámpa elé tartotta. A kapitány s a kis Kovács meredten bámultak a régen megfakult arcképre. Régi divatú, bodros ruhába öltözött, nagyszemű, fiatal kisasszony mosolygott rájuk a képről. Várhegyi rögtön ráismert az anyja leánykori arcképére, de még a keze se rezdült meg, csak bódultan lehunyta a szemét. Jó komédiás vagyok, — gondolta, — látszik, hogy nem báró, nem generális, hanem valami részeseges komédiás volt az apám . . .

— Milyen ártatlan szeme van! Bizonyosan fiatalon halt meg s ezért gyászolta holtáig az öreg, — szólt Kovács.

— Azt természetesen nem lehet tudni, — dörmögte Meiler, — lehet, hogy megcsalta az öreget ezzel az ártatlan pofával! Oh, az ilyenek természetesen sok életet meg tudnak ölni!

Várhegyi lelkéből erre egyszerre kicsapott a keserőség s rekedten, szinte üvöltötte:

— Igen, igen, az öreget is ez ölte meg, mert aljas dög volt, dög, dög!

S a tajtékzó ember vad, szilaj gyűlölettel széttépte a fényképet, azután undorral a földre vágta s szinte tombolva taposott rá a foszlányokra.

Meller és Kovács, mint akik nem tudják mire vélni ezt a nagy felháborodást, csodálkozó szemeket meresztettek Várhegyire. A kérdő szemek tekintetétől a két züllött komédiásnak züllött komédiás gyermeke egyszerre magához tért.

— Borzasztó, — szólt remegve, — hogy egy nő egy életre koldussá tegyen valakit! Rettenetes dolog az ilyen, rettenetes! Felháborodik az emberben, akár milyen idegen is, minden jó érzés, ha ilyen gyilkost lát!

Az aligazgató úr nyitott be az ajtón.

— Meghozta a kulcsot?

— Meg. Itt van, tessék.

Az aligazgató észrevette, hogy Várhegyi halvány, az arca dúlt s keze is remeg.

— Mi baja?

— Láttam, mikor haldoklott s meghalt az öreg és ez nagyon kihozott a sodromból.

— Látszik, hogy ön nem volt katona! Menjen, sétáljon egy nagyot, aztán majd elfelejti, amit látott.

Az aligazgató, aki mint számvivő őrmester a csatamezőkön megszokta a halált, Kovácscsal és Mellerrel átment Horák úr szobájába.

Várhegyi, mikor magára maradt a nagy szobában, maga sem tudta, hogy miért tette ezt, óvatosan felszedte a széttépett fénykép megtaposott darabjait és zsebredugta. Azért tette, hogy a takarításkor ne találjanak itt összetépett fényképet?

Mikor a minisztérium komor épületének tágas kapuján kilépett a sötét, csendes utcára, Várhegyi úgy érezte, mintha szerepét bevégezve, a színpadról lépett volna le, a kulisszák mögé. Nyomorult életének egész keserősége egyszerre felszakadt a lelkében s mint égő lávatenger, öntötte el egész valóját. Sírni, tombolni, ölni, gyilkolni szeretett volna! Igen, azt elpusztítani, aki e világra hozta, azt, aki ártatlanságának meséjével meglopta bizalmát és hazugságainak palástja alatt a szeretetnek, részvétnek s szánalomnak, a piszokban is tiszta aranyszálaival eddig magához fűzte!

A háborgó lelkű ember kikerült a Duna-

partra. A friss tavaszi szellő nem hűtötte le forró fejét, halántékán kopogva vert a vér. Eleinte azt gondolta, hogy hazarohan s szemébe vágja anyjának, hogy *egy* életen át hazudott, csalt és züllésének nem a báró, generális és a kegyelmes úr volt az oka, hanem a maga léhasága, romlottsága! Azután arra gondolt, hogy visszamegy az öreg Horrákhoz s a hullának fülébe ordítja, hogy nem más, hanem az ő édesanyja volt az, aki őt megrontotta s — bocsánatot kér a halottól. Ezt azonban olyan bolond gondolatnak találta maga is, hogy szinte meghökölt tőle.

Legjobb nem gondolkozni!

Valamelyik szűk utcában bement egy kis kocsmába. Leült egy zugba, italt kért s ivott. A kocsmaszag gyermekkori emlékeit juttatta eszébe. A fapadon elszundikálva, oh, hányszor várt egykor az anyjára, ilyen bűzös ivószobában, míg az előadásnak vége lett! Hányszor hallotta veszekedni az anyját a rongyos színészcsapat direktorával: «Adjon előleget, lássa, nekem a gyermekről is gondoskodnom kell!» Eszébe jutott, hogy a földszagú, hideg parasztszobákban anyja hányszor védte a megfagyástól a maga testével s hányszor feküdt le étlen-szomjan, csak-hogy öneki adhasson egy falattal többet! És a gyermekkori emlékek lassan-lassan elcsillapították lelkében a gyűlöletet és a szánalom

ébredt fel annak helyébe. Hát nem sajnálni való az a fiatal leány, akit egy férfi, el csábít, megcsal, szerencsétlenné tesz? Hát bűnös az az anya, aki a fiának nemcsak azért hazudik, hogy a maga bűnét mentse, hanem azért is, hogy züllésre ítélt gyermekének könnyebbé, elviselhetőbbé tegye a züllést? És bűnös az az anya, aki aztán fiával együtt züllik, züllik? Ki tudja, nem boldogabbak-e azok, akiknek a teste s a lelke folytonos mámorban tántorog s akik szinte öntudatlanul botorkálnak a nyomorúság útjain? Nem jobb dolguk van-e azoknak, akiket semmi erkölcsi és társadalmi szabály nem nyugöz le? És ki tudja, nem a legnagyobb boldogság-e a szenvedésnek, a fájdalomnak, a nyomorúságnak érzése s nem azok-e a kiválasztottak, akiknek ez az osztályrészük? . . .

Az erős pálinkától egyre bolondabb, betegesebb gondolatok kóvályogtak Várhegyi ködös agyában.

— Most már zárunk! — szólt éjfélkor a kocsmáros.

Várhegyi feltápáskodott s hazafelé indult. Hideg szél fütyült az utcákon. Ez mintha egyszerre kijózanította volna. Mikor aztán a Margithíd közepére ért, belenyúlt a zsebébe, elővette onnét a széttépett fénykép foszlányait s kezét kiterjesztvén a korláton át a víz fölé. lassan, szelíden, gyöngéden le-

hullatta a megtaposott kép darabjait a nagy Dunába . . .

A Nyúl-utcai, özönvízelőtti földbe sülyedt, rokkant ház udvari szobájában régen sötét volt már, mikor Várhegyi hazaért. Tapogatódzva ment be s ahogy volt, ruhástul ledőlt az ágyára.

Az anyja fölébredt:

— Hol jártál eddig, fiam, csak nincs valami bajod?

Az édesanyjai szóra úgy elszorult Várhegyi szíve, hogy alig tudott felelni.

— Nincsen, anyám, semmi bajom!

— Talán Horák miatt késtél? Életben talátlad még? — kérdezte az öregasszony és Várhegyi most már észrevette, hogy anyjának a hangja remeg.

— Igen.

— És aki olyan mogorva, hallgatag volt eddig, most beszélt s mondott valamit?

Várhegyi torkát fojtogatta a sírás; olyan gyöngének érezte magát és a mindent mentető részvét s a mindent megbocsátó gyermeki szeretet szelíd hangján azt felelte:

— Nem, anyám, nem szólt, nem mondott semmit se a szegény . . .

Azután csend lett a szobában s lassan behúnt az Álom. És a csillagok a széles, nagy, kopasz teleknek még be nem épített oldala felől, be-benéztek az alacsony, félig már el-

temetett, piszkos ablak rosszul felakasztott, rongyos függönyének hasadékain s az alvókat látván, a tavaszi tiszta égen szikrázó ragyogással versengve hirdették annak dicsőségét, aki felfoghatatlan bölcseséggel és megmérhetetlen jósággal az elbukottaknak is megengedi, hogy szívükben a szeretetnek égi virága megéljen s jónak, ártatlannak, tisztának s megváltottnak álmodhassák magukat . . .

AZ ÖKEG ÚR ÉS A HALÁL.

AZ öreg méltóságos úr hazafelé jövet olyan fáradt volt, hogy a kútvölgyi-úton a régi temető mellett hátizsákját, mely hősi halált halt egyetlen fiától maradt rá s amelyben gondosan egyforma darabokra tördelt száraz gallyakat szokott alkonyodáskor titokban hazacipelni, — letette az útfélre s leült pihenni. Egy darabig nyugodtan üldögélt így az öreg tanácsos úr, aztán egyszerre nagy hirtelen rájött a köhögés s úgy megrázta, hogy a szemüvege leesett a földre. Mihelyt a köhögési rohama elcsitult, az öreg úr ugyan csak keresgélte a szemüvegét, de bizony sehogy sem tudta megtalálni. Kénytelen leszek, — gondolta magában, — itt addig várni, míg valaki erre jön s megsegít, hiszen egy ilyen szemüveg manapság legalább száz-ezer koronába kerül!

Az öreg méltóságos úr hát várt, várt, sokáig várt s nagy, néma csendesség borult a világra. Az öreg úr egyre csüggedtebb, egyre szomorúbb lett s olyan elhagyatottnak érezte magát, hogy irigykedve gondolt azokra, akik már ott porladoztak a régi temetőben. Oh, —

gondolta magában, — milyen jó volna, ha már engem is megszánna a Halál!

Alighogy elsóhajtotta az öreg úr ezt a gondolatát, hirtelen ott termett a Halál s megszólalt:

— Rám gondoltál, hát itt vagyok! Mit kívánsz? Nyilván te is úgy vagy most velem, mint az az egyszერი rőzsessedő paraszt, aki, mikor hívására megjelentem, arra kért, hogy segítsen fel hátára a rőzsét.

Az öreg méltóságos úr minden megdöbbenés nélkül szólt:

— Nem, én igazán örülnék, ha elvezetnél már ebből a felfordult, megveszett világból!

— No, no, — szólt a Halál, akit meglepett az öreg úr szomorú hangja, — talán nagyon is sötétnek látod a világot?! Hiszen családod körében . . .

Az öreg úr felsóhajtott:

— Családom körében?! Egyetlen fiam el-esett. Az egyik leányom öt éhező unokámmal Erdélyben nyomorog. A férjét kitették a hivatalából s kis birtokát elvették. A másik leányom Pozsonyban nyomorog, két gyermekével. A férje rabságban van azért, mert magyar. Szegény áldott jó feleségem agyon-dolgozta magát. Törékeny teste s gyöngéd lelke nem bírta ezt az életet. Tavaly temettem el. A nővérem lakik most nálam abban

az egy szobában, amelyet még nem vettek el tőlem. A férjét a forradalom pusztította el . . . Az öreg úr, mintha a sírás fojtogatta volna, elhallgatott. A Halál mélyen megrendülve és szánakozva nézett rá s szelíden vigasztalni próbálta:

Nos, talán régi barátaid társaságában . . .

Igaz, szolt az öreg úr, — van három-négy barátom, de nem igen találkozhatunk; nagyon messze lakunk egymástól s a gyaloglást egyikünk sem bírja. S aztán nekem délutánonkint száraz gallyat is kell szednem, hogy legyen mivel felmelegíteni a vacsorára félretett köménymagos levest. A fával s a szénnel nagyon takarékoskodnunk kell..

— No, de bizonyosan vannak más jó ismerőseid is, akikkel többször találkozhattok.

Az öreg úr keserűen mosolygott:

— Amíg valaki voltam, oh, addig nagyon sok iskolatársam s jóismerősöm volt, akik nagyon szívesen vették igénybe támogatásomat s nagyon sokszor mondták, hogy hálás híveim lesznek mindhalálig, de most, ha itt-ott találkozom velők, a legtöbb — rossz adós módjára — úgy tesz, mintha sürgős dolga volna, nehogy időm legyen valami viszonzást kérni. Pedig én, Isten látja lelkemet, sohasem tartottam számon, hogy kivel tet-

tem jót. Olyan gazdag volt a szívem szeretetben, hogy nem tartottam szükségesnek feljegyezni, hogy kincseit kikre pazaroltam el! Most már üres a szívem . . .

Mialatt az öreg úr beszélt, a Halál megmegcsóválta a fejét s aztán, mikor az öreg úr elhallgatott, megszólalt:

— Hát rombadőlt hazád újjáépítésének munkájában keress vigasztalást! Ebben a munkában rátok, tapasztalt öregekre, nagy szükség van!

Az öreg úr álmélkodva nézett fel a Halálra s csodálkozva kérdezte:

— Azt hiszed, hogy szükség van az öregekre? Nagyon tévedsz! Manapság olyan sok a tapasztalatokban gazdag, higgadt, nyugodt, körültekintő, mindent megfontoló s nagy gyakorlattal bíró fiatalember, hogy az öregek igazán egészen felesleges terhei ennek a földnek s egyáltalában már az sem szép tőlük, hogy élnek, mikor ebben a csonka országban úgylis nagyon sok az ember . . .

A Halál egészen elkomorodott s szótlánul elgondolkozott. Ilyen keserű szívvel — ezt gondolta magában — mégsem vihetem magammal az embereket, hiszen az ilyen elbúsult szívek halóporából nem fakadhat virág s milyen kopár, virágtalan, szomorú lenne minden temető! . . . Igen, igen, ha az Élet kegyetlen az emberekhez, nekem kell

gyöngédnek lennem s nekem kell reményt adnom!

A Halál aztán szelíden megveregette az öreg úr vállát s biztatóan így szólt:

— Ne csüggedj barátom, mert nemsokára minden jóra fordul: megjavulnak az emberek, könnyebb, vidámabb lesz az élet, a jók és igazak már itt elveszik jutalmukat s boldogtalan hazád újra nagy s boldog lesz!

Az öreg úr arcán felpiroslott az öröm s a szeméből kicsordultak a boldogság könnyei.

Aztán a Halál éppen úgy, mint a fabulában, fölsegítette a száraz gallyal teli hátizsákot, megkereste a szemüveget s átadta az öreg úrnak, s olyan hirtelen, mint ahogy jött, eltűnt. Az öreg méltóságos úr — ámbár úgy tetszett neki, mintha a Halál kezének érintésétől egy kicsit elzsibbadt volna a bal karja s mintha a szemüvege homályosabbá lett volna — nagy örvendezéssel sietett haza s otthon egész este olyan bízó reménykedéssel s olyan sokat beszélt a boldogabb jövőről, hogy szomorú nővére nem győzött rajta titokban eleget csodálkozni. Később járt az idő, mire lefeküdtek. Az öreg úr alig tudott elaludni az örömtől s ahogy nagysokára mégis elnyomta az álom, az eljövendő szép, boldog, békességes, áldott időkről álmodott. Aztán mikor elcsöndesedett az egész ház,

a jó, a megvigasztaló és kegyelmes Halál, aki biztató szavával a kegyetlen Élet helyett reményt adott, halkán, nesztelenül besuhant a sötét szobába s kezének szelíd érintésével megállította az öreg méltóságos úr szívedobogását.

A FEJEDELEM GULYÁSA.

Mikor az Öregasszony kedves unokájával estenden Esztergomból gyalogszerrel hazakerült, a gyerek olyan fáradt volt, hogy nem kellett neki se étel, se ital, hanem mindjárt behúzódott a kunyhóba s mire az öregapja a gulya mellől megjött, már úgy aludt a vackán, mint a bunda.

Az öreg Gedő, mikor a vacsoracsillag feljötté után előkerült, nagyon dorzanyosan fogadta a felesége köszöntését s egy árva szóval sem kérdezősködött, hogy: hát mire végeztek Esztergomban? Az öregasszony tudta, hogy az ura miért olyan, amilyen, nem is bosszantotta semmi beszéddel, csak elébe adta az ételt szó nélkül, úgy, mintha egyáltalában semmi sem történt volna ezen a szent napon s a gyerekek bent se lettek volna Esztergomban.

Az öreg Gedő nekilátott az evésnek, azonban nemigen ízlett neki a gulyásleves; de nem azért, mintha az nem lett volna jó, hanem azért, mert az a gyerek nem ült ott a bogrács mellett! Ez már talán mégis sok,— gondolta az öreg magában, — hogy ez a gyerek engem így megbabonázott, de nem

tehetek róla, hiszen az unokám s aztán véremből ő az egyetlen, aki, mint immáron megroskadt öregapja, István fejedelem gulyása akar lenni s nem földet turkáló szántóvető paraszt! A többi unoka, az apjával, anyjával, mind házba húzódott már; ez az egy, aki, a sok közül, kikívánczozott öregszüleihéz, a kunyhóba, a maróti nagy legelőre, a gulya mellé.

Az öreg félszemmel be-besandított a kunyhóba; látta, hogy a gyerek fekszik, azt is látta, hogy a Bodri bement a kunyhóba, odaszagolt a gyerekhez, meg-megcsóválta a farkát s aztán, mert a gyerek nem szólt hozzá, szépen kifordult a kunyhóból. Hát, ha vesszük: fáradt is lehet a gyerek csakugyan s nem csoda, ha alszik, azonban az is igaz, hogy máskor is volt már fáradt, de sohasem aludt el vacsora előtt! . . .

Itt az öreg Gedő megbabonázott nagyapai szívében hirtelen felriadt az aggodalom: hátha valami baja van a gyereknek?! Erre meg is szólalt és megkérdezte:

— Nem beteg a gyerek?

— Nem biz'a, — felelte az öregasszony, — nincsen annak semmi baja, csak elfáradt kegyetlenül. A gyalogolás is kifárasztotta, meg aztán kifárasztotta az a sok szép gyönyörűség, amit Esztergomban látott s halott!

Az öregasszony elhallgatott s azt várta, hogy már most mégis csak kérdez valamit az embere s ő elmondhat mindent, amit el szeretne mondani, de az öreg Gedő a világért sem kérdezte meg, hogy: mi volt hát az a sok gyönyörűség, mert egyáltalában sehogyszem tetszett neki ez az egész dolog s ha nem magának a fejedelemnek lehetett volna a számadógulyása, aligha nyelte volna le némán azt a sok bosszúságot, amit mostanában ezeknek az új papoknak a dolga kavart fel a lelkében. Hát, igazában mit akarnak ezzel a Jézus Krisztussal?! Ha már a fejedelem maga azt mondja, hogy ez az igazi Isten, hát jól van, belenyugszik az ember, hogy nem a régi Isten az igazi, hanem ez az új háromság a szent, de miért kell ezért mindenkinek a papok elébe menni s ott megkeresztelkedni?! Nem elég, ha az asszonyok, meg a gyerekek megkeresztelkednek, hanem még az öregektől is azt kívánják, hogy vén fejjel letérdeljenek?! Aztán még ha maga volna ott az ember; de azt mondják, százan meg ezren látják, amikor letérdel s meghintik valami szentelt vízzel! És ha valami vén magyart látnak így, bizonyosan mindenki azt gondolja magában, hogy: no, ez a vén szamár se bírta már holtáig beérni a régi öreg Istennel, ez is az új Isten után kapaszkodik! És mikor ő meghajtaná tar fejét, akkor nyilván

azt gondolnák a népek, hogy lám, a fejedelem vén gulyása is beadta a derekát, mert fél, hogy máskülönben más kezére adják a maróti gulyát s őt magát meg elhajtják valami barátklasztrom építéséhez követ hordani! Ámbár, ha ugyan még bírná, talán inkább követ hordana az ember, minthogy ezer ember szemeláttára letérdeljen a papok elébe. Az esztergomi halászok, akik le-lejönnek Dömösig, azok beszélték, hogy: hogyan megyén végbe a dolog s bizony megvallottak, hogy soha világéletükben olyan bajban nem voltak, mint mikor a nagy sokaság szemeláttára a pap elébe letérdeltek, keresztet vetettek; úgy érezte a hátuk, hogy mindenki őket bámulja! Ha a fejedelem meg az ő emberei tudják, hogy semmiféle magyar nem szereti csodásítani magát, a halászoknak, vadászoknak, mindenféle pásztoroknak pedig halálos kínszenvedés sok ember előtt mutogatni magukat, miért akarják hát mégis mindenáron így megalázni az embert a világ előtt? Pedig, úgy látszik, nagyon is akarják! A fejedelem tisztartójának kétszer is járt már erre az embere s ugyancsak nógatta őket a bemenetelre. Azonban igen bajosan megy a dolog, mert a három bojtár azt mondja, hogy még ők fiatalok s így el vannak egészen jól mindenféle Isten nélkül, hanem azért bemennek Esztergomba, de csak akkor,

ha a számadó is bemegyén velük; viszont azonban, ha így egyszerre mind bemennének, ki őrizné a fejedelem gulyáját? A régi Isten? Abban nem hisz már a fejedelem. Az új Istenről, a Jézus Krisztusról pedig még nem bizonyos, hogy gulyásembereknek való-e? Ámbár az asszony, de meg az esztergomi halászok is olyanfélét meséltek, hogy a Jézus Krisztus valami jászolban született s születéséről legelőször is a pásztoroknak adtak hírt az angyalok, továbbá azt is mondták, hogy Jézus a szegény emberek javára szólt volna mindig s voltaképpen a somogyi vezér azért csinálta azt a zavarodást, mert attól tartott, hogy István fejedelem úgy összefog a Jézus Krisztus pártfogolt szegényeivel, hogy a régi uraknak befellegzik . . .

Az öreg Gedő nehézkesen feltápászkodott a bogrács mellől, valami jóéjtszaka-félét morgott a bajusza alól s a Bodrival visszament a gulya mellé.

A gulya régen elpihent már éjtszakára. A bojtárok is aludtak már a hamvába hamvadt szalonnasütő-tűznek alig-alig pislákoló zsarátja körül. A Bodri is elvetette magát s elaludt. Az öreg Gedő is leheveredett, de csak nem tudott elaludni: a csillagos eget nézte s nehéz gondolatokat forgatott az elméjében. Ki lakik hát odafenn a magasságos égben, a csillagok felett?! A régi, öreg Isten-e, a

harcos hadaknak haragos ura vagy egy másik, az az egy igaz Isten van odafent, aki egyszülött fia által békességet és áldást hirdet minden népeknek? A csillagok, mint akik az égi titkoknak tudói és hű barátai minden pásztorféle embernek, biztatóan integettek a szemükkel az öreg Gedőnek, hogy: jól gondolja, csakugyan az a jóságos Mindenható teremtette és kormányozza a világot, akit István fejedelem Istennek dicsőít!

A csillagok bizonykodása lassan-lassan el-
lányította az öreg gulyás szívét s valami megbánásféle érzés gerjedezett a lelkében, hogy: miért nem ment be még a múlt esztendőkből Esztergomba, akkor, amikor a felesége annyit biztatta s amikor még alig-alig járult valaki az új Isten oltára elé s ennél fogva meg lehetett volna úgy keresztelkedni, hogy a feleségén kívül talán senki sem látta volna, mikor letérdepel és szenteltvizet hintenek a fejére . . . Hát, bizony kár, hogy akkor nem hallgatott az asszonyra, sőt úgy ráripakodott, hogy az, szegény feje, jóformán nem is igen mer ezzel a dologgal már előhozakodni s a gyereket is csak azért merte bevinni Esztergomba, mert a gyerek apja, aki István fejedelemnek földművelő szolgája, kiüzent a dömösi vadászokkal, hogy: ha az öregsülők meg nem kereszteltetik a gyereket, akkor tüstént vigyék haza, mert ő nem

túri, hogy a gyereke pogány maradjon s holta után pokolra jusson a lelke.

A vén gulyás fektében merően nézte az eget. Hát oda jut fel a keresztény ember lelke s onnét talán le is lát mindig azokra, akik még itt maradnak? Hát, ha megkeresztelkedik, az ő lelke is oda szállna majd s onnét mindig láthatná ezt a földi világot, láthatná ezt a gyereket, láthatná, amint növekedik, bojtár lesz, aztán gulyás lesz és számadó?! És sok, sok esztendők multával aztán, mikor ebből a most tizenkét esztendő gyerekből már vén gulyás lesz s megéri a halálra és a lelke felszáll a mennyországba, ott megint találkozhatnak? . . .

A vén Gedő addig-addig nézte a csillagos eget, míg utoljára elaludt csendesen.

A maróti nagy legelőre, a kunyhóra, azokra, akik bent aludtak, a bojtárookra, a vén számadó gulyásra s a fejedelem gulyájára csak az vigyázott, aki a csillagok felett lakik.

Másnap reggel a Dobogókő, meg az Üstök-hegy tetejéről jóformán még fel sem szállott a ködfelhő, a gyerek a kunyhóból már kinyargalt az öregapjához. A Bodri elibe szaladt s nagy örvendéssel ugrálta körül; a gyerek azonban alig-alig ügyelt a Bodri örvendezésére s már messziről elkezdte:

— Jaj, öregapám, de szép volt minden!

Az öreg szeretettel megsimogatta unokájának fejét s biztatta:

— Hát mesélj, ha már olyan szép volt minden!

A gyerek leült az öregapja mellé a szűrre s megeredt a szava:

— Annyi nép volt Esztergomban, de annyi, hogy én még sohasem láttam annyi embert!

— Aztán miféle népek voltak?

— Hát, gyerekek, lányok, asszonyok, emberek.

— Vén ember is volt köztük?

— Volt bizony; volt ott olyan is, aki kelmednél is öregebb!

Az öreg Gedő oldalvást rápillantott a gyerekre. Hm, talán az öreganyja összefogott ezzel a gyerekekkel s most így akarja őt ösztökélni a keresztelkedésre?! A gyerek azonban olyan ártatlan arccal ült ott, mintha világéletében sosem beszélt volna az öreganyjával az öregapjáról. Az öreg megnyugodott s nagy komolysággal hallgatta a gyereket, akiből csak úgy dőlt a szó:

— Aztán a pap magyarul beszélt! És milyen szép dolgokat mondott: Jézus Krisztus csakugyan jászolban született és csakugyan Isten fia volt; aztán, mikor keresztrefeszítették, meghalt, de harmadnapon fel-

támadt és felszállott az égbe! Aztán megkeresztelt a pap bennünket az Atyának, a Fiúnak és a Szentlélek Istennek nevében. És az én nevem már most nem Gedő, hanem István vagyis Pista!

— Ej ha! — szólt az öreg, — hát már most neked az a neved, ami a fejedelemnek a neve?! Talán már most le is tettél arról, hogy gulyás legyen belőled?! Talán már most mindjárt pap szeretnél lenni?!

— Nem biz' én! — erősködött a gyerek. — Azért, hogy én már keresztény s István vagyis Pista vagyok, azért én csak gulyás leszek!

Az öreg Gedőnek nagyon tetszett, hogy, lám, a keresztvízzel nem zavarták meg az unokájának a fejét s a családban mégis marad magnak, aki nem kívánczik épített ház fedele alá!

Pista gyerek ragyogó szemekkel beszélt tovább az öregapjának, aki úgy tett, mintha csak a gyerek kedvéért hallgatná a beszédet, pedig igazában csak úgy nyelte a szót. Mert, mi tagadás, sok olyasmit mondott a gyerek, amihez hasonlókat addig is gondolt az ember, csak nem tudta úgy kimondani, mint ahogy ez a gyerek a papoktól eltanulta. Példánakokáért, melyik gulyás nem tűnődött már azon, hogy: ki ruházza a mezők liliumát s ki viseli gondját a repdeső madárnak? És melyik öreg számadó nem gondolt már arra,

Hogy az embereket is valami jó pásztor őrzi és a napnak, a holdnak s minden csillagoknak járását s a felhőknek szállását valami gondviselő áldott hatalom kormányozza?!

A gyereknek sokszor együgyű szavai öregapjának egyszerű lelkében sok, régen szendergő gondolatot vertek föl s a kis igehirdető lelkesedése belesugárzott az öregnek a vénség által kegyességre lágyított szívébe. Hiszen csak az a térdepelés ne volna! És ha a pacsirta zengő énekével a levegőégben lebegve dicsérheti a maga Istenét, miért kell az embernek Esztergomba menni, sok száz ember szemeláttára letérdepelni és keresztet vetni¹? Miért erőltetik az embert ilyesmire? Vagy azért kell a népeket így erőltetni, mert a népek úgy vannak ezzel a dologgal, mint a kis patakra szokott gulya, mely eleinte itatáskor nem mer a Dunára menni s a parton vissza-visszahőköl a nagy folyótól?! . . .

Az öreg Gedő elgondolkozva meg-megcsóválta a fejét. Pista ezt a kételkedés jelének vette s megkérdezte:

— Talán nem hiszi kelmed, hogy igaz, amit mondok?

— Hiszem én!

— No, lássa öregapám, — kapott az öreg szaván a gyerek, — aztán mégsem jött be velem Esztergomba! Most már kelmed is István lehetne!

— Eredj, te golyhó! — szólt az öreg. — Ha eddig elvoltam így, ezután is elleszek! Nem öreg embernek való ez a keresztelkedés!

— De hát mondom, sok öreg embert láttam én Esztergomban!

Aztán nem szégyelték ott magukat, annyi tenger ember előtt letérdepelni?

— Nem biz' a'! A pap meg is dicsérte őket és azt mondta, hogy már most, ámbár öreg emberek, mégis kedves gyermekei lesznek az Istennek, aki megsegíti őket idelent is, meg az égben is.

— Ezt mondta? És ott a népek előtt mondta? És mit csináltak az öregek? Nem bújtak a föld alá, mikor mindenki őket nézte?

— Nem bújtak biz' azok, hanem szépen térdepeltek, összekulcsolták a kezüket. . .

Az öreg Gedő odaképzelte magát az oltár elébe, egyszerre előntötte a forráság, aztán hirtelen, mintha megijedt volna valamitől, felpattant a szűrről s felmordult:

— No, engem ugyan nem lát Esztergom!

Pista a maga gyerekeszével nem értette meg, hogy voltaképpen mi ütött az öreghez, de sejtette, hogy nem jó lesz most ezt a dolgot tovább feszegetni, hát arról kezdett kérdezősködni, hogy: miért kell a növendék-bikákat a nagy gulyától mindig külön legelletni?

Másnap, mikor Pista a kunyhóból kiérkezett az öregapjához a gulya mellé, az öreg kérdéssel fogadta:

— Ki járt ma nálunk? Láttam innét, hogy valaki a hegy lábától a legelőszélen a kunyhónk felé tartott.

— Az egyik dömösi vadász szolt be hozzánk. Sajtot akart cserélni vaddisznóhúsért, de öreganyám nem adhatott, mert ami van, magunknak is kell.

— Aztán hozott-e valami hírt az a vadász?

— Hát, azt újságolta, hogy a fejedelem udvarában az a hír ver, hogy a fejedelemnek arany koronát hoznak valahonnét s király lesz belőle! Magyar király!

Az öreg Gedőből kibuggyant az ősi büszkeség:

— Király! Hiszen a mi fejedelmünk, ha nem király, akkor is több, mint a többi király együttvéve!

— Az ám, — magyarázta a gyerek, — de azt mondja a vadász, hogy amelyik ország keresztény, ahhoz már az illik, hogy királya legyen!

Az öreg csak csóválta a fejét. Hát akár miről esik szó mostanában, mindennek a vége csak ez a kereszténység?! Úgy látszik, az öregasszonynak, meg a gyerekeknek, meg az egész világnak most folyton-folyvást ez jár a fejében!

Pista a nagy fejcsóválást rossz jelnek vette, nem is szólt aznap a keresztelkedésről semmit, másnap s harmadnap azonban megint csak elkezdett az esztergomi dologról beszélni s olyasmiket mondogatott, hogy hiszen azokat a térdeplő öreg embereket senki sem bámulta, mert ott nem törődik egyik ember a másik emberrel s mindenki csak a Jézus Krisztusra gondol s a szent oltárt nézi! Az öreg Gedő azonban már most, ha a gyerek elkezdett is ezekről a dolgokról beszélni, mindig másra terelte a szót, mert immár nagyon gyanakodott, hogy ez a gyerek csakugyan összefogott az öreganyjával s most így akarják őt szép szóval becserkélteni Esztergomba, a pap elébe! Hiábavaló volt azonban az öreg óvakodása, a gyerek csak nem csüggedt s mindennap újfent megpróbálkozott. Az öreg egy napon egy kicsit rászólt a gyerekre:

— Már látom, hogy nem gulyás, hanem pap akarsz lenni! Folyton-f oly vast a Jézus Krisztusról prédikálsz! Talán az öreganyádtól tanulod a prédikációkat?!

Pista gyerek, mint akit rajtakaptak, elvörösödött, de hirtelenében nem is szólhatott, mert nem messze tőlük két fiatal bika öklélődni kezdett. Ugyancsak csattogott a szarvuk s abból, ahogy egymásnak mentek, látszott, hogy komoly a dolog s nem játék.

A vén gulyás rájuk kurjantott s indult, hogy majd rendet csinál köztük. Pista gyerek lán-goló orcával elibe ugrott az,öregapjának:

— Hoci öregapám a fütyköst, majd közibük vágom!

Az öregnek még tetszett is, hogy a gyerek így akarja megmutatni, hogy nem akar pap lenni, hanem gulyás, odaadta hát a kurta botot a gyereknek. Pista nagy fürgeséggel a verekedő bikák felé szaladt s mikor a köz-elükbe ért, nagyot kurjantva megforgatta a fütyköst és közibük vágta. A két bika meg-hőkölt, az azonban, amelyiknek az orrát érte a bot, nekifordult a gyereknek s öklelésre nagyleszegzett fejjel s fel-felsikkantva, egy szempillantás alatt hozzárugtatott s villás szarvával úgy feldobta a levegőbe, hogy a gyerek, szegény, mikor aztán lezuhant, egy jajszó nélkül terült el a földön.

Az öreg Gedőnek, mintha a torkába ugrott volna a szíve, úgy elállott a lélekezete, de aztán egy-kettőre ott termett a gyerek mel-lett, felkapta az ölébe s ahogy csak vén lábaitól kitelt, úgy szaladt vele a kunyhó felé. Pista egészen alélt volt s összeroncsolt fejéből csorgott a vér . . .

... A gyerek aztán egész nap olyan volt, mint aki a végét járja. Akárhogy mosogatták s borogatták vérfüvei, egyre szivárgott a vére. A szemét nem nyitotta fel, hiába szó-

longatták, mozdulatlan, néma maradt s lát-
szott, hogy semmit sem tud magáról. Az
öreganya tehetetlen kétségbeeséssel tipegett
körülötte, az öregapja meg, bár egy kicsit
restelte, hogy így ellágyult, egész nap ott
kuksolt a vacok mellett s nem törődött azzal,
hogy a bojtárok mit csinálnak a gulyával.
Az éjszaka még keservesebb volt, mert a
gyerek egyre gyengült, az orra megvékonyo-
dott, a szemgödre egészen elfeketedett, az
álla le-leesett s az egész teste olyan volt,
mint a jég. Az öregasszony tördelte a kezeit
s hol imádkozott, hol jajveszékelt:

— Jaj, jaj, hogy büntet az Isten bennün-
ket! Oh, ez Isten büntetése rajtunk!

Az öreg gulyás felmordult:

— Hát miért büntetne a *ti* Istenetek?
Hiszen azt tartjátok, hogy a *ti* Istenetek
jó?! Miért büntetne hát?!

— Azért büntet, — fakadt ki az öreg-
asszonyból a keserűség, — mert kend po-
gány! Az, istentelen pogány!

Az öreg Gedő, mintha ököllel szíven
ütötték volna, úgy megdőbbsent a felesége
szavától; nem tudott mit felelni, csak nézte,
nézte az eszméletlen fekvő gyereket s mi-
alatt mindaz, amit unokája beszélt neki az
Istenről s Jézus Krisztusról, újra meg újra
végighömpölygött a lelkén, a töredelemnek
mély érzései fakadtak fel öreg szívéből.

A gyerek, mintha öregapjának merő nézését megérezte volna, egy pillanatra fölrebent, homályos szemének megtört tekintetét rávetette az öregapjára, a kezével intett neki valamit s aztán megint olyan lett, mint akiben alig-alig van már élet.

Az öreg fölėje hajolt s halkán kérdezgette, hogy mit akar, de Pista nem szólt, nem mozgott, nem nézett fel. Az öreg megint sokáig nézte a gyereket. Ilyen fehér és halovány lehetett a Jézus Krisztus, mikor a keresztfáról levették ... De hát mit akarhatott a gyerek azzal a kézintéssel? Meghallotta s megértette volna az imént az öreganyja szavát s azt akarta volna mondani kézintésével pogány öregapjáriak, hogy: menjen, menjen s térjen meg ahhoz, aki a megroskadt vén pogányokat is gyermekeinek fogadja és megsegíti?!

Az öreg, kóválygó nehéz gondolataitól szinte megszédült, felállott hát unokája mellől, lassan kiment a konyhából s föltekintett a csillagos égre. És, mintha a csillagok is integettek volna valamit s mintha hunyorgatásaikkal mindazt bizonygatták volna, hogy: igen, jól mondta azt a minap a Pista gyerek, hogy az Isten megtért öreg gyermekeit is kegyelmébe fogadja és megsegíti. . .

A konyhából az öregasszony el-elcsukló zokogása hallott ki. Az öreg Gedő torkát is

fojtogatta a sírás s amint a szeméből kicsordult egy nehéz könny, ezen keresztül úgy látta, mintha egy csillag elindult volna előtte utat mutatni, úgy, amint ama napkeleti bölcsek előtt járt vala egykor fényes ragyogással ...

Lemenőben volt a nap, mire az öreg gulyás másnap előkerült. Pista bekötözött fejfel akkor már a kunyhó előtt üldögélt s aludtتهjet eszegetett. Az öregasszony meg a gyerek már messziről észrevették, hogy az öregnek poros a csizmája: hát csakugyan nem a legelőn járt ma, hanem valami poros úton! Aztán az is jelent valamit, hogy: a Bodri, nem volt vele!

Az öreg Gedőnek mikor meglátta a gyereket a kunyhó előtt, ugrált a szíve örömében és szinte reszkető hangon mondta:

— No, Pista, lám csakugyan megsegített az Isten!

Pista összenézett az öreganyjával. Hát mégis jól gondolták, hogy: hol járt az öreg egész nap?! . . .

Az öreg észrevette, hogy a feleségének és az unokájának összevillant a szeme, nehogy faggassák, hát elfordult tőlük s elnézett a legelő felé. Alighogy arra pillantott, mindjárt megakadt a szeme azon, hogy a növendék-

bikákat nagyon is közel engedték a gulyások a nagy gulyához. Az öreg felharsant:

— Ejnye, erre arra, azt a szentséges szent. . .

Itt aztán olyan kacskaringós káromkodás következett, hogy a rettenetes istenkáromlástól az öregasszony szinte elsápadt, Pista pedig hirtelen rászólt az öregre:

— Ejha, öregapám! Hát így káromolja kend a jó Istent?!

Az öreg elvörösödött a fületővéig s a nélkül, hogy visszafordult volna, ezt dadogta:

— Hát hiszen . . . nem a *mi* Istenünket emlegettem, hanem ezeknek a lusta disznó bojtároknak azt a pogány Istenét szidtam csak . . .

Ezzel az öreg, pedig semmi keresnivalója sem volt bent, nagyhirtelen befordult a kunyhóba. Pista, meg az öreganyja összenéztek s felragyogott az arcuk, mert ennyiből most már egészen bizonyosan tudhatták, hogy: csakugyan bent volt az öreg Esztergomban!

RÁDIK.

Az öreg Séligmann egy kicsit megrezzent, mikor a pesti forradalom kirobbanása után való napon Rádik benyitott a boltjába. Rádik jóestét kívánt, de nem ült le a gálicos-Iádára, mint máskor, hanem megállott a rozoga árúasztal mellett s fakó hangon így szólt:

— Kérem, Séligmann bácsi, adjon nekem kétezer koronát kölcsön. Még ma Pestre keli mennem!

Séligmann érezte, hogy ebben a megbolondult világban nem tanácsos az ilyen borotvált arcú, lábszárvédős Hadik-féle emberek kérését megtagadni s tisztában volt azzal is, hogy a kért kétezer koronát kénytelen-kelletlen oda fogja adni — de ösztönszerűleg mégis megpróbált védekezni:

— Jaj, kedves Rádik úr, a legrosszabbkor tetszik kérni! Ezek a tótok is megtudják már holnap vagy holnapután, hogy Pesten kiütött a forradalom, hát lehet, hogy nekem innét menekülnöm kell. Ilyenkor pedig minden krajcár kell az embernek!

Rádik sovány, gyűrött arcán valami gú-

nyos mosolygás suhant át, de aztán mégis egészen komolyan szól:

— Ne féljen Séligmann bácsi, nem lesz semmi bajuk maguknak! Nekem elhiheti, ha mondom. Ügye azt is megjövendöltem, hogy meglesz a felfordulás! És meglett! Akik eddig felül voltak, ezután alul lesznek! Most mi kerülünk felül, de csak azok, akik most ott vannak a tűznél! Hát ezért kell Pestre mennem! Rám nézve ez életkérdés; a jövőm kérdése!

Séligmann még egy kísérletet tett:

— Ha ez a Rádik úr jövőjének a kérdése, akkor, ha ezt megmondja az anyjának, az bizonyosan megsegíti: ő inkább megteheti, mint én!

Rádik szinte felfortyant:

— Eh, nem lehet azzal okosan beszélni! Buta az ilyen dologhoz! Mióta itthon vagyok, folyton azt beszélem neki, hogy adjon nekem ki ötvenezer koronát, aztán csináljon a házzal, meg a földekkel, amit akar, de ő folyton azt hajtogatja, hogy amíg él, maradjon minden úgy, amint az apám végrendelete mondja! Pedig ez a végrendelet tiszta számárság! Hogy az egész vagyon haszna a mostoha anyámat illesse?!

Egy kis parasztlány nyitott be a boltba s teát és kockacukrot kért. Mialatt Séligmann a teát meg a kockacukrot méricsgélte, Rádik

az ajtó felé fordult s annak homályos ablakán át kinézett a szitáló őszi esőbe. Egyszerre megrezzent. Valaki a boltajtó előtt elhaladva, egy pillanatra megállt s betekintett. És mintha az a valaki ő maga lett volna, mintha magamagát látta volna! Rádik megmogsimogatta homlokát s aztán elfordult az ablaktól.

Séligmann, nyilván azért, hogy az időt húzza, túlságosan nagy gonddal csomagolta a teát meg a kockacukrot s félszeggel észrevétlenül olykor Rádikra pillantgatott. A vén boltos nagyon megvetette ezt a léha embert, aki a mostohaanyját butának nevezte s az apja végrendelkezését szamárságnak mondta, — de mégsem tudta egészen elítélni, mert hiszen nem egészen a saját hibája, hogy olyan, amilyen! Az bizonyos, hogy az apja, a nemrégien meghalt gazdag falusi kovács is nagyon hibás: miért neveltette a fiát éppen jogásznak? Aztán a háború is hibás: a jogászból katona lett, tiszt lett, megtanult parancsolni, urak között forgott, úr lett s hogy majdnem bénává lett balkarjával hazakerült, most semmi és senki! A gazdag kovács gazdag volt kovácsnak, de az egész vagyona három hónapra sem lenne elég egy úri élethez szokott olyan embernek, aki semmihez sem ért. Hát mit is kezdhetne az ilyen rosszul indult s félben maradt em-

ber?! Vissza menjen annyi elvesztett esztendő után jogásznak?!

Séligmann becsomagolta a teát meg a cukrot, a kislány kifizette az árát s elment. Alighogy behúzta a boltajtót maga után, Séligmann azt remélve, hogyha húzza-halasztja a dolgot, talán bebotlik megint valami vevő, hirtelen megszólalt:

— Lássa, Rádik úr, ezt is a háború tette! Hát a háború előtt tudták ezek a tótok, hogy mi a tea és mi a kockacukor! Ügy-e nem tudták?

— Igaza van, Séligmann bácsi, — felelte egy kis hallgatás után Rádik, — ezt is a háború tette! De az ilyenekbe bele kell törődni s azt kell nézni, hogy az ember maga hogy juthat szárazra! Senkinek se hoznak a helyébe semmit, készen. Tülekedni kell, ott kell most lenni a tűznél. Mikor forradalom van, a szemfüles emberből minden lehet! Ezért kell nekem most Pestre mennem! A kétezer koronára csak jó még az örökségem, hiszen ez a vénasszony sem fog talán örökké élni!

Séligmann arra gondolt, hogyha ez a mindenáron érvényesülni akaró ember itthon marad, még itthon a faluban csinál valami felfordulást, nagy sóhajtasok között kiolvasta hát Rádiknak a kétezer koronát. Rádik valami köszönőmfélét mondott, a

bankókat felmarkolta, zsebre gyúrta s azután elment. Séligmann nagy fejcsóválásokkal nézett utána s arra gondolt, hogy: mennyi bajt fognak még csinálni ezek a Rádik-féle emberek, akik se Istent, se embert nem ismernek s akik előtt semmi sem szent, még a pénz sem; hiszen a nagy bankókat is csak úgy belegyűrik a nadrágzsebbe!

*

Rádik, amíg a boltból átment az utca túlsó oldalára, akaratlanul kétszer megállt s egy-egy lopott pillantást vetett arra felé, amerre elhaladt az a valaki, aki betekintett a boltba s akiben ő önmagát látta. Dehát vajjon ki lehetett ez a valaki? Vagy csakugyan maga-magát látta volna?! . . . Rádik, pedig mindig gúnyolta a babonás embereket, egy kicsit megborzongott, mert az jutott az eszébe, hogy egykor azt hallotta az öreg Szkicsáknétól, attól a fogatlan vén tót-asszonytól, hogy: aki, mint valami élő kísértetet, szemtől-szembe maga-magát látja, az rövidesen meghal. . .

Rádik haza ment, a holmiját behányta a hátizsákjába, aztán elindult az állomás felé. A nevelőanyjának nem köszönt: annak már sötét volt a szobája, nyilván aludt már, hiszen mindig a tyúkokkal szokott lefeküdni!

Mikor az állomás felé menet, a falu szélén

a temető alatt járt, Rádik nem gondolt arra, hogy az apja és az anyja ott porladoznak, hanem inkább arra gondolt, hogy hányszor ment már végig ezen az úton s mindig boldogan! Kisdiák korában is örült mindig, ha eltelt a vakáció s itthagyhatta a falut, ahol a tót gyerekek között nem akadt kedvére való játszótársa; hát még jogász korában, milyen boldog volt, ha a tanév elején visszamehetett Pozsonyba a kedves úri pajtásokhoz! Most is, bár nem tudta, hogy mihez fog kezdeni, valami jobb élet reménykedésével hagyta háta mögött a szülőfaluját. Valahogy bizonyosan lesz! Hiszen a fronton, aztán a kórházakban, de legkivált a kávéházakban s más ilyen helyeken annyi emberrel ismerkedett meg, hogy bizonyosan akad sok ismerőse azok között, akik most a forradalomban már valakivé lettek. De különben is, aki bátor és ügyes, az felugrik a robogó villamos kocsira. A forradalom szekere is így robog: a mamlaszok lemaradnak, az elszánt ember pedig tud magának helyet szorítani. A francia forradalomban is így volt; így volt ez mindig, most is így lesz! Amint Rádik az állomási épület elé ért, megint az eszébe jutott az a valaki, aki a boltajtó ablakán benézett s akiben magamagát látta. Eh, — ezzel hessegette el magától a babonás sejtelmeket, — ez a valaki bi-

zonyosan szintén el akar utazni valahová s ide jött ki ő is az állomásra. Hogy megnyugtassa magát, bement a soha sem szellőztetett, petróleumszagú, homályos váróterembe, de bizony ott nem volt csak három utas: egy kis cselédleány, egy öreg tótember, meg egy vénasszony. Mikor azt az összetöpörödött vén tótasszonyt megpillantotta, Rádik hirtelenében azt gondolta, hogy az Szkicsákné, pedig persze nem az volt s nem is lehetett az, hiszen Szkicsákné már régen meghalt! . . . Vájjon látta-e Szkicsákné maga-magát a halála napján? Rettenetes lehetett neki, ha látta, mert ő szentül hitte, hogy aki magamagát látja szemtől-szembe, az rövidesen meghal!

Rádik, mióta átlőtt balkezével kikerült a katonaságtól s pénze fogytával hazakerült Pestről s otthon lézengett, délelőttönkint a pesti személyvonat érkezése idején olykor ki-kisért az állomásra nézelődni, hírt hallani s így összebarátkozott a vasutasokkal s bejáratos lett a forgalmi irodába. Most is oda nyitott be. Az irodában a távirógép asztalára borulva Vida, a forgalmi tiszt olyan mélyen aludt, hogy nem ébredt fel, mikor Rádik belépett.

Rádik csendesen leült az altiszt üres asztala mellé a székre, rágyújtott s elgondolkozva nézte az alvó Vidát. Szegény ember, —

gondolta magában, — milyen fáradt lehet, hiszen a vasút is megérezte bizonyosan a felfordulást, a zsúfolt vonatok rendetlenül járnak; lehet, hogy a zsolnai személyvonatnak is nagy késése lesz . . .

Rádik olyan nyugodtan üldögélt az irodában, mint aki egészen bizonyos a maga dolgában. Olyasmit érzett, mintha az egész forradalom az ő jóvoltáért robbant volna ki s mintha a végzet őt egyenesen a forradalom révén akarná úrrá tenni. Az, hogy eddig nem tudta helyét megtalálni a világban, nem arra mutat-e, hogy most a felfordulásban kell érvényesülnie?! Hogy hogyan fog érvényesülni, azt nem is sejtette Rádik. De azt egészen bizonyosan érezte, hogy hajója parthoz ért: valami örökös állásba jut, vagy valahogy olyan vagyonhoz, melyből holtig élhet, vagy . . . Oh, hiszen azért forradalom a forradalom, mert a felfordulásban minden lehetséges. Micsoda csodálatos sikere volt sok embernek a francia forradalomban!...

A távirógép kopogni kezdett. Vida az első hívó jelre felébredt, nagyot ásítva köszönt Rádiknak, aztán a gépen megadta a jelentkezés jelét. A gép megint kopogni kezdett s Vida egyre riadtabban nézte a fehér papírlapot s arca egyre fakóbb lett a rémüllettől s kimeredt a szeme. Rádik izgatottan megkérdezte:

— Mi az? Valami hír Pestről?

Vida a fejével nemet intett s csak akkor szólalt meg, amikor a gép elhallgatott:

— Rettenetes, — dadogta aztán, — Illavárói kiszabadították magukat a fegyencek! Az állomáson rávetették magukat a ruttkai vonatra s most fegyveresen jönnek s Pestre akarnak jutni! Nem merik őket feltartóztatni sehol. . .

Rádik egy pillanatra maga is megdöbbsent, de aztán egészen nyugodtan mondta:

— Hja, hát a forradalom ilyen!

— Hát mit tegyek?! — tépelődött Vida kétségbeesetten. — Beeresszem a vonatot s tovább eresszem? Vagy hibás váltót adjak neki? Mások is lehetnek a vonaton! A mozdonyvezetőt bizonyosan fegyverrel kényszerítették. . .

— Majd önt is fegyverrel kényszerítik! — szólt Rádik hirtelen felcsattanó hangon. — Értse meg, hogy forradalom van! És a forradalmat nem táncmesterek csinálják!

Vida leült megint a távirógép mellé s kétségbeesetten maga elé meredt. Egy kis idő múlva az állomási bejárónak tilosra álló jelző karja felől az érkező vonat mozdonyának éles sípja sikoltott bele az éjszaka csendjébe. Rádik, mintha ettől az elnyújtott s kétségbeesetten rikoltó hangtól valami tébolyodottság szállta volna meg, szinte rárivalt Vidára:

— Állítsa szabadra! Érti?! Állítsa szabadra!

Vida szédelegve engedelmeskedett s néhány perc múlva lassan s mintha egyenesen a pokolból jött volna, olyan valami zordon-sággal bedübörgött az állomásra a rejtelmes, sötét vonat. A vonatvezető kocsijából két fegyveres fegyenc ugrott le és a forgalmi irodába rohant. Az egyik fegyenc rákiáltott Vidára:

— Jelezze a vonatot tovább, mintha rendes vonat volna! De le ne adjon valami vészjelt, mert akkor halál fia!

Vida szinte megdermedt s tanácstalanul Rádikra nézett. Ez hirtelen rászólt:

— Ne idegeskedjék! Adja meg a jelzést, aztán mehetünk!

Vida megadta a szomszéd állomásnak a jelzést, Rádik pedig oda fordult a két fegyenchez:

— Megengedik, hogy én is Önökkel menjek?!

— Tessék, hiszen van egy-két pasasunk is! — szólt hetykén az egyik szökött fegyenc.

— Csakhogy azok, — szólt röhögve a másik, — nyilván Ruttkára akartak menni, de mi errefelé fogtuk be a mozdonyt, hát már most Pest felé jönnek!

Mikor Rádik be akart szállni a fegyencek vonatának egyik sötét kocsijába, úgy rémlett neki, mintha közvetlenül előtte valaki szintén fellépett volna a kocsiba s mintha az a valaki ő maga lett volna! Rádik egy kicsit megborzongott s valami bizonytalan érzéssel lépett be az egyik szakaszba. Az állomási lámpa beszűrődő világosságánál annyit látott, hogy az ablak mellett a sarokban már van valaki. Rádik leült mindjárt az ai tó melletti ülésre és szemeit meresztgetve, figyelte az útitársát. Nem, — gondolta Rádik magában, — ez nem az, aki előttem szállt fel, mert ez nálam jóval kisebb ember s így nem lehet hozzám hasonló!

A vonat elindult s amint elhagyta az állomást, a kocsiban koromsötét lett. Rádik hátradőlt az ülésen. Jó volna, — gondolta — ha Pestig aludni tudnék; ha a sok fáradt, álmatlan, kimerült ember közé frissen, kipihenten állíthatnék be, már maga ez nagy előnyömre lenne! Aki a forradalom izgalmi közepette hideg, nyugodt, számító tud lenni, az bizonyosan érvényesül! . . . Rádik olyan bizonyosnak gondolta a sikert, hogy ennek az öröme az izgalmától nem tudott elaludni. Hiszen az is valami nagy jele a végzetnek, hogy ímhol a felfordulásnak ez a döbbenetes jelensége, az illavai fellázadt fegyencek vonata viszi őt Pestre! ... A fe-

gyencekről valahogy eszébe jutott Hadiknak az, amit az érettségi vizsgán Salustius Catilinájából kellett lefordítania: «Mindenekelőtt azok, akik gyalázattal és aljassággal a többieket felülhaladták, mások, akik undok viselkedésükkel ősi javaikat eltékozolták, utoljára mindazok, akiket gonosz és lator cselekedetük otthonukból kiűzött, mintegy szemégtödörbe, Rómába tódultak . . .» Érdekes, — gondolta Rádik magában, — hogy milyen jól emlékszem erre a mondatra; úgy látszik, igaz, hogy az érettségi vizsga olyan emberkínzás, hogy annak minden mozzanataira holtig visszaemlékszik az ember. . . Holtig?! Hét esztendővel az érettségi után miért gondolj a az ember, hogy holtig nem felejtí el, amit akkor Salustiusból fordított? Holtig?!...

A kocsi folyosóján hirtelen világosság támadt. Két fegyenc ment végig a folyosón lámpával. Mikor a mellett a szakasz mellett jártak, amelyben Rádik ült, az egyik fegyenc bevilágított a lámpával, benézett s odaszólt a cimborájának:

— Mondom, nem ebben a kocsiban van, hanem hátrább, a harmadik kocsiban alszik!

Rádik önkéntelenül odapillantott az útitársára: valami nyápic kis emberke volt, akinek, mintha vacogott volna, úgy mozgott az álla.

A két fegyenc tovább ment a lámpával s megint koromsötét lett a kocsiban. Egyszerre csak megszólalt a kis vézna ember, halkan, rekedt suttogással:

— Pestre tetszik?

— Oda igyekszem, — felelte Rádik s aztán mintha ösztönszerűleg igazolni akarta volna magát., hozzátette:

— Sürgős dolgom van Pesten!

— Hát csak azért tetszik ezen a vonaton menni?

— Csakis, kénytelen az ember . . .

Az utas közelebb húzódott Rádikhoz s még halkabban suttogni kezdett:

— Uram, tudom, hogy Ön nem tartozik ezek közé! Kérem, mentsen meg engem s mentse meg a becsületemet!

— Hát önt keresték ezek?

— Nem tudom, talán most mást kerestek, de attól félek, hogy addig jönnek-mennek majd. míg engem is észre vesznek. Olyan izgatott vagyok, hogy . . . már harmadszor néztek be ide, ezt nem bírom ki. Olyan ideges vagyok . . .

— Hát miben lehetnék segítségére? — kérdezte Rádik az izgalmaiban dadogó embert.

— Uram, — hebegte a vézna kis ember, — én Zsolnára akartam menni a kirendeltséghez. Állami pénz van nálam, másfél millió;

ezt akartam oda beszolgáltatni, nehogy az én hivatalomban, ahol pénzszekrényem sincsen, most ennyi pénz legyen! Most ezek visszaviszik a vonatot Pestre! Attól félek, hogyha kivilágosodik s meglátják ezt a hivatalos táskát nálam, elveszik a pénzt tőlem s én sohasem fogom tudni igazolni magamat. . . Rádikot valami forráság öntötte el és zúgott a feje. Az utas, aki a réműlettől szinte az eszét vesztette, tovább suttogott:

— Azt gondoltam ki, hogy én a legközelebbi állomáson kiszállok, de nehogy feltűnő legyen a dolog, a táskát nem viszem magammal s aztán mikor a vonat már elindult, Ön lesz szíves s a táskát kidobja észrevétlenül az ablakon. Én aztán megkeresem a táskát...

Rádik egy pár pillanatig nem tudott szólni, aztán szinte rekedten mondta:

— De ne az állomási épület felé, hanem az ellenkező oldalon szálljon ki. Jobb lesz, ha egyáltalában nem látja meg ezek közül senki sem önt, mert Ön olyan izgatott, hogy ez már gyanús lenne nekik . . .

... A sötét vonat valami kisebb állomásra ért. A vézna utas remegő kézzel átadta féltett táskáját Rádiknak, aztán nesztelen léptekkel odasurrant a kocsi ajtajához, óvatosan, észrevétlenül kiszállott a kocsiból s eltűnt a sötétben.

Rádik szinte aléltnan ült a helyén, a szíve

hevesen dobogott s veszett gondolatok nyargalásztak szédülő fejében. Másfél millió! . . . A vonat lassan elindult. Rádik szinte tántorogva felállt, boggy majd az ablakhoz lép s kidobja a táskát. Amint azonban az ablak felé fordult, visszadobbant. Ügy látta a sötétben, hogy az utas helyén a sarokban, ott ül ő maga! És ez a másik énje gúnyosan kineveti őt azért, mert a másfélmilliót ki akarja dobni az ablakon! Rádik, mint valami örült felhördült, vad erővel felszakította a táska gyenge zárját, a bankócsomókat lázas sietséggel belegyömöszölte a maga hátizsákjába, az üres táskát aztán kidobta az ablakon s kimerülten rogyott le az ülésre.

A vonat zakatolása, mely elnyomta a fegyencek vad lármáját is, lassan-lassan elzsongította Rádik felzaklatott idegeit s a megelégedésnek és megnyugvásnak jóleső melege ömlött el rajta. Hát csakugyan jól sejtette, hogy a forradalom révén fogja őt a végzet megsegíteni! Talán az is a végzet jele volt már, hogy az érettségi vizsgán Catilina forradalmáról kellett beszélnie'?! Az sem volt véletlenség, hogy az a gránátszilánk csak a balkarját érte, nem a szívéét: a végzet meg akarta őt tartani a forradalomnak! És a végzet milyen jól rendelte el ezt a dolgot:

hiszen az az állam, amelynek pénzét vitte az a holtraijedt emberke, ma már nincsen, az az állam csak volt; annak az elmúlt világnak a pénzét joga van magához venni az új idők emberének, aki azzal új és szép életet kezdhet! Nem, házat, földet nem fog venni, — gondolta aztán Rádik magában, — ez feltűnő lenne, hanem valami kis vállalatba fog, ami ha mást nem hoz is, mindig jó palástja lehet a most megszerzett vagyonnak. És ez a bolondság, ez a forradalom is majd csak elcsendesedik, hiszen minden forradalom elcsendesedik és nem is lehetne nyugodtan élvezni az embernek vagyonát, ha örökösen rettegnie kellene a kalandorok zavargásaitól . . .

A novemberi éjtszakára ködös reggel virradt. Rádik kedvetlenül nézte a vonat ablakából a szürke világot. Milyen utálatos az ilyen lucskos, őszi reggel; milyen borzalmasak ilyenkor a temetők: a nedves, vizes fejfák és keresztek mind olyan kietlenül feketék s az ember szinte látja, hogy a meglazult sírhalmokon hogy szivárog be a piszkos víz a korhadó koporsókra, a halottakra... Rádik összébb húzta magán a felöltőt és behuntya a szemét. Bolondság, — gondolta magában, — hogy én most, mikor megnyílt előttem az élet, ilyesmikre gondolok, a helyett, hogy ujjonganék. Hiszen akármeddig

próbálkoztam volna, ennél pompásabban nem sikerülhetett volna a dolgom. Annak a kis ijedt embernek sem lesz semmi baja. Utoljára is ő nem tehet arról, hogy a fegyencek vonatán valaki kivette a táskájából a pénzt! Az ilyen zűrzavaros világban külön dolgok is történnek! És ki tudhatja, hogy ki vette ki a pénzt abból a táskából?! Lehet, hogy mikor a fegyencek vonatából kidobták a táskát, még benne volt a pénz s a vasúti töltésen szedte ki belőle valaki, aki előbb ráakadt, mint az a halálra ijedt ember . . .

A vonat lassított s a kocsi nagyokat döccent a váltókon. Rádik felpillantott: a váci állomásra érkezett meg a vonat. Itt leszállok, — gondolta Rádik magában, — mégsem mehetek be Pestre ezekkel a gazemberekkel!

A váci állomáson egy mellékvágányra eresztették a vonatot. Rádik, aki sokszor járt erre, észrevette, hogy nem az állomási épület, hanem a raktárak előtt állt meg a vonat. Mi ez?! Kitekintett az ablakon s nagy rémületére azt látta, hogy a raktárakból és az ott álldogáló teherkocsikból csendőrfegyverek fogadják az illavai vonatot! «Adjátok meg magatokat!» harsogott valami parancsoló hang, amire válaszképpen vad üvöltések között a fegyencek kilövelltek az ablakon. A csendőrök sortűzzel feleltek.

És mintha valahonnét egy gépfegyver kat-
togása is beleszólt volna a fegyverropogásba.
Rádik a menekülés ösztönével jobb kezébe
kapva hátizsákjának szíjját, kirohant a kocsi
folyosójára, de amint kilépett a folyosóra,
az ablakon bevágódott egy golyó s halánté-
kon találta. Rádik összeomlott. Egy pár
pillanatig eszméletlenül feküdt a padlón,
aztán fel akart kelni. Csodálatos, — gondolta
magában, — hogy nem bírok innét elszál-
lani, pedig Uzsoknál ellőtt balkarom helyébe
szép fehér szárnyam nőtt, de a jobb kezem-
mel olyan görcsösen szorítom a hátizsákom
szíjját, hogy a miatt nem nőhet ki a másik
szárnyam! . . . Rádik akárhogy próbálgatta,
nem bírta elereszteni a szíjjat, olyan görcs
állt a kezébe. Ha itt volna az öreg Szkicsákné,
— gondolta Rádik, — aki az édes anyámat
ápolta, az ki tudná a görcsöt kenni a kezem-
ből, mert Szkicsákné nagyon ügyes, nagyon
okos asszony volt, azt is megjövendölte,
hogy mikor hal meg az anyám: hatéves
lehettem, de tisztán emlékszem, hogy hideg,
nyirkos novemberi reggel volt, a kovács-
műhely eresze alatt egy csókaszemű lovat
patkoltak, én azt néztem, mert azelőtt nem
láttam csókaszemű lovat, aztán kijött Szki-
csákné az anyámtól s azt mondta az apám-
nak, hogy no már most bizonyosan meghal
az asszonyság, mert folyton maga-magát

látja, mintha ott ülne a saját ágya mellett a széken . . .

Rádik itt hirtelen arra gondolt, hogy ő a Séligmann boltjában is, az állomáson is, a vonatban is látta maga-magát! . . . Hát igaza lenne annak a vén tótasszonynak?! Hát csakugyan meg kell most halnia?! És ettől a gondolattól úgy megriadt Rádik, hogy kimeredt a szeme, leesett az álla s örökre elakadt a lélekezete.

KÜLÖNÖS TÖRTÉNET.

Fábián tanár úr, a biológia tudós professzora, aki különben huszonöt esztendő óta mindig a Fekete Sasban szokott vacsorázni, a múlt héten, pénteken este, a rendesnél is dorzanyosabb hangulatban ült le fenntartott asztalához s a hajlongó pincér kezéből olyan haragosan kapta ki a feléje nyújtott étlapot, mintha ez a pincér lett volna felelős azért a vezércikkért, amelyet a tanár úr az imént olvasott a kaszinóban. A tanár úr sertéskarajt rendelt s aztán, mikor a pincér elrohant, dühösen jártatta körül szemeit a vacsorázó vendégeken s füstölögve dohogott magában. Mi az ördögöt firkálnak mostanában az újságok folyton a felebaráti szeretetről?! Karácsonykor, húsvétkor, pünkösdkor lehet ilyen cukrosvízizű cikkeket megereszteni, de hétköznapiokon is erről írni, már igazán gyerekes dolog! Hogy a szeretet az egyetlen erő, mely megválthatja az emberiséget?! Hogy e nélkül elpusztul a világ?! Micsoda ostoba beszéd már az ilyen!

A pincér egy-két pillanat múlva visszajött s ismerve a tanár urat, szepegeve jelentette, hogy a sertéskaraj elfogyott!

A tanár úr szinte felhördült. Mit?! Hát ezeket az embereket kellene neki szeretnie, akik elérték előle a sertéskarajt?!

A tanár úr nagymérgesen megint elkapta a pincér kezéből az étlapot, hogy majd más valamit választ, aztán hirtelen hátradőlt, a fejéhez kapott s eszméletlenül zuhant le székeről a földre.

Mire a személyzet s a szomszéd asztalok megriadt vendégei a «sarok jobb 7» asztalhoz ugrottak s Fábián tanár urat élesztgetni kezdték, a tanár úr már az Örökélet kertjében egy rózsaszínű felhőlugasban ült s egészen természetesnek találta, hogy az ízléssel megterített asztalra a legfinomabb vacsorát kezdi felhordani fehér selyemfrakkban az a szegény kis borfiú, kinek fekete frakkját, a földi életben az elszenvedett pofonok miatt titkon elsírt könnyek, sohasem tudták a zsírfojtoktól tisztára mosni.

A pompás erőleves elfogyasztása után a tanár úr teljes nyugalommal várta az előételt s meglegedetten mosolygott, hogy a bölcs gondviselés a másvilágot, egészen az agglegények óhajta szerint: kitűnő vacsorázóhelynek teremtette meg. Valami hiba azonban itt is akadt! A kis pincér ugyanis határozottan késett, a tanár úr azonban most ezért nem haragudott, sőt a földi éttermekre gondolva, valami megbocsátásféle

érzés gerjedezett a lelkében. Utóvégre, ha odalent mindig zsörtölődött is azért, hogy az ételeket lassan szolgálják fel, ezt voltaképpen nem vehette tőle senki rossz néven, hiszen eddig igazán nem tudhatta, hogy az Örökélet kertjében is messze van a konyha és a tálaló s így a kiszolgálás még az égben sem lehet kifogástalan!

Még mielőtt a kis fehér-frakkos megjött volna az előétellel, egy magas, jól megtermett férfi, lépett be a felhőlugasba s a világ legtermészetesebb hangján s ami különös, egész érthetően megmondta, hogy az ő neve: Kocsis Károly, aztán leült az asztalhoz, szemben a doktorral. Ha tíz perccel ezelőtt a Fekete Sasban bárki odaszemtelenkedett volna a «sarok jobb 7» asztalhoz, Fábíán tanár úr valószínűleg valami mázsás gorombaságot mondott volna neki, így azonban csak magában morgott, hogy ha az emberek a földön, mint ellenséges kuvaszkutyák, fogvicsorítva nézik egymást, mi értelme lehet annak, hogy itt meg úgy bánjanak egymással, mint szerető embertársak és felebarátok?!

Kocsis Károly — úgy látszik — egyáltalában nem vette észre, hogy a tanár úr morog-e vagy sem s barátságosan megszólalt:

- Most jöttél meg?
- Most!
- Van már szállásod?

— Nincs.

— Persze, persze, a lakásokkal most itt is baj van, mert az utolsó hat esztendőben nagyon is megszorodott itt a lakosság . . .

A kis pincér mehozta a frissen forrázott pizstrángot. Fábián tanár úr a vendéglőben megöszült agglegények szokása szerint, előbb megszagolta a halat s azután a várakozás ideje alatt az asztalkendővel nagy műgonddal megtörölgetett szerszámokkal nekilátott az evésnek. Utólag egy kicsit restellte is Kocsis előtt, hogy ennyire bizalmatlan az égi konyhával szemben, de aztán a maga megnyugtatóására arra gondolt, hogy: a vendéglős, a szakács, a csapos és az evőszerszámok pucolója, bizonyosan csak szolgálatételre vannak felrendelve ide a Pokolból s így az óvatosság, velük szemben, nem felesleges! Kocsis Károly pedig ügyet sem vetett arra, hogy Fábián bizalommal vagy gyanakodással fogadta-e a pizstrángot s tovább folytatta a megkezdett beszélgetést:

— Manapság bizony itt sem lehet válogatni a lakásokban. Az én lakásom sem kifogástalan; az a baja, hogy az ablakból nem látok le Kispestre, pedig a családom ott lakik. Azért jövök én el, minden áldott este, ebbe a felhőlugasba, mert innét ezen a nyíláson át éppen lelátok az én kis házamra, feleségemre s a gyerekekre. Persze, ők nem

tudják bizonyosan, hogy én látom őket, de a legkisebb, a Zsuzsika, az tudja, hogyha feltekint az égre, az ő szeme az én szememmel találkozik! Hanem a kis csacsi, nem meri ezt a többieknek elmondani, mert azt hiszi, hogy ez: titok! Tudod különben, hogy mi élteti az Örökélet kertjében ezeket a csodaszép égi virágokat s földi alakunkban mi éltet bennünket itt örökkön-örökké? Azoknak égrenéző tekintete, akik szeretettel gondolnak reánk a földön! . . .

Fábián tanár úr, aki semmiféle égi virágot nem látott, csak a pizstrángokat látta, az újságok cikkeire gondolva, gúnyosan mosolygott s nagyon lenézte magában ezt a Kocsis Károlyt. Éppen válaszolni akart ennek az együgyű embernek, mikor új vendég kukkantott be a lugasba. A jövevény, mikor látta, hogy már ketten ülnek az asz tálnál, vissza akart húzódni.

— Bocsánat, azt hittem nincs elfoglalva.

— Kérlek, csak tessék! — szólt Kocsis. — Van itt még hely bőven! Parancsolj, talán ide!

Fábián doktor, az új vendég láttára, olyasformát gondolt, hogy az örökélet kertjében mégis túlságosan demokratikus szokások vannak s itt talán túlságosan komolyan veszik azt, hogy mindnyájan testvérek vagyunk!

Az új vendég illedelmesen bemutatkozott: Szegő Oszkár, gyáros.

— Szegő Oszkár?! — szólalt meg meglepetten Kocsis Károly. — Tizennyolc esztendeig dolgoztam gyáradban és sohasem találkoztunk . . .

— Hát te vagy az, aki a múlt ősszel? . . .

— Igen, én vagyok az a Kocsis Károly, vagyis inkább én voltam az a Kocsis Károly, akit a múlt ősszel, a gyárudvaron szíven talált egy golyó. Magam sem tudom, bogy hogy' történt a dolog s mi volt az oka a zavargásnak. Valaki bekiáltott a műhelybe, hogy: ki az udvarra! Mindnyájan kitódultunk; nagy lárma volt, kiabálás, zajongás. Egyszer csak, nem lehetett tudni, honnét: egy pisztolylövés dördült el. Erre a karhatalom parancsnoka tüzet vezényelt. Ezt még hallottam . . .

Szegő nagy figyelemmel hallgatta Kocsis szavait, hosszan elgondolkozott, aztán csendesen így szólt:

— Látod, Kocsis, mióta idefent vagyok, most már tudom, hogy miért történt mostanában odalent az a nagy felfordulás! Ott volt a hiba, hogy mi egyáltalán nem ismerjük egymást, mindig csak az ellentéteket láttuk s kerestük s éppen nem törtük magunkat azért, hogy közelebb jusson a szívünk egymáshoz!

— Igazad van, — válaszolt Kocsis. — csakugyan az a baj, hogy senki sem akarja odalent elhinni, hogy csak egyetlen egy győzhetetlen erő van a világon: a Szeretet! E nélkül állati marakodás az emberi élet. Bolondság azt mondani, hogy ez a marakodás jelenti a fejlődést. Nem igaz! Ezek a marakodások csak hátráltatják a kérdések megoldását. Ha a felebaráti szeretet lett volna az emberek szívében a parancsoló, én azt hiszem, sohasem lett volna rabszolgaság a világon s így nem kellett volna annak megszüntetése végett századokig harcolni. És a legújabb időkben is az egyesek, az osztályok s az országok között miért folyik az állandó torzsalkodás? Olyan dolgokért, amelyeket, ha fent és lent, jobbra és balra, mindenütt igazán élne mindenkinek szívében a felebaráti szeretet, okosan s közmegnyugvásra könnyen meg lehetne oldani!

Fábián tanár úr, aki eddig türtőztette magát s békén hallgatta a beszélgetést, mely veszedelmesen hasonlított az este olvasott vezércikkhez, itt már nem állta tovább s megszólalt:

— Ugyan mit fecsegték itt a felebaráti szeretetről?! Én egész életemben egyetlen egy, úgynevezett felebarátomat sem szerettem! Gyermekkoromban megutáltam a felebarátaimat. Az édesapám gazdatiszt volt.

Jó, becsületes, józan, okos ember. Egyszer a szomszéd majorban a béresek felzúdultak az ottani ispán ellen, aki folyton ütötte-verte s gyötörte őket s megkergették a lelketlen embert, aki még a bérükből is elcsípett mindig valamit a maga javára. Mikor a következő vasárnapon az uradalmi székhelyen, sörözés közben erről az esetről beszélgettek, az édesapám azt találta mondani, hogy őt ez a dolog nem lepte meg, mert előre látható volt, hogy az ispán igazságtalan és embertelen bánásmódja előbb-utóbb ide fog vezetni. Az uradalmi fiskális, akit nyilván az feszélyezett, hogy az édesapám valahogy megtudta róla, hogy minden költségszámláját az uradalommal is megfizetteti, meg a másik féllal is megfizetteti, apámnak ezt a megjegyzését úgy adta be az uraságnak, hogy: az apám helyeselte a béresek fellázadását s hivalkodva, azonosította magát velük! Az uraság igazságos akart lenni, a fiskális tanácsára magához rendelte tehát a sörözők közül a patikáriust, meg azt a nyugalmazott császárszakállas adótárost, akinek a fiát, éppen az apám ajánlására vettek fel az uradalomba segédtisztnek. Ez a két derék férfiú aztán az uraság előtt éppen úgy vallott, mint a fiskális. A patikárius azért vallott az apám ellen, mert az apám háziszerekkel gyógyította a major népét,

az adótáros meg arra számított, hogy a fiából hamarabb lesz ispán, ha az apámat elcsapják! Hát az apámat el is csapták s e miatt a dolog miatt sehol sem tudott állást kapni. Aztán búskomor lett, hamar elpusztult, az anyám utána ment. . . így három gazember felebarátom miatt, koldusok lettünk, nyomorogtunk s én aztán mint árva, elmondhatatlan nélkülözések között tanultam, vergődtem, tengődtem. Hát én így egészen tisztába jöttem a felebaráti szeretettel s én azóta sem szerettem és nem is tudok szeretni senkit! Se férfit, se asszonyt, se gyereket, senkit! S örülök, hogy ilyen vagyok, legalább nem csalatkozom meg senkiben sem . . .

A tanár úr kevélyen felvetette a fejét, de büszke elégedettsége egyszerre megcsappant. A lugas mintha már most nagyon is rideg, fakó lett volna, az üres asztal olyan sivárnak tetszett s révedező szemmel hiába kereste — egy szál virágot se látott sehol!

— Nem gondolod, — kérdezte egy kis idő múlva Kocsis Károly, — hogy a miatt a három gazember miatt mégis csak kár volt a magad földi életéből kiszikkasztani a boldogságot?! Oh, én jól tudom, hogy a te három gazemberedhez hasonló, emberformába bújt dúvad százezerszámra van a világon, de az ilyenek miatt nem szabad mindenkit meg-

gyűlölünk, ellenkezőleg, az ilyenekkel való szerencsétlen találkozásnak arra kellene bennünket ösztönöznie, hogy keressük és szeressük a jó embereket s amaz ellenünk vétkező gonoszoknak pedig bocsássunk meg. A tanár úr kényszeredve felkacagott:

— Megbocsátani?!

— Igen, igen, — válaszolt komolyan Kocsis Károly. — megbocsátani, hiszen a szeretet mindeneket eltűr! . . .

A tanár úr maga elé meredt és elgondolkodott. Egy kis idő múlva a gyáros szólalt meg:

— Igazán csodálom, hogy te ezt még idefent sem akarod megérteni. Amíg éltél, sohase jutott eszedbe az a mondás, hogy: «ha jövődöt tudnék is mondani és minden titkokat és minden bölcseséget tudnék is, ha szeretet nincsen énbennem, semmi vagyok»? 1 . . . Sa halálos ágyadon nem éreztél valami nagy hidegséget a szívedben, mely megdermesztette egész mivoltodat s nem érezted, hogy szeretet nélkül való életed egészen üres, elhibázott, élettelen élet volt?!

Fábián tanár úr egy kicsit megborzongott, aztán, mintha fel akarta volna rázni magát, szinte haragosan szólt:

— Eh! Mit beszéltek itt nekem összevissza mindent! Inkább azt magyarázzátok meg nekem, hogyha ti itt mind a ketten a felebaráti szerétről prédikáltok, miért mara-

kodtatok s miért nem szerettétek egymást odalent?!

— Hát kérlek szépen, — szólt erre a gyáros, — ti doktorok, úgy-e tudjátok, hogyan kellene bölcsen, okosan, mértékletesen élni, hogy az ember megelőzze vagy elkerülje az érlemeszsedést s a gutaütést? JÊs mégsem éltek úgy, ahogy kellene! Hát mi is így vagyunk odalent a felebaráti szeretettel! Mi is tudjuk, hogy hogyan kellene élnünk a felebaráti szeretet parancsai szerint, de hát mégsem élünk úgy s ez az oka, hogy néha bennünket is megüt a gazdasági és társadalmi guta, éppen úgy, mint ahogy a doktorok közül is sokat megüt a guta!

Fábián doktor karikára nyitott szemmel nézett Szegő Oszkára, mert a gutaütés emlegetésére az jutott az eszébe, hogy a Fekete Sasban talán bizony őt is a guta ütötte le a székről! Erre a kellemetlen gondolatra elkezdett csuklani. Egy-két hangos csuklás után aztán riadtan felnyitotta a szemeit s meglepetten látta, hogy — otthon fekszik az ágyában, egy mentőorvos áll az ágya mellett, Kocsisnak és Szegőnek pedig se híre, se hamva!

— Nos, kedves tanár úr, — vigasztalta a mentőorvos, — most már nem lesz semmi baj! Sajnos, nekem most el kell mennem, de küldök majd egy ápolót! Rögtön itt lesz az ápoló!

A mentőorvos elment, Fábián tanár úr pedig egy darabig bámult a levegőbe, aztán be akarta csengetni az inasát, Pétert, aki, saját véleménye szerint, a legokosabb ember volt egész Pesten. A tanár úr a jobb kezével akarta megnyomni a csengő gombját, de a jobbkeze nem mozdult. Úgy látszik,— gondolta magában a tanár úr, — Szegő Oszkár nem ok nélkül emlegette odafent a gutaütést. És erre a riasztó gondolatra a szíve táján egyszerre olyan rettenetes hidegséget érzett, hogy vacogni kezdett s aztán, mintha az agyveleje is megfagyott volna, sokáig csaknem egészen eszméletlenül feküdt az ágyában. Jó idő múlva bekukkant Péter s oda lépkedett az ágyhoz.

— Péter, — dadogta a tanár úr, — mit mondott néked a doktor?

— Hát azt mondta, hogyha van valami rokona a nagyságos úrnak, üzenjek érte tüstént, mert minden percben vége lehet a nagyságos úrnak, de én megmondtam neki, hogy a nagyságos úrnak senkije sincsen, se rokona, se barátja, se senkije . . .

A tanár úr behunyta a szemét. — A mentőorvosnak igaza van! — gondolta magában. — Érzem, hogy rövidesen végem lesz! És most már azt is érzem, hogy szeretet nélkül való életem egészen üres, hideg, elhibázott, élettelen élet volt s hiába voltam tudós és bölcs,

mert szeretet nem volt bennem, semmi sem voltam! . . .

A tanár úr sokáig nem mozdult, nem szólt. Péter megindulás nélkül nézte a gazdáját. Hiszen, mint nagyon okos ember, tudta, hogy egyszer meg kell halni mindenkinek s ezzel aztán vége van mindennek, mert hogy más-világ is volna, meg hogy lélek is volna, az csak olyan gyerekeknek való mese, mint az, hogy Isten van!

A tanár úr nagysokára megmozdult s mintha egyszerre megpezsdült volna a vére, valami öröm fénye csillant fel a szemében.

— Te Péter, — hebegte a tanár úr, — vedd elő az íróasztalomból a nagy tárcámat. Száznegyvenezer korona van benne. Eredj azonnal Kispestre, ott keresd meg annak a Kocsis Károlynak az özvegyét, akit a múlt ősszel, a Szegő-féle gyár udvarán a zavargás-kor lelőttek. Ennek az özvegy Kocsisnének van egy leánya, Zsuzsika, annak add át ezt a pénzt azzal az üzenettel, hogyha az égre néz és az apjára gondol, gondoljon én rám is szeretettel! . . . Megértted?

Persze, az okos Péter ebből egyáltalában semmit sem értett meg, de ráhagyta, hogy megértette a gazdáját, aki mikor szolgája, parancs szerint, rázárta az előszoba-ajtót, Álomország csodálatos erdőin keresztül, bol-

dog mosollyal az ajkán, most már igazán elindult az örökélet édenkertje felé . . .

Hogy odaérkezett-e, ahová indult, vagy egyáltalában hova szállt a tanár úr lelke, igazában nem lehet tudni. Annyi bizonyos, hogy Péter hiába járt Kispesten. Az előjáróság ugyanis hitelesen megállapította, hogy ott Szegő Oszkár-féle gyár nincsen, nem is volt; ilyen nevű gyárosnak a hírét sem hallották; Kocsis Károly nevű munkás Kispesten sohasem élt; ott az ősszel semmiféle zendülés, semmiféle gyárban sem volt; özvegy Kocsis Károlyné és Kocsis Zsuzsika pedig teljesen ismeretlenek!

Péttert az így megállapított tényállás nem hozta zavarba s a száznegyvenezer koronát minden megindulás nélkül zsebrevágta. A dolognak ezt a részét ezzel elintéztnek tekinthetjük, de reánk mered az a kérdés, hogyha Kispesten Szegő és Kocsis s legfőképpen Kocsis Zsuzsika is ismeretlenek: hol járt s kikkel találkozott akkor odafent Fábían tanár úr lelke? Az a felhőlugas talán csak az ő agglegényi álmában volt meg s nem az Örökélet kertjében, vagy ha ott volt, a szórakozott tanár úr, szerencsétlenségére, összekeverte a neveket s nem Kispestről, hanem Újpestről volt szó s nem Kocsis Zsuzsikának, hanem Kovács, Kertész, vagy talán Kerekes Zsuzsikának kellett volna

üzenni?! Ha így esett a dolog, a szegény tanár úr, aki a halálos ágyán pénzért akart egy kis szeretetet venni, bizony hiába fogja odafent a kis Zsuzsikának vagy akárki másnak égre néző tekintetét elepedve lesni! . . . Péter? Nem, Péter se fog az égre nézni, mert ámbátor szerinte se lélek, se másvilág, se Isten nincsen, mióta azt a száznegyvenezer koronát zsebrevágta, az okos Péter — az Isten tudja, miért, miért nem, de — nem mer felnézni az égre!

NEM LESZ ÖZÖNVÍZ!

Mikor a minap feleségemmel látogatóba mentünk a gyerekekhez, egy kocsiszakaszbba kerültünk István barátunkkal, aki Budapestről hazafelé iparkodott.

— Hova, hova?! — kérdezősködött a mi kedves öreg barátunk.

— Megyünk le a gyerekekhez.

— No, ez derék; így Ladányig együtt megyünk!

Hát csakugyan együtt mentünk Ladányig és István barátunk egész úton zsörtölődött.

— Olvastam a múltkori cikket az özönvízről! Hát abban egészen igazad van, hogy a mostani nemzedék s a mai fiatalság üres, léha, züllött, — de hogy az ezután következő nemzedék már aztán jobb lenne, abban egyáltalában nincsen igazad! Az a nemzedék már valami elfajzott, nyeszlett, hulladék lesz! Az már nem fog tudni magyarul, lóra nem ül, fegyvert nem fog; vérszegény, lusta, dologtalan s eszelős lesz mindenki s olyan semmirekellő, hogy bizony mondom, azok idejében csakugyan meglesz a második özönvíz!

Eleinte ugyancsak védtem az utánunk kö-

vetkezendőket, de öreg barátunk nem hagyta magát.

— Kérlek, te elfogult vagy! Tudom, hiszen ösmerem őket, hogy a vőd kitűnő gazda, azt is tudom, hogy a felesége, a nagyobbik lányod, ritka derék asszony, azt is hallottam, hogy a kisebbik lányod, aki most ott nyaral, ámbár pesti asszony, mindennap hajnalban kel fel, mert ahelyett, hogy a napot lopná, bele akar tanulni a gazdálkodásba. De mind ez nem jelent semmit! Ebben a nemzedékben még akadnak ilyenek, de ezek után aztán: jön az özönvíz! Mert, barátom, a rothadás a levegőben van s az unokák már születésük pillanatában magukba szívják a halálos mérget!

Egy-kettőre tisztában voltunk azzal, hogy István barátunk is azok közé a boldogtalnok közé tartozik, akik csak azért tudják az öregséget elviselni- s csak azért tudnak a halál gondolatával — úgy, ahogy — megbarátkozni, mert szemet hunyva az Élet örökkévalóságának szemmelátható fensége előtt, folyton azt a hitet erősítgetik lelkükben, hogy: ha ők elmúlnak, utánuk minden elmúlik, s ha már ők nem lesznek e világon, elvész a világ is és sehol semmisen léssen! Próbálgattam volna az öreget jobb útra téríteni, de letorkolt.

— Pajtás, a világ vége: természettudományi bizonyosság! Emlékszel a Halley-üstökösre? Nos, mikor ez az üstökös erre

járt, a tudós csillagászok megállapították, hogy földünk jó ideig az üstökös csóvájának légkörében forgott. Akkoriban csak nevetünk ezen, pedig íme, most már nyilvánvaló, hogy az üstökös mindenféle ismeretlen gázokkal és mindenféle x , y sugárhatásokkal úgy megfertőzte a föld légkörét, hogy azóta megbolondult ez a mi világunk! Jött a nagy világháború, a forradalmak! Még az időjárás is egészen megbolondult azóta! Természetes, hogy a Halley-üstökös ittjártakor már élő emberek között akadhatott olyan erős szervezetű egyén, akin nem fogott a fertőzés, de akik már ebben a fertőzött levegőben születtek, azok, pajtás, összevéve valamennyien sem érnek egy fapitykét!

Aztán így ment ez egész Ladányig. Mikor az öreg ott kiszállt a vasúti kocsiból, még felszólt hozzám:

— No, úgy látom, megadod magadat! Hát hiszen a novelláidba, persze, azt írhatod, amit akarsz, mert ez nem kötelező, de ha írásban jóállást kellene vállalnod azért, hogy a világ nem vész el s nem lesz özönvíz, tudom Istenem, már most nem mernél jóállást vállalni!

A vonatunk elindult, így hát erre már nem válaszolhattam, de különben sem ért volna semmit a szavam, mert István barátunk, egész világosan, írásos jóállásról beszélt,

. . . Estefelé megérkeztünk a Laciék állomására, ahol a lányunk az urával várt reánk. Nekünk, persze, az első kérdésünk az volt, hogy: mi van a gyerekekkel, akik, ha máskor jöttünk, a világ minden kincséért nem mondtak volna le arról, hogy a vonathoz kijöjjenek elibénk.

— Esőre áll, hát nem akartuk kihozni őket.. .

Azt tudva, hogy se a kilencesztendős Domokos, se az ötesztendős Gedeon nem cukorbaba, ez a kertelő válasz egyáltalában nem nyugtatott meg bennünket, de nem szölkünk semmit. Tíz perc múlva aztán megtudtuk az igazat. Amint befordultunk az országútról, messziről megpillantottuk a fiúkat. A ház feljárója előtt, a lépcső felső fokán állottak. De, hah! Domokos bepólyázott jobb keze valami fekete kendővel fel van kötve a nyakába!

— Az istenért, mi történt Dodóval?

— Leesett a lováról s eltörött a kezészára...

— Nem akartuk, hogy aggódjatok! Nincs semmi baj! Holnapután a doktor már le is veszi a gipszkötést!

Persze, ilyen bevezetés után szinte örülünk, hogy Domokosnak csak a kezészára törött el s nem a nyaka tört ki. Megölelgettük, megcsókolgattuk egymást, aztán belül kerültünk s megeredt a szó.

— Hát hogy estél le a lovadról? — kérdeztem Domokost.

— Úgy, hogy amint lovagoltam, egy csomó orsófüvet láttam meg az árokparton, megállottam a lóval, hogy majd jobban megnézem, hogy csakugyan orsófü-e az, amit én annak néztem; hát, amint néztem és meresztgettem a szememet, valami bögöly vagy darázs úgy megcsípte az én kis lovat, hogy az egy állóhelyéből oldalt olyat ugrott, hogy én bizony abban a szempillantásban lepottyantam.

— Szegény Dodónak nagyon fájt a keze, — szólt közbe Gida, — de azért mégis megnézte ám azt a gyógyítónövényt. Csakugyan orsófü volt s harmadnap meg is szedtük.

Minthogy egy jóra való nagyapa még se hagyhatja szó nélkül az ilyen kézeltöréseket, itt megszólaltam:

— Jó, jó, hiszen az nagyon szép, hogy te, amikor lovagolsz, akkor is gondolsz szenvedő, beteg embertársaidra, de lám, mégis sokat mulasztottál a kezed miatt: hetekig nem írhattál, nem számolhattál!

— Dehogyan nem, nagyapó! — védte magát Domokos. — Megpróbáltam balkézvel írni s már egészen beletanultam. Számolni meg fejből is lehet. Egészen jól megy már az is! Tudja-e nagyapó, hogy: háromszor száz-kilencvenhét mennyi?

Szerencsére vacsorálni hívtak bennünket s így a számtani kérdések veszedelmei közül nagyapai tekintélyem sértetlenül kerülhetett ki.

Vacsora után a két unoka aludni ment, mi többiek meg beszélgettünk. Egyebek között, persze, elmeséltük István barátunk kegyetlen jövendöléseit is.

— Kár, — mondtam, mikor erről volt szó, — hogy az öreg Istvánnak még nem beszélhettem Domokosról. ímhol egy kilencesztendős gyerek, aki az apja birtokán a maga kis lován lovagolhat, mégis gyógyító-növényeket gyűjt; akárhogy fáj is az eltörött karja, mégis megnézi, hogy csakugyan orsófü-e az, ami miatt lepottyant a lováról, aztán megtanul a balkezével írni s fejből megmondja, hogy háromszor százkilencvenhét mennyi? Hát az ilyen nemzedéktől félti az öreg a világot?

. . . Másnap reggel Gedeon jó korán benyitott hozzánk. Éppen borotválkoztam. Gidának nagyon tetszett a dolog s áhítattal nézte, hogy kaparom magamat az önborotváló szerszámmal. Egy idő múlva a harmadik szobából felhangzott Domokos hangja:

— Gyere, Gida, itt a kávé!

— Mindjárt *megyek!* — kiáltott vissza Gida, de csak nem indult. Kisvártatva megint megszólal Domokos:

— Gyere Gida, kihül a kávé!

— Megyek már, no — kurjantotta vissza Gida s bár ha nagyon kíváncsi volt arra, hogy elvágom-e a nyakamat vagy sem, el is indult, mikor aztán a középső szoba túlsó végén már annak a szobának az ajtaja felé járt, amelyben Domokos volt. Domokos, aki háttal ült s nem láthatta meg az öccsét, újra megszólalt:

— Ugyan, gyere már Gida!

— Hiszen *gyüvök* már! — szólt Gedeon s egy-két lépéssel ott termett a bátyja mellett.

Összenéztünk a feleségemmel.

— Lám, ez az ötesztendő gyerek, pedig német kisasszonya van, nem téveszti össze, hogy mikor «megyek» s mikor «jövök!» Kár, hogy ezt István barátunk nem hallotta!

Reggeli után Domokos minden nógatás nélkül a maga jószántából nekifogott a tanuláshoz. Hiszen az, hogy a nagypja meg a nagyanyja az este megjöttek, ha százszor magántanuló is az ember, senkit sem ment fel attól a kötelességtől, hogy a leckéjét megtanulja s mint rendszeren, egész délelőtt tanuljon a tanítójával!

Domokos komoly elfoglaltsága következtében Gidára maradtunk s ő élt is azzal a jogával, hogy egészen magának foglaljon le bennünket, úgy okoskodván, hogy az apjával s az anyjával s Duci nénivel esténként eleget beszélgethetünk akkor is, mikor ő alszik.

— Tessenek jönni, megmutatom a kertünket!

Láttuk ugyan már tavaly is ezt a kertet, hanem azért természetesen nagy örömmel mentünk megnézni a gyerekek kertjét. A nagy zöldséges kertben mind a két fiúnak van egy-egy jókora táblája. Ezekhez a kertész nem nyúl. Ezt a földet a gyerekek maguk ássák föl, maguk vetik be, maguk locsolják, gyomlálják, kapálják s maguk veszik le a termést. Aznap a mi tiszteletünkre, — ezt kikötötték, — az ő kertjükben termett zöldborsó és új burgonya került az asztalra.

A zöldséges kertből aztán Gida a faiskolába vezetett bennünket. Ott is megvan mind a két gyereknek a maga táblája. Olyan jól gondozzák a csemetéiket, hogy az ő tábláikban levők már szinte egyetemi polgárok a kertész által kezelt tábláknak elemi, iskolás csemetéi melletti

— No, most megmutatom a házinyulakat!

A régi nagy kertben, egymás mellett két nagy, százados nyárfa áll; ez alatt a fák alatt vacsorázott egykor II. Rákóczi Ferenc, mikor erre jártában kedves főtábornesterének ősi fészkébe megpihenni beszállott. E hatalmas fák közelében a bokrok között drótsövénnyel elkerített kis tisztáson van a házinyulak tanyája. A gyerekek télen-nyáron maguk hordják az ennivalót a nyulaknak s

általában maguk gondozzák őket s ha eladó nyúl van, maguk adják el. Persze legteljesebb elismerésünket fejeztük ki a látottak fölött. Mikor kifelé jöttünk a nyulak udvarából, Gida hozzám fordult:

— Nagypó, hogy áll most a korona Zürichben?

Majd ledobbantam ötesztendős falusi unokámnak ettől a kérdésétől s csodálkozva néztem a gyerekre.

— Azért kérdezem nagypó, — szólt Gida egész komolyan, — mert a múltkoriban eladtam három nyulát a kőműveseknek, azok megvették a nyulakat, a bőr meg nem kellett nekik, hát így most van három szépen száradt nyúlőröm, aztán nem tudom, hogy eladjam-e most ezeket vagy várjak még az eladással?

Más ember bizonyosan kinevette volna ezt a kis fontoskodót, aki nyilván a felnőttek beszélgetései szerint szajkóskodott, de én azt gondoltam, hogyha a Fejedelem egykori kedves emberének az ükunokája az Árpád óta érintetlen ősi birtok közepén a százados nyárfák tövében nyúlőrrel kereskedik: akkor bizony nem vész el a világ!

— Aztán mit csinálsz te a pénzeddel? — kérdeztem Gidát, mikor a korona dolgával tisztába jöttünk.

— Takarékbba teszem.

— És aztán, ha sok lesz együtt?

Gida közelebb húzódott hozzám, körül-
nézett, hogy nem hallhatja-e meg a szavát
valami idegen s ezt súgta:

— Ágyút veszek!

— Ágyút? Hát van cukorágyú?

— Dehogy cukorágyút, nagyapó, igazi
ágyút! Domokos már kilencesztendős, tud
lovagolni, hát ő majd már lóháton is rajtuk
üthet, de én még kicsi vagyok, hát azt gon-
doltam, hogy veszek egy jó kis rézágyút, ki-
állók vele a fasor végébe s ha erre jönnek,
ledurrantom őket, mind egy szálíg!

Nem kérdeztem Gidát, hogy kikre megy
rá Domokos lóháton s kiket akar ő azzal a jó
kis rézágyúval ledurrantani, de még aznap
írtam István barátunknak. Azt írtam az
öregnek egy levelezőlapon: «Nem lesz özön-
víz! A világ fennmaradásáért ötszázmillió
esztendőre jóállást vállalok!» Az aláírás-
mat, mint tanuk Domokos és Gedeon hite-
lesítették. Domokos szép gömbölyű betűkkel
balkézzel kanyarította oda a nevét. Gida
pedig a keze keresztvonását pingálta le, még
pedig olyan szerencsésen, hogy a tollából
szélesedő hosszú sávban úgy végig freccsent
a tinta a papiroson, hogy a kézjegye sza-
kasztott olyan lett, mint — a Halley-
üstökös!

FALUSI KISFIÚ PESTEN.

A kisebbik unokámat, Gedeont, aki eddig még sohasem volt Pesten, a múlt hónapban az édesanyja fölhozta hozzánk látogatóba. Minthogy a pályaudvarból három percnnyire lakunk, Gidáék cók-mókját rábíztuk egy városi hordárra s gyalog sétáltunk «haza. Ha Gidáék otthon vendéget várnak, hintóval mennek elébe az állomásra s más kocsi megy a poggyászokért. Mivel mi csak gyalogosan fogadtuk Gidát, a gyerek rögtön tisztában volt azzal, hogy: bizony nekünk se hintónk, se kocsink nincsen! Ez a tény nyilván lesújtotta, de nem szólt semmit s hazafelé menet némán szemlélődött: fel-felpillantott az emeletes házakra, megnézett egy-egy villamost és autót, de a zajos körúton minden megrebbenés nélkül, olyan nyugodtan lépegetett mellettem, mint aki mind-ezeket a dolgokat már jól ismeri. Persze otthon hetek óta már mindenkinek arról kellett mesélnie: hát milyen is az a Pest?! Aztán meg: az igazi magyar sohase álmélkodik, sohase bámul, sohase siet és sohasem ijed meg.

Mikor felértünk annak a háznak az első

emeletére, amelyben mi lakunk, Gida megállt az első ajtó előtt.

— Feljebb, feljebb! — biztattam.

— Hát nem itt laknak nagyapóék? — kérdezte Gida.

— Nem, fiam, mi a harmadik emeleten lakunk!

Gidának, aki otthon hat lépcsőfokon három ugrással egyszerre bent terem a kertből a szobába, nem igen tetszett a sok lépcső, de csak hallgatott. A reggelinél is feltűnően szótalan volt. Azt gondoltam, hogy talán nagyon megtörte az éjszakai hosszú utazás. Csakhamar kitűnt azonban, hogy feltevésem helytelen volt, mert nem azért hallgatott Gida, mintha fáradt lett volna, hanem azért, mert súlyos gondolatokat forgatott elméjében. Reggeli után ugyanis hozzám simult és megkérdezte:

— Nagyapó, úgy-e, azért, hogy lovuk nincs, földjük csak van?

— Nincs nekünk, fiacskám!

Gida hallgatott egy darabig, aztán megint megszólalt:

— De ez a ház, úgy-e, a nagyapóé?

— Bizony ez nem az én házam, hanem a háziúré, aki az első emeleten lakik.

Gida piros-pozsgás arcán valami sötét aggodalom árnyéka suhant át, de érzelmeit leplezve, jóindulattal faggatott tovább:

— Hát hány tehenük van nagyapóéknak?

— Nincs nekünk, fiam, egy se!

Gida még nem mondott le minden reményről s kedvesen nógatva kérdezte:

— De, nagyapó, ne tréfáljon! Egy tehenük csak van a falusiak legelőjén, a csordában?!

— Nincsen nekünk, fiam, igazán egyetlen egy tehenük se!

A gyerek erre valami szánakozó szomorúsággal nézett rám s mély részvéttel halkán így szólt:

— Hát, ha se földje, se lova, se háza, se tehene nincsen, akkor nagyapó csak olyan napszámos ember ...

Minthogy Gidáék falujában az uraságon kívül csak kisgazdák és egészen nincstelen napszámos emberek laknak, Gida a falusi mérték szerint egészen jól állapotította meg, hogy bizony én csak olyan napszámos-féle ember vagyok s így nem tiltakozhattam a minősítés ellen.

Délelőtt Gidával elindultunk, hogy majd a bátyját, Domokost, aki a Rákócziánumban másodéves gimnazista, kihozzuk hozzánk ebédre.

Mikor a villamoson jegyet akartam váltani s elővettem a pénztárcámat, Gida észrevette, hogy a tárcám a duzzadáson túl a repedésig tele van — száz koronásokkal.

A tenger bankó láttára felvillant a Gida szeme s örömtől sugárzó arccal szólt.

— No, nagyapó, látom, hogy, ha csak napszámos is, de hála Istennek: jól keres! Noha az adófelügyelőség is tudja, hogy ennek éppen az ellenkezője az igaz, ráhagytam a gyerekre, hogy: jól keressenek! Ez aztán egészen megnyugtatta Gidát s ettől kezdve gondtalan vidámsággal nézegetett ki a villamos ablakán. Mikor a Margit-hídon jártunk, megmutattam neki a Dunát, az Országházat s a budai királyi palotát. A Dunára azt mondta, hogy: aligha nagyobb, mint nálunk a Szamos, az Országházra nem tett semmi megjegyzést (őt sem érdekli a napi politika), a királyi palotával kapcsolatosan pedig olyan kérdéseket tett, amiből a villamoson utazó közönség is meggyőződhetett, hogy Gidának eszeágában sincs a királykérdést kikapcsolni. A Gellérthegy felé pillantva, arra lett kíváncsi, hogy voltaképpen hogyan megy föl az ember a földről a hegyre?!

— Mindjárt meglátod, — biztattam, — nemsokára leszállunk a Szász Károly-utcánál és onnét aztán már hegynek kell mennünk Domokosért.

A Rákócziánium felé ballagva, a Statisztikai Hivatal előtt megállottam és azt mondtam Gidának:

— No látod, így megyén föl az ember a hegyre! Nézz vissza, onnét jöttünk föl idáig!

Gida visszanezett a Margit-körút felé s kicsinylően válaszolt:

— Ez hegy?! Hiszen ennél a Szamos-töltés is magasabb!

Nem iparkodtam a gyereket meggyőzni az ellenkezőről. Bár minden magyar különbnek tartaná a Balatont a tengernél s a budai hegyeket az Alpeseknél.

Mikor a gyerekek a viszontlátás örömein túlestek s hármásban hazafelé ballagtunk, Domokos, az idősebb testvér komolyságával, kötelességének tartotta megtudakolni, hogy: hogyan kaphatott most Gida, az első elemi iskola növendéke, vakációt, mikor most egyáltalában nincsen vakáció?! Gida megnyugtatta a bátyját, aki nemcsak az egyenruhájával s a gallérján ragyogó aranypaszománttal imponál neki, hogy a tanítókisasszony két hétre való leckét adott föl s ő mindennap becsületesen meg is fogja csinálni a leckéjét!

Csakugyan, amint hazaértünk, Gida nyomban elő is szedte a holmiját s az olvasókönyv legelső napra kijelölt öt szavát háromszor-háromszor le is írta az irkájába: hit, hit, hit, rend, rend, rend, csend, csend, csend, szeretet, szeretet, szeretet, munka, munka, munka.

Az igaz, hogy némelyik *e* betű olyan hosszúra sikerült, hogy a felületes szemlélő *l* betűnek is nézhette, az is igaz, hogy az utolsó sorban egy zömök *m* betű túlságos udvariassággal az egyik lábaszárát átengedte a mellette lévő *u* betűnek, amely aztán *e* miatt szemmeláthatóan igen kényelmetlenül érezte magát — hanem azért a lecke még ebéd előtt elkészült és Gida a következő napokon is mindig hűségesen megcsinálta a leckéjét.

A mindennapi lecke elvégzése után Gida a főváros tanulmányozására fordította szabad idejét. Az itt megforduló külföldiek mind elragadtatással beszélnek Budapestről. Gidának talán azért, mert ő nem külföldi vagy talán azért mert gyerek s így őszinte, bizony sok minden nem tetszett Pesten. Így például, mikor a Kossuth Lajos-utcai villamosmegállónál a közönség tolakodását látta, ezt mondta:

— Nagyapó, ez éppen olyan, mint mikor a malacokat kieresztik, meg beeresztik. Ha a kanász kinyitja az ólnak az ajtaját, a malacok mind egyszerre akarnak kimenni vagy bemenni s éppen így tülekednek, éppen így nyomkodják s lökdösik egymást!

De nemcsak az ilyen dolgok ellen voltak Gidának kifogásai, hanem komolyabb kérdésekben is.

Egy délelőtt a Szabadság-téren át igyekeztünk a Belvárosba. A Szabadság-téren, a tőzsde előtt, ezer meg ezer ember álldogált, a belvárosi utcákon pedig nagyban korzóztak az emberek.

— Nagypó, — kérdezte a gyerek, — hát ezek mind olyan napszámosok, akik *mára* nem kaptak munkát?!

— Nem, — feleltem, — ezek nyilván olyan gazdag emberek, akiknek nem muszáj dolgozni.

Gida ezt sehogy sem értette meg, hiszen az apja és az anyja otthon nem nincstelen napszámosok, hanem ők az uraság s aztán mégis egész nap dolgoznak és nem érnek rá a napot lopni!

Egy játékarúház kirakatának megszemlélése céljából a Kálvin-téren vágunk át. Mikor a kálvinista templom előtt jártunk, Gida, aki csak azt tudta, hogy valami templom előtt megyünk, hát szépen megemelte a sipkáját. Két kölyök, aki ezt észrevette, nagyot röhögött és az egyik rászólt Gidára:

— Talán keresztelt zsidó maga?! Mit emelgeti a sipkáját a kálvinista templom előtt?!

Gida végigmérte a két maszatos csirkefogót s aztán felém fordulva így szólt:

— Hát ezek nem hiszik, hogy csak egy Isten van az égben?!

Nehogy a kelleténél rosszabb véleménye legyen a pestiekről, siettem Gidát megnyugtani, hogy az egész városban csupán csak ez a két rossz kölyök van. Hiszen csak nem mondhattam meg neki, hogy bizony itt nagyon sok olyan istentelen ember van, aki mind úgy él, mintha — egyetlen egy Isten sem lenne az égben.

Voltunk Gidával az állatkertben is, a moziban is, gyermekelőadáson is, de bizony Gida egy este, mikor már feküdni készült, az édesanyja vállára hajtva a fejét, mégis így sóhajtott fel:

— Hej, de szeretnék az éjszaka a mi otthoni kertünkről álmodni! . . .

Gida, Gida, — gondoltam magamban, — úgy látom, hogy ha neked lesz földed is, házad is, lovad is s tehened is, belül mégis csak olyan napszámos-féle ember leszel, mint amilyen az öregapád!

Ittlétünk utolsó napjaiban Gida azon töprengett, hogy: mit vihetne haza olyasvalamit, amivel kézzelfogható módon bebizonyíthatná a falusi gyerekeknek, hogy Pest egészen más, mint az ő falujok! Alapos megfontolás után utoljára is azt határozta, hogy egy olyan madzagra kötött léggömböt fog hazavinni, mint a milyent itt a tavasz elején minden utcasarkon árulnak. Mert hiszen fölfújt disznóhólyagot látnak ugyan sokat a

falusi gyerekek, de olyan hólyagot, amely így fölfelé törekszik a levegőbe, bizony a faluban még nem láttak! A vasúthoz menet hát vettünk is egy ilyen zöld léggömböt. Gida olyan komolyan szorongatta a madzagját a markában, mintha tisztában lett volna azzal, hogy: ez a hólyag sok minden pesti dolognak igazán pompás szimbóluma.

Amíg a váróteremben a beszállás idejére vártunk, Gidát képzelőereje minden gyorsvonatnál gyorsabban hazaröpítette a falusi cimborák közé. Gondolatban már velök foglalkozva, egyszerre csak megint visszaröp-pent Pestre s hozzám fordult:

— Nagypó, úgy-e emlékszik, hogy én egyszer azt mondtam, hogyha elegendő pénzem lesz a takarékbán, akkor veszek egy kis rézágyút s ha bejön az ellenség: beledur-rantok?!

— Emlékszem, persze, hogy emlékszem!

— De arra is emlékszik, úgy-e, hogy Józsi bácsi akkor azt ígérte nekem, hogy majd küld ő egy kis rézágyút?!

— Emlékszem, hogyne emlékezném?!

— Hát, ha majd találkozik vele, tessék Józsi bácsinak megmondani, hogy most már igazán küldhetné azt az ágyút, mert vad-gesztenyével úgy megtanultunk már célozni, hogy a Bamba agarat futtában is oldalba találjuk!

— Jaj, fiacskám, — mondtam Gidának, — baj van ám a kis rézágyúval, mert Józsi bácsi semmi áron sem tud most nektek ilyen ágyút szerezni, mivelhogy Pesten most még a gyerekjátékboltokban sem szabad semmi-féle kis rézágyút tartani!

Gida, mint akinek sehogysen tetszenek az ilyen lefegyverzési szabályok, meg-megcsóválta a fejét, aztán hetykén rántott egyet a vállán és így szólt:

— No, nem baj! Ha nincs ágyú, jó lesz nekünk a vasvilla is!

Mint komoly nagyapa természetesen megmagyaráztam a gyerekeknek, hogy vasvilla nélkül is nagyon sokra mehetnénk, hogyha mindnyájan megszívlelnék azt az öt szót, amit ő az első napon háromszor-háromszor leírt az irkájába: hit, csend, rend, szeretet, munka! Arra azonban nem vitt rá a lélek, hogy a vasvilla t egészen haszontalan valaminek mondjam, mert noha én, a Gida megállapítása szerint, csak olyan nincstelen nap-számos-féle ember vagyok, mégis azt tartom, hogyha a szomszédok folyton-folyvást töltött puskával járnak körülöttünk, biz' Isten, arra is jó gondolnunk, hogy: kéznél legyen a vasvilla!

TÖBB NAP, MINT KOLBÁSZ.

Lehet, hogy nem előkelő dolog, de bizony-
én világéletemben mindig nagyon szerettem
a kolbászt s általában a disznótóri műalkotá-
sokat: éppen ezért Pesten készült hentes-
árut sohasem ettem. Ezt tudva, a régi boldog
időkben, vidéki jóembereim mindig küldtek
«kóstoló»-t, Pista bátyám meg egyenesen meg-
követelte, hogy disznótorra lemenjek hoz-
zájuk.

Egyszer Pista bátyám tudatván, hogy
ekkor meg ekkor, csütörtökön lesz a disznó-
tor, azt is a lelkemre kötötte, hogy vigyem
le magammal Tóni barátomat, aki a nyáron
Balatonfüreden, mint bennszülött pesti em-
ber, olyasmit merészkedett Pista bátyámék
előtt mondani, hogy a pesti kolbász is jó,
a prágai sonka is sonka!

Tóni barátom szívesen vállalkozott a ta-
nulmányútra, szerdán este azonban olyan
fontos dolgom akadt, hogy csütörtökön nem
kelhattünk útra, táviratoztam tehát Pista
bácsinak, hogy a vasárnap reggeli gyors-
vonatnál várjon reánk a szánkó, mert va-
sárnap szaladunk le pót-disznótóros ebédre
s az esti személyvonattal már haza is jövünk.

Vasárnap hajnalok-hajnalán el is indulunk az aradi gyorsal. A vasúti kocsiban szabad előadást tartottam Tóninak a disznótorról s disznóságokról. Tóni barátom olyan fogékony ember volt, hogy Nagykáta körül már ő kezdett arról beszélni, hogy a földművelési kormányzatnak komolyan foglalkoznia kellene olyan disznók kitenyésztésének kérdésével, amelyek olyan nagyra híznak, mint egy-egy elefánt s legalább hat hátulsó sonkát termelnek.

Úgy kilenc óra tájban érkeztünk meg Szaldobosra, ahol éppen csak annyi ideig áll a gyorsvonat, hogy az utasok nagy kapkodással fel- és leszállhatnak. Mi, amint a vonatból kiszálltunk, a nagy ködben nem nézgetve se jobbra, se balra, ugyancsak iparkodtunk kijutni az állomásra, hogy mielőbb elhelyezkedjünk a szánkóban s mielőbb kijuthassunk Pista bácsiék majorjába. Hiszen, mikor kolbászzevésről van szó, minden perc drága!

Pista bácsiék szánkója nem várt az állomás előtt reánk: már-már felfortyantam, mikor észrevettem, hogy a két vasderes az állomás előtti tér túlsó sarkában, a korcsma előtt áll a szánkóval. Ejnye, — gondoltam magamban, — már az öreg Mihály is elromlik; hiszen hallhatta, hogy megjött a vonat s mégsem tartotta illendőnek, hogy előálljon!

Az öreg Mihályt előkurjantottuk. Az öreg kicammogott a korcsmából, köszönt, aztán szó nélkül betakargatott bennünket a bundánkba és pokrócokba s így jól nekikészülvén az egyórai útnak, elindultunk. Alig haladtunk egy futamnyira, Tóni barátom lábtakarója már kilógott a szánkóból. Hiába, a pesti ember csak nyaralónak való; télen még ülni sem tud a bundában! Megállítottam a szánkót s tréfásan rászóltam Tónira:

— Igazítsd el a pokrócot s vigyázz, hogy el ne veszítsd, mert Pista bácsi letöri a derekadat, ha elveszíted a lábtakaróját!

Az öreg Mihály itt csendesen hátraszólt:

— No, ma aligha!

Nem értettem meg Mihályt, hát megkérdeztem, hogy: mit akart mondani e rejtelmes szavakkal?

— Hát, Uram, — felelte az öreg Mihály, — csak azt akartam mondani, hogy a tekintetes úr ma aligha ütheti le a nagyságos úrnak a derekát, mivelhogy a tekintetes úr nincs itthon!

— Nincsen itthon? — álmétkodtam. — Hát a sürgönyömet nem kapták meg?

— Aligha, mert a tekintetes úrék bementek Aradra.

— Mikor?

— A gyorsal.

— Ezzel, amelyikkel mi jöttünk?

Ezzel.

— Hát kend akkor nem melibénk jött az állomásra?

— Nem én, uram, egy cseppet sem. A tekintetes úrékat hoztam ki az állomásra s aztán benéztem egy kicsit a Mórichoz, ezért tetszettek a szánkót a korcsma előtt találni.

Az öreg Mihály felvilágosítása után csakugyan úgy rémlett nekem, mintha mikor mi leszállottunk s a vonat már tovább indult, valaki messziről a nevemet kiáltotta volna. De, hogy is gondolhattam volna én arra, hogy Pista bácsiék kurjantgatnak ki a vonatból?! Hiszen, ha egy-egy kis időre hazakerül a pátriájába, sokszor úgy tetszik az embernek, mintha az otthoni földek, a régi ismerős házak s az öreg fák szólongatnák a gyerekkori nevén . . .

Őszintén sajnáltam, hogy a nagy ködben Pista bácsiékat még csak nem is láttam, de, gondoltam, a kolbászt s a hurkát bizonyosan nem vitték be magukkal Aradra s így Zsófi, a régi szakácsné, majd csak ellát bennünket.

Egy óra múlva beérkeztünk a majorba. A tornácon valami kis mosogatóleány fogadott bennünket s hebegve újságolta, hogy a tekintetes úrék bementek Aradra s csak hét-főn jönnek haza.

— Tudjuk, fiam, tudjuk, — nyugtattam

meg a kisleányt. — Az a fő, hogy ebédet kapjunk, ebédután aztán megyünk vissza Pestre!

A kisleány betessékelt bennünket a jó meleg ebédlőbe. A többi szoba be van zárva, — magyarázgatta a kisleány, — ezt is csak azért hagyták nyitva, mert az irnok úr itt reggelizett, aztán ő is elment lóháton Vadasékhöz. No, gondoltam magamban, megesszük mi a kolbászt s hurkát a gazdasági irnok nélkül is!

Délelőtt sétálgattunk a majorban. Benéztünk a lóistállóba, a tehénistállóba; Tóni barátom a dohánypajták láttára érdeklődni kezdett a dohánytermelés és a dohánykerészek szociális helyzete iránt s az arra ténfergő pajtagazdával szóba ereszkedett. A beszélgetés ilyenformán indult:

— Nos, ugyebár, az idén van elég dohányuk?

— Vanni van, uram, — felelte a dohányos, — de elég soha sincs!

— És miért nincs elég sohasem? Az időjárás miatt, vagy a kártékony rovarok miatt? Nemde, sok ellensége van a dohánynak s így közvetve a dohányosoknak is? És mindezek közül az Ön véleménye szerint: melyik a legveszedelmesebb?

— A finánc! — felelte a dohányos, mély meggyőződéssel.

A tanulságos beszélgetésnek a majorbeli kuvaszok éktelen ugatása vetett véget. A kutyák a száldobosi cigányt akarták mindenáron szétszedni, aki, annak bizonyására, hogy a gyorsaság nem boszorkányság, akkor jött meg az én csütörtöki sürgönyömmel.

Tizenkét órára visszakerültünk az ebédlőbe. A kisleány már megterített: az asztalra ráborította a kávésabroszt, odakészített két kis tányért, egy-egy villát, behozott egy fél kenyeret s egy nagy tál céklát.

— Úgy látszik, hogy a szobalány is elment! — mentegtettem Ida néném háztartását. — No mindegy, ülünk az asztalhoz s aztán, ha a kisleány behozza a levest, majd megmagyarázom neki, hogy a leveshez kanál is kell, meg mélytányér is kell!

Odaültünk az asztalhoz. A kenyérből Tóninak is, meg magamnak is vágtam egy-egy hatalmas darabot. Bizony a kenyér egy cseppet se volt friss. Éhesek voltunk, hát előljáróba ettünk egy-egy falat kenyeret s vártunk. A kisleány csak nem jött a levessel! Mert őszintén éhesek voltunk, hát megint megettünk egy-két falat kenyeret. Tóni barátom szeme valahogy rávillant a céklára s illik, nem illik, a villájával kivett egy szeletet s bekapta. Nehogy azt gondolja az én pesti barátom, hogy én helytelenítem az eljárását, én is követtem a példaadást s szépen esze-

gettük a céklát, száraz kenyérral. A kisleány meg csak nem jött, csak nem jött a levessel! Csengetni akartam, Tóni lefogta a kezemet.

— Ne, ne csengess! Váratlan vendégnek jöttünk, nem szabad hát türelmetlenkednünk. Ha készen lesz az ebéd, majd behozák! Addig egyél céklát!

Hát, a dohánykertészekről beszélgetve, ettük tovább a céklát. Mikor aztán a tál fenekén jártunk már, mégis csak csengettem.

— Ugyan, ne türelmetlenkedj! — csitított Tóni.

— De kérlek, — magyaráztam neki, — a háziak távollétében nekem kötelességem háztartásuk jóhírnevét megőrizni! Itt máskor mindig pont tizenkét órakor tálalnak!

A kisleány beállított.

— Hát miért nem jön már az a leves?

— Nincsen kérem, — hebegte a kisleány, — semmi sincsen. — Csak cékla van, meg kenyér. A szakácsné is elment Almásra a sógorához s csak este jön vissza. A kamara be van zárva. Cékla is csak azért van, mert a szakácsné kitette hűlni a folyosóra s kint felejtette.

Hogy e felvilágosítás után mit éreztünk, azt csak az tudja megérteni, aki valaha hajnalok-hajnalán útrakelve, gyorsvonaton és szánkón nem tudom hány kilométernyi utat

tett meg egy disznótoros ebédért s kolbász helyett csak céklát kapott, száraz kenyérral.

Mikor annyira-amennyire magunkhoz térünk, megettünk még egy nagy tál céklát, száraz kenyérral, aztán, mikor alkonyodott, előállott az öreg Mihály s mi nekiindultunk a ködös téli éjszakának.

— Látod, Tónikám, — oktattam pesti barátomat, — most is bebizonyosodott, hogy milyen igaz az a közmondás, hogy: több nap, mint kolbász! Ez a mai nap, bizony, egészen kolbásztalan volt.

. . . Talán azért, mert ha disznót még ölnek is, de tort már nem igen tartanak s a kóstolóküldés jeles szokása is elmúlt, sok egyéb szép régi szokással együtt, mostanában nagyon sokszor eszembe jut ez a cékla-történet, s miért, miért nem, mindig arra gondolok, hogy ez voltaképpen a mi földi életünket példázza: valahonnan útrakelve idejövünk, ahol nem várnak ránk, rosszkor jött vendégként mégis leülünk az asztalhoz, várjuk, várjuk, hogy majd csak jön a disznótoros ebéd s rendületlenül azt remélve, hogy majd csak hozzák a kolbászt, nagy éhesen, száraz kenyérral szépecskén esszük, eszegetjük a céklát, aztán mikor bealkonyodik, előáll a szentmihály-lova s mert időnk letelt, neki-vágunk a ködös téli éjszakának. Ez előtt az út előtt azonban még «több nap, mint

kolbász» igazságával sem nagyon vigasztal-
gathatjuk magunkat, mert akármilyen későn
este s akármilyen zúgolódás nélkül való meg-
nyugvással indul is, valahogy mégis mindig
úgy érzi az ember, hogy: bizony e földi
életben napja sem volt éppen sok, a kolbász
pedig — igazán mindig kevés volt!

A TARKA KUTYA

Debhi Chandari nem hiába zarándokolt minden esztendőben Benáresbe s nem hiába itta a szent Ganga vizét, az ő istene megengedte neki, hogy a kígyóbűvölés tudományával sok-sok rúpiát szerezhessen s Bombayben a saját kis házikójában éldegélve várhassa azt az időt, mikor lelkének a vándorútra el kell majd indulnia. Az öregnek az volt a legkedvesebb mulatsága, hogy délutánonként kiült a rakodópartra, nézelődni. A bombayi kikötőben csakugyan van is mindig valami látnivaló, mert ott sem történik semmisen kétszer egyformán: minden gőzös másképpen jön, másképpen indul, a sok egyformának látszó láda, bál, zsák, hordó voltaképpen mind másféle, a gőzdaru egy darabig erre forgatja a nyakát, aztán meg amarra, valahány csónak jön s megy, az mind másképpen siklik a vizén s a lárma, ami némely ember fülének csak egyhangú zaj, százféle hangból verődik össze.

Egy szép tavaszi délután, amint ott üldögélt egy nagy halom tele zsák árnyékában, Debhi Chandarit nézelődésében egy tarka kutya zavarta meg. Hogy honnét s merről

került elő a kutya, azt az öreg nem vette észre, mert éppen annak megfigyelésével foglalkozott, hogy: a közelében dolgozó zsákhordók közül hány lép először a ballábával az átjáróhídra!? Az öreg csak akkor rezzent fel, mikor a kutya már ott ült előtte s merően rászégezte a szemét. Ez a tekintet olyan volt, hogy az öreg rögtön tudta, hogy ebben az állatban most valami régen meghalt embernek a vándorló lelke lakozik, Debhi Chandari tehát vallásának parancsai szerint a legnemesebb emberszeretet melegségével viszonzta a kutya tekintetét. A kutya erre teljes bizalommal közelebb húzódott az öreghez s fejét a térdére fektette. Debhi Chandari gyöngéden megsimogatta a kutyát, mely voltaképpen egészen fehér volt, csak a derekán húzódott körül egy tenyérnyi széles sáv s a bal szeme körül sötétlett egy fekete folt. A tarka kutya boldogan csóválta a farkát, aztán nyugodtan lefeküdt az öreg lába elé s az árnyékban szépen elszundikált. Ettől kezdve az öreg kígyóbüvölő nem nézte, hogy a gőzdaru merre forgatja a nyakát, azzal se törődött már, hogy a zsákhordók melyik lábukat teszik előbb az átjáróhíd deszkájára, hanem azon jártatta az eszét, hogy nem valamelyik atyafiának lelke lakozik-e most ebben a kutyában, mely szinte rokoni bizalommal jött ő hozzá?

Még mielőtt az öreg gondolatai egészen a hegyére felkapaszkodhattak volna családfájának, mely éppen olyan magas volt, mint bármely büszke főúr családfája, a kutya hirtelen felállott, ránézett az öregre, aztán elindult, néhány lépésnyire elment, ott megállott s visszanezett. Debhi Chandari, ám-bár igen értelmes férfiú volt, nem értette meg mindjárt, hogy a kutya mit akar. A tarka kutya egy darabig várt, aztán visszalépetett az öreghez, a szemébe nézett, aztán ismét nekiindult, néhány lépésnyi távolságban megint megállott s megint visszanezett. Mikor harmadszor megismételte ezt, az öreg rájött, hogy a kutya azt akarja, hogy álljon fel ő is és menjen utána! Az öreg felkászoló-dott tehát a kellemes árnyékból s elindult, amerre a tarka kutya vezette. Alig mentek a rakodóparton valamennyire, a kutya egy lépcső alján megállott, lefeküdt s elnyújtózott a napon. Debhi Chandari is leült a kutya mellé a lépcső forró kövére, nézte a kutyát s azon tűnődött, hogy voltaképpen miért vezette őt el a kutya az előbbi helyéről? Százféle gondolat forgott agyában, de talán sohasem találta volna meg a megfejtését, ha egy arra haladó matróz megjegyzése nyomra nem vezette volna. Ez a matróz ugyanis a napsütésben heverő kutya láttára odaszólt az öregnek.

— Bezzeg, ha reggeltől kezdve munkában izzadt volna ez a dög, most az árnyékot keresné s nem süttetné itt a napon ezt a fekete-foltos hasát!

Debhi Chandari igen elítélte ugyan magában ezt a matrózt, aki ép, erős, egészséges férfiember létere a helyett, hogy gyönyörűséget találna a munkájában, még a heverő kutyát is megirigyeli, de mégis ennek a matróznak a megjegyzése nyomán jött rá arra, hogy ő az imént csakugyan az árnyékban üldögélt s ez a tarka kutya nyilván a saját maga kedvéért hívogatta el ide a napra. Az önzésnek ez a megnyilvánulása nagyon elkedvetlenítette az öreget, de viszont teljesen meggyőzte arról: hogy ebben az állatban most csakugyan valami meghalt embernek a lelke lakozik! Az öreg gondolatban megint felkapaszkodott a családfájára, de mert ott a leggondosabb kutatás után sem talált olyan atyafit, akiről joggal feltehető volna, hogy vele szemben ilyen önző tudna lenni, titkos örömmel állapította meg, hogy: a tarka kutya nem rokonlélek!

Az elődök erkölceit vizsgálni még árnyékban sem könnyű feladat, napsütésben pedig éppen izzasztó dolog. Debhi Chandari izzadt is a napsütésben, de ameddig bírta, a kutyában vándorló lélek kedvéért önzetlenül mégis csak tűrte a meleget, mikor azonban már

majdnem szédelgett, feltápáskodott s kíméletesen topogott egy kicsit a lábával, hogy felébressze az alvó kutyát. A kutya fel is ébredt, nagyokat ásított, nyújtózott, aztán felnézett az öregre s farkcsóválásával jelezte, hogy nincs semmi kifogása az ellen, hogyha már most odamennek, ahova az öreg akar menni.

Debhi Chandari hazafelé indult s a kutya hűségesen ment vele, mikor azonban a szűk Onghi-utcában jártak, a kutya egyszerre eltűnt. Az öreg az első pillanatban azt gondolta, hogy éppen most telvén ki vándorlásának kilencezerkilencszázkilencvenkilencedik esztendeje, a kutyában élő lélek talán hirtelen emberré lett, de a következő percben már látta, hogy a tarka kutya átvágott a túlsó sorra s egyenesen nekirontott annak a kis kölyökkutyának, mely ott egy ház kapuja előtt üldögélve, sütkérezett.

A jámbor kis kölyökkutya gyanútlan örövendezéssel köszöntötte a hozzá közeledőt, ez meg se szó, se beszéd, hozzákapott s éles fogaival behasította a kölyökkutya fülét. A véres fülű keservesen vonítani kezdett, a tarka kutya pedig visszafutott az öreghez, — három lábon. A jobb hátulsó lábát úgy tartotta, mintha őt harapta volna meg az ártatlan kölyökkutya s vinnyogva könyörgött segítségért. Az öreg lehajolt a tarka kutya-

hoz, megvizsgálta a lábát s megállapította, hogy bizony annak kutyabaja sincsen, hanem azért néhányszor megsimogatta a fájlalt lábát, amitől az természetesen nyomban úgy meggyógyult, hogy a tarka kutya ismét négy lábon követhette pártfogóját, akiről azt gondolta, hogy sikerült félrevezetnie. Debhi Chandari azonban jól látta, hogy mi történt, s abból, amit látott, most már bizonyosan tudta, hogy az az ember, kinek vándorló lelke most ebben a tarka kutyában lakozik, sohasem járt Benáresben, sohasem ivott a Ganga szent vizéből, mert olyan hívő nincs, aki az ártatlanra rárontana, vérét ontaná s magát hazugsággal mentvén, még meg is rágalmazná áldozatát.

Az öreg most már szívesen elverte volna magától a tarka kutyát, de hát a szent parancsolatokkal került volna összeütközésbe, ha elűzte volna magától azt, aki bizalommal oltalmat kér és vár tőle. így kelleetlenül ugyan, de mégis csak hazasétált a kutyával.

A kigyóbüvölő kis kertés udvarában a tarka kutya az első perctől kezdve úgy jöttment, mintha ő lett volna az úr a házban. Az öreg Debhi Chandari lompos, kócos házőrző kutyája áhítatos csodálattal nézett a finom fajtájú tarka kutyára, az pedig észrevevén szemtelen fellépésének ezt a hatását, egyszerűen úgy tett, mintha meg se látta

volna a házőrző kutyát! Debhi Chandarit az eddigi tapasztalások után egy cseppet sem lepte meg ez a szemtelen, fennhéjázó fellépés, de igen elkedvetlenedett, mert szinte érezte, hogy mennyire fájhat ez a lenézés az ő lompos házőrzőjének, kinek testében nyilván valami egyszerű, becsületes, kötelességtudó, szegény ember vándorló lelke lakik. Hiszen abba beletörődhetik mindenki, ha őt, mint embert, valamelyik embertársa kutyába se veszi, de az már igazán fájhat, hogy ez még akkor sem tekinti őt embertársának, mikor mind a ketten kutyák!

Debhi Chandari bement a házikójába, hogy majd szemet hoz ki kedves galambjainak. Alighogy bement, a tarka kutya a legnyájasabban odasietett a házőrző kuvaszhoz és szerelmes vinnyogással üdvözölte. A kuvasz elhúzódott tőle. Debhi Chandari az ajtón kipillantva észrevette a tarka kutya viselkedését s utálattal gondolt arra, hogy lám, ez ha nem látják, olyannal is összeadja magát, akit megvet és lenéz!

Az öreg előjött a házból s magot szórt galambjainak. A galambok csattogva, csapatosan leszálltak és szemelgetni kezdtek. A tarka kutya egy hirtelen iramodással közibük rontott s a galambok ijedten rebbentek fel. Debhi Chandarinak az volt az első gondolata, hogy ezt az irigy kutyát volta-

képpen most meg kellene verni, de aztán kivette fejéből e gondolatot, hiszen: igazságtalanság lenne a tarka kutya testét eldöngetni azért, mert azt az embert, kinek a lelke most benne lakozik, gyermekkorában jó példával, szép szóval, vagy végső esetben pofonokkal nem kapatták jobb erkölcsökre!

Mialatt az öreg így elmélkedett, a galambok nekibátorodtak s megint leszálltak a magra. Alig csipegették fel azonban valamennyit, a tarka kutya megint közibük rúgtatott. Az öreg egy pillanatra megfeledkezve minden szent kötelességről, haragosan rákiáltott a kutyára. A lompos házőrző gazdájának e kiáltásából azt következtette, hogy ez az irigy idegen kutya pimasz magaviseletével eljátszotta a háziúr jóindulatát s rettentő haraggal nekiugratott a vendégnek. Ez futásra vette a dolgot, besurrant a félszerbe, s legsötétebb zugában úgy, mint ahogy a hősködő poltronok szoktak a hatalmasabbak előtt, meglapult. Debhi Chandari a maga kutyájának ugatására észbekapott s hogy a saját maga hibáját palástolja a vendég előtt, nagyon megszidta a lompos házőrzőt, aki megszegyenülten kullogott el s azt gondolta magában, hogy: no, ennek a tarka kutyának, úgy látszik, mindent szabad!

Az öreg kiáltására s a nagy kutyaugatásra

figyelmessé lett a szomszéd, Dibha Limáh s átszólt a kerítésen:

— Mi baj van, szomszéd?

Debhi Chandari odatipegett a kerítéshez, előbb körülnézett, bogy a tarka kutya nem jött-e még elő a fészerből s mikor alaposan meggyőződött arról, hogy senki sem hallgathatja ki beszélgetésüket, suttogva elmesélte a szomszédnak, hogy miféle kutya szegődött hozzá s miféle rettenetes tisztátalan emberi lélek lakozik abban a kutyában! A szomszéd, aki különben, míg meg nem vénült, a bűvészet híres mestere volt, egyre növekedő izgalommal hallgatta az elbeszélést s aztán suttogva megszólalt:

— Szomszéd, azt tanácslom, iparkodjál mielőbb megszabadulni ettől a vendégtől. Ebben olyan aljas lélek lakozik, hogyha elérkezik továbbvándorlásának ideje, ez megint ember lesz! Hiszen ez a lélek nem méltó arra, hogy valamely tisztességes állat testét öltse fel.

— Én is azt hiszem, — szólt Debhi Chandari, — de hát mit tegyek vele?

— Éjszakára nem dobhatod ki a vendéget, az bizonyos, — szólt Dibha Limáh. — Adj neki vacsorát s reggel aztán . . .

Itt a jó szomszéd egészen közel hajolt Debhi Chandarihoz s valamit a fülébe sugdosott, aztán, nehogy a tarka kutya rajta-

kapja őket a beszélgetésen, hirtelen elhúzó-
dott a kerítéstől.

Debhi Chandari visszatípett a tornácra,
leült s elgondolkozott. Egy pár pillanat
múlva a tarka kutya előjött a félszerből s
hegyesen odalépetett a házigazdájához s
olyan pofával nézett fel rá, mintha azt
akarta volna mondani, hogy az iménti ha-
ragos kiáltásokat kegyesen megbocsátja.
Debhi Chandarinak nagy kedve lett volna
oldalbarúgni a szemtelent, de türtőztette ma-
gát s a szomszéd tanácsa szerint ütle-
lyett olyan jó vacsorát adott a feketefoltos
fehér kutyának, hogy az nem is győzte meg-
enni az elébe adott ételt s egy pár jó falatot
elkapart a kis kertecske bokrai tövében. A
lompos házőrző kutya nagyon jól látta ugyan,
hogy a torkig jóllakott idegen hová rejtette
el a finom falatokat, de úgy tett, mintha
semmit sem látott volna, hiszen gazdájának
vendégét akkor sem rövidítheti meg a tiszt-
ességes ember, ha éppen kutyabőrben él is
s a vendég is kutya.

A tarka kutya a jó vacsora után besur-
rant a házba s felfeküdt az öreg szőnyeges
fekvőhelyére. Debhi Chandari így kiszorult
a tornácra s ott töltötte az éjtszakát egy le-
terített rongyos gyékényen. A tarka kutya
egész éjjel úgy aludt bent a házban, mint
a bunda, meg sem moccant, holott az utcán

járó-kezők megugatása elég dolgot adott a becsületes házörzőnek. Debhi Chandari persze egész éjszaka nem hunyta le a szemét, s mély megvetéssel gondolt nyugodtan alvó vendégére, aki még az ugatást sem tartotta kutya-kötelességének.

Reggelre kelve az öreg jó korán megreggeliztette a vendégét s aztán elindult vele a kikötő felé sétálni. Az álmatlan éjszakán ugyanis megállapodott abban, hogy csakugyan legjobb lesz, ha ebben a szomszéd tanácsát követve, a kikötő legforgalmasabb helyére megy a kutyával s ott a nagy tömegben — megszökik tőle.

Az európai személyszállító gőzösök kikötője táján nagy jövés-menés van mindig. Az öreg egyenesen odatartott a kutyával. Amint belesodródta a tömegbe, a tarka kutya valahogy a lába elé került valami siető matrónának s ez nagy dühösen úgy oldalba rúgta, hogy a feketefoltos fehér kutya a meredek kőpartról belezuhant egyenesen a tengerbe...

Debhi Chandari izgatottan lépett a kőpart szélére: a tarka kutyát nem látta sehol, de annak a kis gőzbárkának a fedélzetén, amely a legelsőbben induló nagy tengeri hajóhoz szállította az utasokat, egyszerre csak a szemébe tűnt egy fehérruhás férfi, akinek a derekán tenyérnyi széles fekete öv volt, a bal szeme meg fekete selyemszalaggal volt bekötve . . .

Deblii Chaudari megdermedve nézte ezt a feketefoltos fehér embert, aki búcsút intett a kezével a kőpart felé. Az öreg szentül azt hitte, hogy neki szól a tarka kutyából lett ember integetése, ijedten visszalépett hát a kőpart széléről s a tömegben szinte bujkálva, ahogy csak a lába bírta, sietett haza, megvinni a hírt a szomszédnak, hogy abból az irigy, önző, hazug, vérengző, pöffeszkedő, aljas és szemtelen feketefoltos fehér kutyából: európai ember lett!

Dibha Limáht egy cseppet sem lepte meg ez a híradás.

— Én már az este gondoltam, — szólta a szomszéd, — hogy európai ember lesz ebből a kutyából! Mint bűvész bejártam egykor Európát is s nagyon jól tudom, hogy: sehol a világon nincsen annyi tarka kutya, mint Európában!

LEÓ ÉLETRAJZA.

Leó a Sas-utcában született, s tirolai ruhába öltöztetett budakeszi dadájával már mint pólyás-baba törzsvendége volt az Erzsébet-térnek. Minthogy a gondos dada a gyermek-kocsi fedelét mindig felhúzta, Leó nem igen látott mást a világból, csak a fedél függönyéről lefityegő bojtokat; hanem azért egészen jól érezte magát, mert a dada nagy kitarással addig huzigálta s rázogatta mindig a kocsiját, amíg valami kellemes bódulással álomba nem szédült.

Leó, mint karonülő gyerek is egész nap az Erzsébet-téren üdült s ámbár gyenge dereka sokszor nagyon fájt már a fáradságtól, egészen jól elmulatott azoknak a katona-bácsiknak fényes pitykéivel, akik a dadusnak mind unokafivérei voltak.

Leó járni is az Erzsébet-téren tanult meg. Mikor a maga emberségéből először el mert indulni, egyenesen egy virágágyának tartott s leszakított egy tulipánt. A dadus a kezére ütött s azt mondta, hogyha mégegyszer ilyent tesz, az az öreg bácsi, aki a virágokra vigyáz, beledugja a zsákjába s belefojtja a

Dunába! Ettől kezdve Leó még ránézni sem mert semmiféle virágra.

Mikor a járása annyira, amennyire biztos volt, a kis Leó gyönyörű szép ruhácskát, fényes cipőcskét, selyem nyakkendőt s fehér kesztyűt kapott s így kellett a korzón sétálnia az angol kisasszonnyal, aki fiatalabb éveiben szenvedélyes távgyalogló lehetett. A gyerek gyenge lábacskaí hamar elfáradtak, a kisasszony hát úgy vonszolta a kezénél fogva maga után, mint ahogy némely szép nénik kis kutyáikat húzták maguk után zsinóron. Leó és a szomorú szemű kis kutyák sokszor összenéztek s arra gondoltak, hogy: milyen pompásan eljátszanának ők egymással, ha szabad volna!

Iskolás gyerek korában Leót irigyelték a gyerekek, hogy ő a papája kocsiján járt az iskolába, a kocsin robogott haza. Persze, a gyerekek nem tudták, hogy Leót otthon már várja a francia mester, az angol tanár, a zongora-tanító s legfőképpen a nevelő, akitől még nyáron sem szabadulhatott meg, s aki, ha a tenger partján nyaraltak, akkor is folyton olyan kérdésekkel gyötörte, hogy: miféle áramok vannak az Óceánban, s ha egy liter tengervízben egy centigramm só tétélezünk fel, hány métermázsó só van a tengerben, ha annak tartalmát ennyi meg ennyi hektoliternek vesszük?

A kereskedelmi akadémián Leó volt a legkitűnőbb tanuló. Itt már érezte, hogy ahol az üzlet tudományáról van szó, ott az ő apjának, a nagy bankvezérnek a fia, nem lehet második s nem eresztheti a kis fűszerkereskedő Turteltaub fiát maga elébe.

Az akadémia elvégzése után külföldre küldte a papája tanulni. Leó ott is mindig tanult. Párizsban egy esztendőt töltött. Az éjszakai Párizst, azért, mert azt illik megismerni, jól ismerte, de arra sohasem volt ideje, hogy megnézze a Louvret. Azután hazajött, beállt gyakornoknak a papa bankjába, egyideig dolgozott a pénztárban, a könyvelésnél, a levelezési osztályban, aztán igazgató lett belőle, s nehogy azt mondják, hogy csak azért tették meg igazgatónak, mert az apja fia, Leó többet dolgozott, mint akármelyik tisztviselő. Gazdag, szép könyvtára tele volt értékes könyvekkel, de sohasem vett egy könyvet sem a kezébe; de ugyan mikor is olvasgathatott volna? Napközben erre csakugyan nem volt ideje, este meg majd eldőlt a fáradságtól; ilyenkor hát barátaival az orfeumba ment s a kifestett lányok között keresett üdülést, vagy eljárt a kaszinóba kártyázni. Egyáltalában nem mulattatta sem az orfeum, sem a kártya, de nem is sejtette, hogy másként is lehetne szórakoznia. Mikor azután egészen beleundo-

rodotfc ebbe az életbe, megnősült, elvett valakit, akit jóformán nem is ismert. Napközben ezután is szakadásig dolgozott. Úgy látszik az üzleti élet úgy tesz az emberrel, mint a sebes patak a behullott száraz levéllel; ha egyszer elkapja a sodra, viszi, forgatja, amíg csak szétmállottan el nem nyeli vagy rothadtan partra nem veti. Leó, pedig már a vagyonszerzés vágya sem izgathatta, valami lelkekényszertől sarkalva, úszott az üzleti élet rohanó árában, esténként azután a csendes otthon boldogsága helyett a feleségével együtt a nagyvilági élet unott örömeit hajszolta. Minden napra esett valami hangverseny, estély, bál. . . Egy szép napon azután Leó elájult a bankban; úgy vitték haza betegszállító kocsin. Az orvosok azt mondták, hogy a szíve beteg, nagyon beteg, gyógyíthatatlanul beteg! Mikor valamenynyire felépült, a professzorok azt tanácsolták, menjen vidékre valahová, ahol teljes és tökéletes nyugalomban, mindenféle izgalomtól távol töltheti napjait.

Leó, mikor az orvosok sürgetése elől már nem térhetett ki, elhatározta, hogy lemegy feleségének öröklött dunántúli gazdaságába, ahol — mert a mezőgazdaság egyáltalában nem érdekelte s mert kastély sem volt a birtokon, csak egyszer járt; mikor átvette a birtokot. Most a tisztartó lakásában ren-

dezték be neki szállást. Leó déltájban érkezett meg a majorba. Ebéd után egy kicsit szundítani akart s a tisztartóék vizitszobájának asztaláról, álmosítónak, elővett egy könyvet: Arany János balladáit. És elálmosodás helyett úgy elmélyedt a balladák szépségeibe, hogy csak akkor riadt fel, mikor öreg inasa beszólt, hogy az orvosok rendelése szerint legfőbb ideje volna már kimenni a napra és sétálni egy kicsit. Leó félretette a könyvet és kiment az erdőfelé sétálni. Nem messzire mehetett, gyöngé volt, fáradt, leült hát az útszélre pihenni. Eleinte szédült a nagy csendességtől, azután lassanként rájött, hogy ezerféle hang hallik a nagy csendességben: zizeg a fű, suhog a vetés, száz meg száz bogár zümmög, a felrebbenő madár szárnya csattog. Csodaszép muzsika együtt!

Egy kis parasztlány jött az úton a szélső tagból, a major felé. Leó megszólította:

— Honnét jössz?

— Ebédet vittem ki az édesapámnak. Ott dolgozik az erdő alatt.

Leó arra gondolt, hogy milyen boldog az a béres, akinek a felesége maga főzi az ebédjét, a gyereke viszi ki utána.

A kislány kezében egy pár szál mezei virág volt.

— Hol vetted ezeket a virágokat? — kérdezte Leó.

— Itt szedtem jövet! — felelte a kislány s a kezével végigmutatott az árokparton.

Leó, mintha ettől nyílt volna meg a szeme, most látta csak meg, hogy ezer meg ezer virág virágzik az árokparton: sárga, kék, fehér, piros, tarka . . . Mikor én egyszer egy szál virágot leszakítottam, a kezemre ütöttek — gondolta magában Leó és felsóhajtott.

Az erdőben megszólalt a kakukk. Leó felfigyelt a szavára, megkérdezte a kislányt:

— Mi szól így?! Madár?

A kislány csodálkozva nézett Leóra:

— Hát nem tetszett még sohasem kakukkszót hallani? Pedig a kakukk, ha megkérdezik, azt is meg tudja jövendőlni, hogy hány esztendeig él az ember. Csak oda kell kiáltani neki, hogy: kakukk, kakukk, mondd meg, hogy: hány évig élek még?

Leó talán csak azért, hogy a kislánynak kedvét töltse, feladta a kérdést a kakukknak. És a kakukk nem felelt, hallgatott, egy esztendő sem jövendölt Leónak . . .

A kislány titkolt részvétellel nézett Leóra s a nő ösztönös gyengédségével szólt hozzá:

— Bizonyosan nem hallotta meg, hogy neki tetszett szólni! — Hangosabban kellett volna kiáltani neki!

Leónak olyan jólesett a kis együgyűnek gyengédsége, hogy könnybelábadt a szeme. A kislány aztán zavarában elköszönt s el-

ment. Leó sokáig üldögélt még ott az árokparton; gyönyörködve nézte a virágokat, a hullámzó vetéseket, a távolról kéklő hegyeket s a tiszta kék égen suhanó fehér felhőket. Aztán alkonyodni kezdett. Leó sohasem látta eddig, hogy megy le a nap s most egészen megigézte az a fenséges búcsú, mely olyan, mintha reménytelenül az utolsó lenne... A faluban estére harangoztak. Leót meghatotta a kis harang messzire szálló zengése. Hiszen sohasem hallott eddig esti harangszót! . . . Ahogy aztán az arany vörös fellegek lassan elbarnultak az ég alján, Leó a csillagok kigyúltát leste. Itt is, ott is felragyogott egy-egy csillag s minél sötétebbre vált a földi világ, annál fényesebb lett millió csillagával a mérhetetlen égbolt. Leó szinte átszellemülten nézett az égre. Most látta először így a csillagos eget . . .

Hazafelé menet Leó a cselédházak előtt haladt el. Az egyik béres pitvarában egy öregasszony mesélt unokáinak Hüvelyk Matyiról. Leó megállt s egy darabig hallgatta a mesét. Most hallott életében először Hüvelyk Matyiról.

Az utolsó cselédházban a béres lánya énekelt: «Nagy az én rózsám ereje, Kilenc pandúr sem bír vele, De ha az én szavam hallja, Sírva borul az asztalra ...» Leó most hallott először dalolni valakit, aki ingyen s magának dalolt.

A hálósobába besütött a holdvilág s a kertből behallott a fülemüle szerelmes éneke. Leónak a lelke tele volt gyönyörűséggel s mikor Ferenc odakészítette az orvosságos üvegeket az éjjeli szekrényre s dolga végeztével jó éjszakát kívánt urának, Leó ezt mondta az öregnek:

— Kérem, Ferenc, ha én most itt meghalnék, mondja meg a családomnak, hogy a fejfámra azt írják, hogy: *élt egy félnapot.*

... És a Leó márvány síremlékére mégis azt írták fel, hogy *élt 38 évet!*

CAELIA RÓZSÁI.

Éppen lement a nap, amikor Caelia, Flavius majorosának leánya, Rómából hazafelé menet, a címeres mérföldoszlopnál az országútról az erdei ösvényre tért. Ámbár a piacon mindent eladott, amit hajnalban a városba vitt, s csak az üres kosarakat s edényeket kellett hazacipelnie, Caeliának most mégis nagyon nehéznek tetszett a meredek hegyiút: lassan haladt, elfulladva meg-megállt, lihegett s meg-megsimogatta a szívetáját. Az erdőre lassacskán ráborult az este s a barna homály egyre sötétebbre komorodott. Caelia nem egyszer késő éjtszaka is járt már ezen az úton s jóformán minden fát és bokrot ismert, — most azonban, amint besötétedett, valami félelem fogta el s hogy mielőbb hazaérjen, minden erejét összeszedve, olyan sietve iparkodott a hegyi ösvényen felfelé, hogy a mély-út fordulójánál, a hegyi forrás csurgója mellett utoljára is kénytelen volt egy kicsit leülni s megpihenni. Nagy csendesség hallgatott az erdőben, a madarak már régen elültek, a fákat is álomba ringatta az enyhe esti szellő s aztán maga is elpihent az alvó lombok kö-

zött. Caelia egy fatörzsön ülve pihentette fáradt lábait s folyton arra figyelt: nem hallik-e a major felől a szerelmes furulyaszó, mellyel Lucius, a kedves pásztor máskor már messziről köszönteni szokta? Nem, nem hallott semmi furulyaszót!

Caelia egy kis pihenő után tovább indult, de alig haladt néhány lépésnyire, megbotlott valami kőben és elvágódott az úton. A kosara kiesett a kezéből s minden, ami benne volt, kifordult. Caelia ijedten kapkodott a szétguruló holmi után s legelőbb is azt az arany hajszorító fejdíszet kereste, amelyet aznap délután, vett az aranyművesnél. A rubinszemű, kiterjesztett szárnyú arany galamb ott feküdt előtte a földön. Caelia felkapta a drága ékszert, amint azonban hozzáért, az aranygalamb egyszerre megelevenedett és szárnyaival verdesve, emberi szóval megszólalt:

— Oh, te istentelen, mindenáron olyan ékszert akarsz te viselni, mint a gazdag patríciusok asszonyai és leányai?! Hát, gonosz anyádat is megcsalva, azért árulod a bevallott árnál is drágábban azt a tejet és tejfölt, amit otthon ketten vízzel és liszttel pancsoltok, hogy titkon arany ékszert vehess magadnak?! Legyen hát kedved szerint. Ezután tele lesz a hajad arannyal: ha valaki megsimogatja a fejedet, fűrtjeidből

aranypénz fog hullani, de — nem fog szeretni senki, de senki!

Caelia legelőször is arra gondolt, hogy hát Lucius nem fogja őt többé szeretni és ha a vállára hajtja a fejét, csak azért fogja csigás fürtjeit meg-megsimogatni, hogy aranypénz hulljon abból?! Caelia ettől a gondolattól halálrémülten, hangosan felzokogott:

— Kegyelem! Kegyelem!

— Átkom alól — búgta az aranygalamb — csak akkor szabadulsz meg, ha olyan emberre akadsz, aki, bár tudja, hogy sok-sok aranyat szerezhetne fürtjeid megsimogatásával, mégis boldog lesz, ha arany helyett rózsák hullanak abból!

Caelia arca egy kicsit felderült, hiszen—gondolta magában — így a maga kezével könnyűszerrel megválthatja magát! Az aranygalamb azonban észrevette Caelia reménykedését s mindjárt megszólalt:

— Ne reménykedj abban, hogy a magad kezével megszabadíthatod magad a varázslás alól! A magad kezével csak akkor válthatod meg magadat, hogyha amikor a hajadat megsimogatod, nem gondolsz rám, nem gondolsz arra, amit mondtam, nem gondolsz magadra, nem gondolsz Luciusra s nem gondolsz semmi földi dologra!

Ezzel az aranygalamb felrebbent s elrepült a völgy felé, szárnyai nagy zengéssel

csattogtak, de mintha ami aranyból való, nem bírna feljebb szállani, csak embermagasságban szállott.

Caelia nagynehezen feltápászkodott s szinte félholtan vánszorgott haza a majorba. Az apja már régen aludt, az anyja még ébren várta a leányát. Caelia odaadta az anyjának a pénzt, amit aznap kapott a Városban. Az öregasszony az örömtől vigyorogva számllalta a sestertiusokat és obulusokat. A mécs libegő lángjánál olyan rettenetes volt a pénzsóvár asszony arca, hogy Caelia a világért sem merte volna elmondani anyjának az aranygalambbal való dolgot s csak azt kérdezte tőle:

— Lucius nem volt fent? Nem várt ma este rám?

— Nem, — felelte szárazon a vénasszony s tovább olvasta a pénzt.

Caelia egész éjtszaka álmatlanul vergődött fekhelyén s ha akarta, ha nem, folyton az járt az eszében, amit az aranygalamb mondott neki. Egyszer-egyszer végigsimitotta a haját. Csakugyan aranypénz hullott belőle. Csak ne gondolnék mindig az aranygalambra! — sóhajtott Caelia, — csak ne gondolnék mindig Luciusra, magamra, a vizezett tejre és mindenféle földi dologra!

Hajnalban Caelia az aranyakat, melyek a hajából hullottak, titkon bevetette a mély

kútba s aztán korábban indult a Városba, mint máskor. Lucius már ébren volt s a juhakol kerítésén igazítgatott valamit. Caelia mielőtt útnak indult volna, a majorosház előtt hosszan nézett az akol felé, de Lucius se kurjantással, se kézlegyintéssel nem köszöntötte, mint máskor; lehet, hogy csakugyan nem látta meg a leányt, de az is lehet, hogy nem akarta meglátni.

Caelia amint a hegyi ösvényen leért az országútra s így már nem fenyegette az a veszedelem, hogy az anyja rajtakapj a, a vizezett tejet és a pancsolt tejfelt undorodva kiöntötte az árokba s üres edényeivel így sietett a Város felé, azzal a szándékkal, hogy majd keres valakit, aki arany helyett rózsákkal is beéri s az aranygalamb átkától így megváltja őt.

A Város alatt Caelia Scopalus szabadossal találkozott, aki új birtokáról iparkodott a Városba. Caelia tudta, hogy ez az új szabados máris szerfölött gazdag ember, szántói, legelői, ökrei s juhái vannak s a pénzét alig győzi házában eldugdosni, reménykedve megszólította hát a kövér földművelőt s elmondta neki az aranygalambbal való történetet.

— Segíts rajtam, derék Scopalus, — esengett Caelia, — hiszen te, szabados létedre, már olyan gazdag vagy, hogy maholnap vagyonod fölér volt uradnak vagyonával. Si-

mítsd meg a hajamat, de ne aranyat, hanem rózsát kérj!

Scopalus röhögött:

— Együgyű vagy, lányom! Pénz soha sincsen elég s a vagyon sohasem lehet elég nagy! Az én elődeimnek a világ teremtése óta sohasem volt semmije, engem hát most sokezer esztendők éhsége gyötör! És valósággal belebetegszem, ha valamit nem kaparinthatok meg! Légy hát jólelkű, gondolj arra is, hogy a te apád is majoros, földművelő ember, tehát voltaképpen testvérem, engedd hát meg, hogy egypár aranypénzt kisimogassak a fűrtjeidből.

És Scopalus egy átalvetőre való aranypénzt cirógatott ki Caelia hajából.

A jólétben gömbölyűre hízott szabados ugyancsak szuszogott, amíg az átalvető zsákot fölemelte vállára s ugyancsak nyögött az aranyteher alatt, de mégis nagyon sopánkodott, hogy: csak egy átalvetőzsákja volt kéznél!

Caelia csalódottan haladt tovább s a Városban először Quercus árushoz ment, aki illatos olajokkal, szépítőszerrel, drágalátos kenőcsökkel kereskedett. Caelia elmondta az árusnak az aranygalambbal való történetet s rimánkodott:

— Segíts rajtam, jó uram! Hiszen neked nem kell aranyat kívánnod: a rózsákból

rózsaját csinálhatsz s aranyért adhatod el. . .

Quercus — amint szokta — dörzsölgette a kezeit és alázatosan mondta:

— Jaj, leányom, a rózsaját-csinálás sok munkával, sok bajlódással és nagyon sok kockázattal jár! Odakozmásodhatik az olaj s megavasodhatik! Az aranypénznek pedig semmi baja sem lehet. És miért kívánnád tőlem, hogy munkában törjem magam?! Olyan sok finom hajóját vettél már tőlem, hogy igazán megérdemlem, hogy a fűrtjeidét megsimogathassam!

Caelia arra gondolt, hogy hátha kifogy az arany a hajából s nem ellenkezett. Quercus valamennyi öblös edényét teleszedte aranypénzzel; az aranygalamb átkán azonban mindez nem segített.

Caelia kijövéen a kereskedő házából, sokáig tanácstalanul állott az utcán. Kihez menjek, — tépelődött magában, — kinek mondjam el a dolgot, kitől kérjek segítséget? Hiszen az árusokhoz, a mivesekhez s más efféle emberekhez hiába mennék, azok éppen olyanok, mint az apám s az anyám: mind, de mind reszketnek az aranyért! . . . Följebb kell próbálkozni!

Hosszú fontolgatás után Caelia minden bátorságát összeszedve, fölment a Pontifex Maximus palotájába s ott a főpapnak el-

mondván az aranygalamb történetét, könyörögve segítségét kérte:

— Oh uram, ha valaki, te igazán megteheted azt, hogy aranypénzek helyett rózsákat óhajts! Hiszen mint Jupiter főpapja, tőle és általa elég kincset kaphatsz . . .

A Pontifex szinte felfortyant.

— Hadd el gyermekem s ne indulj a csaló látszat után! Én nagyon szegény vagyok s mióta ezek a megveszett rómaiak elfordultak Jupiter től, ez se törődik e rothadó néppel s nem törődik a papjaival sem. Mutasd meg leányom, hogy te hívó vagy, hajtsd meg alázatosan fejedet Jupiter szolgája előtt, hogy megsimogathassam az ő dicsőségére s az ő kiengesztelésére a te fürtjeidét!

És a Pontifex, Jupiter dicsőségére és kiengesztelésére addig-addig simogatta Caelia fürtjeit, amíg egy nagy garmada aranypénzt ki nem simogatott azokból.

Caelia a Pontifextől Lucianus Varro szenátor palotájába ment. A szenátor, akiről Caelia azt tudta, hogy a szegényeknek, az elhagyottaknak, az elnyomottaknak harsogószavú, puritán pártfogója, nagyon kegyesen fogadta Cseliát, nyugodtan meghallgatta s aztán segítségért való esdeklésére így felelt:

— Leányom, a politikai pályán nem terem rózsá! Ne vedd tehát rossz néven, ha

nekem nincs érzékem az ilyen dolgok iránt. A közügyek szolgálata kemény s kíméletlen harc, mely sok áldozatot kíván tőlünk. Én is már sok áldozatot hoztam Rómának és a népnek s így bizton hiszem, hogy te, mint lelkes honleány, sietni fogsz a múltra kárpótlást s a jövőre erősítést adni nekem! Hajtsd meg a fejed, gyermekem! . . .

És a puritán Lucianus Varró addig simogatta Caelia fürtjeit, míg két zsákja színültig megtelt aranypénzzel. Nyilván tovább is simogatta volna az aranypénzt hullajtó fürtöket, de a szenátus gyűlésére kellett sietnie, ahol arról a törvényről tanácskoztak, mely száműzni rendeli azt az orcátlan vakmerőt, aki bármely szenátornak, bármely címen, bármilyen ajándékot felkínálni merészkedik.

Caelia már-már kétségbeesetten az egyik híres és hírhedt pénztőzsérhez ment. A kancsal Diodorus ezt mondta a leánynak, aki segítségért könyörgött:

— Arra kérsz, hogy aranyak helyett rózsát simogassak ki fürtjeidből? Sajnos, gyermekem, én már öreg vagyok arra, hogy rózsát óhajtsak! Abban igazad van, hogy gazdag vagyok, hanem Apuleius, a versenytársam, gazdagabb nálam! Miért maradnék háfc én a szegényebb? Különben is a pénz, ami az én kezemen megfordul, Róma közgazdaságát élteti. Jer hát leányom, méltón

elvárhatja a Birodalom tőled, hogy új aranyvért ömlessz hazád közgazdaságának életereibe. Hiszen neked semmibe sem kerül, ha három-négy kiskosárka aranyat kisimogatok fürtjeidből!

És a tőzsér horgas ujjával addig simogatta Caelia fürtjeit, míg hat nagy füleskosárra való aranyat kicirógatott azokból.

Diodorus, mikor Caelia már menni készült, nyájasan mosolyogva így szólt a leányhoz:

— Nehogy azt gondold gyermekem, hogy én valami szívtelen üzletember vagyok, hát ajánlok neked valakit, aki majd megsegít téged. Keresd fel fiam Fulvianust, a bölcsészt!

Diodorus olyan gyöngéd volt, hogy egész az előcsarnokig kikísérte Cseliát, s ott kezét a leány fejére téve, áldással bocsájtotta útjára.

— Vezéreljenek az Istenek! — szólt fenkölten a tőzsér s áldó kezével, — mintha véletlenül történt volna, — Caelia fürtjeiből kisimogatott még egy jó marék aranyat.

Fulvianus, a bölcsész, nagyon mogorván fogadta Cseliát, alig-alig hallgatta meg s hamar végzett vele:

— Én az egész aranygalamb meséből nem hiszek el semmit. Még azt sem hiszem, hogy te vagy te! Ha bebizonyítod, hogy egyáltalában élsz, s te vagy te, s nem valaki

más vagy, akkor majd beszélhetünk a dologról; addig menj Isten hírével! Megjegyzem, hogy ezt csak úgy szokásból mondtam, mert azt sem látom bebizonyítottnak, hogy van Isten! Különben nekem nem kell se rózsza, se arany! A rózsáiddal menj valami poétához.

Caelia a bölcs tanácsa szerint Rubatusnak hajlékát kereste fel. Rubatus, aki elhitette a tömeggel, hogy ő költő, aznap éppen egy megrendelt névnapi ódán rágódott s így nagyon fáradt volt: félig lehunyt szemmel hevert kerevetén s bágyadtan emelgette ajkaihoz a serleget, melyből nektár helyett valami savanyú lőrét iszogatott.

Amint azonban Caelia elmesélte az aranygalamb történetét, a költő mindjárt virgoncabb lett s a könyörgő szavakra egészen élénken felelt:

— Leányka, téged maga Apolló küldött hozzám! De nem a rózsák miatt küldött! Hiszen rózsát tudok én magamnak elgondolni annyit, hogy egész Rómát rózsailatúvá tehetem. És hidd el, az elképzelt rózsza szebb, mint az igazi rózsza, az igazi arany azonban még az elképzelt rózsánál is szebb, fenségesebb, istenibb! Az arany csengésénél nincsen szebben zengő zene s a lant szava ehhez képest olyan, mint a nádihegedű cincogása!

És a költő addig simogatta Caelia csigás

fürtjeit, amíg egy kis falusi gazdaságra és egy kis városi palotácskára valót kicirógatott.

— Emlékül — szólt a költő kegyesen — el viheted a lantomat!

Caelia otthagyta a repedt lantot és sírva tántorgott ki a házból s aztán szinte öntudatlanul vánszorgott végig az utcákon. A jövő-menők ügyet sem vetettek a zokogó leányra.

Caelia szegény megállott a Tiberis hídján s a vizet nézte. Most egy darabig a vizet nézem, — gondolta magában, — ennek a csobogásától majd elcsitul a lelkem, aztán nem gondolok semmire, se az aranygalambra, se arra a rettenetes átokra, hogy engem ne szerethessen senki, nem, nem gondolok semmire a világon s talán most sikerülni fog . . . Caelia sokáig nézte a vizet, az erős nézéstől már-már szédült, aztán lassan megsimogatta a haját s bizony tele lett a keze aranypénzzel.

A boldogtalan az aranyakat a Tiberisbe dobta s tovább ment, maga sem tudta, hogy merre s hová. Valahol a Város szélén, a kapu fele járt már, mikor egy töpörödött öreg emberke megszólította:

— Látom, leányom, hogy valami nagy bánatod van! Jöjj velem és vigasztalásra találsz!

Caelia, mintha az öreg szelídsége megbabonázta volna, szónélkül követte az öreg embert.

Zeg-zugos sikátorok szegényes, alacsony, roskadozó házai között mentek egy darabig. Az öreg aztán egy rozoga ház ajtaja előtt megállott s szelíden biztatta Caeliát:

— Jöjj be, leányom!

Caelia belépett az üres pitvarba s onnét bepillantott a szobába.

— Lépj be, gyermekem, — biztatta hal-
kan Cseliát az öreg, — Pál apostol tanítja
a gyülekezetet!

Caelia nem tudta, hogy ki az, akit az öreg ember Pál apostolnak nevezett; a piacon hallott ugyan már suttogni arról, hogy Rómában némely emberek titokban valami új Istent imádnak s arról is vert valami hírt, hogy a jeruzsálemi zsidók megfeszítettek egy férfiút, aki azt mondta, hogy ő Isten fia lenne, — de bizony Caelia ennél többet nem igen tudott. És most: mert a szíve csordultig volt bánattal, mégis valami sejtelmes meghatottsággal közeledett a szoba felé s elfogódva állt meg ajtajának belső oszlopa mellett.

A tágas szobában sok férfi s asszony volt együtt; csendben ültek s mély áhítattal hallgatták ama férfiú szavait, aki a szoba egyik szögletében állva szólott a kis gyülekezethez:

— Mikor pedig Jézus a hegyen elmondta volna, hogy miképpen imádkozzunk, akkor továbbá ezeket is monda: Senkisé nem szolgálhat két úrnak: nem szolgálhattok Istennek és a világi gazdagságnak; ne gyűjtsetek tehát kincset a földön, hol a rozsda és a moly megemészti és ahol a lopók kiássák azt, hanem gyűjtsetek kincseket a mennyországban, mert ahol vagyon a ti kincsetek, ott léssen a szívetek is . . .

Caelia egyre mélyebb megindulással hallgatta a csodálatosan zengő szavakat, melyek megilletődött szívében eddig soha sem érzett új érzéseket fakasztottak s lelkét égi magasságok fényességébe emelték. Mikor pedig ama férfiú, kinek szemében hitének lángja lobogott a bűnösöknek megtéréséről s arról beszélt, hogy istennek keresztfán meghalt s halottaiból feltámadott egyszülött fia, mind e világnak megváltója, Caelia álltából akaratlanul térdre rogyott és öntudatlanul hangosan felzokogott. Alázatosan meghajtott fejének kibontott fürtjei előre omlottak s elfödtek a vállát, kebelét s halovány orcáját.

Az az asszony, aki Caeliához legközelebb ült, halkán odaszólt hozzá:

— Csendesedj testvér és ne zavarod az apostolnak szavait!

Caelia nem tudta zokogását elfojtani. Az

egész gyülekezet feléje fordult, Pál apostol is odatekintett s megszólalt:

— Ha a bűnbánat s a megtérés zokog fel a te szívedből, leányom, töröld le könnyeidet s ékesítsd magad a legboldogabb örömnök virágaival, mert aki lelkéből kiszaggatja a bűnöknek gyökerét, bizony mondom: igazán idvezül!

Caelia, úgy mint akinek lelke minden földi salaktól megtisztultan minden gondolatával az Ég felé száll, egészen átszellemlen, lassan felemelte lehorgasztott fejét s a két kezével valami akaratlan mozdulattal elsimította kebléről s arcáról a haját. És amint így elsimogatta előreomlott fürtjeit, — szép, illatos fehér rózsák hullottak az ölébe s a lábai elé . . .

MI LESZ EZUTÁN?...

Az öreg Dani bácsi kint feküdt a cselédház tornácán a szalma-ágyon. Nem azért feküdt az öreg fényes nappal így, mintha valaminémű betegség verte volna le a lábáról, hanem azért, mert vén testében, melyből kiszikkadt már jóformán minden erő, hamvába hamvadozva, az életnek tüze éppen csak hogy hunyorgott még egy kicsit. Hiába, ha az embert kiskorától kezdve nyolcvankét esztendeig egyre igázza az élet, nem csoda, hogy nyolcvanharmadik esztendejében aztán olyan fakó-szürkén, olyan összetöpörödötten s olyan tehetetlenül fekszik már az ágyon, mintha egy kis csomó agyonszáradt kukoricakórót vetettek volna oda ... A kukoricakórónak azonban, akármilyen száraz is, nyilván jobb dolga van, mint az embernek, mert nem kell gondolkoznia. Az ember esze pedig, ha akarja, ha nem, folyton kalandozik s noha az ember az udvaron kapirgáló kotlóstyúkot nézi, mégse a kotlóstra gondol, hanem a régen elmúlt időkre s méginkább s legfőképpen arra, hogy: mi leszen ezután? És csodálatos, hogy az ember így megvénhedtél! jóformán csak kisgyerekkorára em-

lélszik tisztán és világosan s mindazt, ami annak elmúltával történt, csak valami köd-
ben, homályosan látja. Arra most is egészen tisztán emlékszik Dani bácsi, hogy mikor egyszer a Bénán a kisleányok a katicabogarakat kérdezték s a pajkos fiúk pirosra paskolták a kezüket, ő éppen Szász Borcsa kezét akarta megpaskolni, de Borcsa fűgén elszaladt s távolabb megállva, annál hangosabban énekelgette a katicabogárnak, hogy: «Szállj, szállj, Katóka, mutasd meg az utat; merre visznek engem? Keletnek-e? Nyugatnak-e? Föld felé-e? Ég felé-e? Avagy itten hagynak? ...»

Erre az ember egészen tisztán emlékszik, de ha arra gondol, hogy parádés kocsis korában a mostani nagyságos úr apja idejében Biharban, Szabolcsban, hol s merre jártak a négy sárgával, vagy ha arra gondol, hogy kiféle s miféle uraságok, kiféle s miféle parádés kocsisokkal jártak ide, mikor még a Jolánka kisasszony eladó lány volt, — bizony az ember jóformán semmire sem emlékszik bizonyosan. Az igaz, hogy mindez régen volt, de a katicabogár még régebben volt. Minden régen volt! Hol van már a nagyságos úr, meg a Jolánka kisasszony és hol vannak már azok az uraságok és azok a parádés kocsisok?! Én Istenem, de igazán: hol?! Kisgyerek korában egészen bizonyosan

tudja mindenki, hogy az, aki meghal, egyenesen az égbe megyen, az angyalok közé, mikor azonban először kíséri ki valakinek a koporsóját a temetőbe s azt látja, hogy a koporsót beleteszik a sírba s elföldelik, akkor valamiféle kételkedés ijed fel az emberben, hogy: hát miképpen mehet fel a megholt az égbe, ha egyszer a földbe temették?! Az öreganyja vagy az anyja megmagyarázza ugyan a gyerekeknek, hogy a megholtnak csak a testét teszik a földbe, a lelke pedig az égbe száll, de a gyerekek, noha szívesen hiteti el magával ezt a szép csodálatosságot, mégsem tudja többé egészen bizonyosan, hogy valósággal így történik-e a dolog?! És ettől kezdve, teste erejének teljességében, úgy fog ki az ember a halálon, hogy: minél kevesebbet gondol rá s úgy veszi, mintha a halál csak másokra tartozó valami volna. Azonban aztán, mikor megöregszik, folyton ezen jár az esze s ámbár innét az uradalmi majorból sohasem igen járt be a templomba, vénségében megint csak bizonyosra veszi, hogy: a lelke visszaszáll az égbe! Azért egészen bizonyos ebben, mert: érzi! Ha az ember, egykor, éjtszaka hajtott Gerendásról hazafelé s olyan koromsötét volt, hogy a lovat se látta maga előtt, valahogy mégis érezte, hogy no, most Csorvás alatt vagyunk, most a monori csárdán túl vagyunk már. Hát a lélek is, mely az égből szállott alá,

az öregség idejében napról-napra jobban érzi, hogy az ismert úton hazafelé megyen már. Dani bácsi addig-addig gondolkozott így vagy ilyenformán, mígnem szép csendesen elaludt. A vén ember álma azonban nem olyan, mint a fiatalok álma: a vén ember, ha alszik is, sokszor azt hiszi, hogy ébren van, viszont, mikor ébren van, azt gondolja, hogy alszik. Dani bácsi is így volt már ezzel s mikor egy idő múlva lassan kinyitotta a szemét s azt látta, hogy Sáfrány István közeledik a tornácon az ágya felé, először azt gondolta, hogy csak álmodik s csak lassan jött rá, hogy valósággal Sáfrány István áll előtte.

— Adjon Isten, — köszönt Sáfrány István illedelmesen.

— Adjon Isten! — fogadta a köszöntést Dani bácsi halk, gyöngé hangon.

Rozál, a Dani bácsi unokájának a felesége, a konyhából széket hozott a vendégnek, aki most is, mint máskor rendszeren, nagyon bizonytalanul állt a lábán. Sáfrány István leült az ágy mellé s egy darabig szótlánul nézegette Dani bácsit, aztán megszólalt:

— Hát látom, hogy csakugyan odáig van már kend!

Dani bácsinak a szeme se rebbent meg erre. Hiszen a halálba induló öregasszonyoknak talán illik hazudozni, de férfiembert csak nem akarhat senki sem bolonddá tenni?!

Sáfrány István egy darabig megint hallgatott, aztán egy kicsit előre hajolva, így szólt:

— Tudja-e kend, hogy a halál után hogy lesz s mint lesz?!

— Hát azt gondolom . . .

Sáfrány István közbevágott:

— Ne is mondja kend, mert nem úgy lesz ám, ahogy eddig gondolta volna az ember, nem bizony! Tudja meg kend, hogy Ács Balázsnak a katona fia mostanában jött meg Ázsiából vagy honnét s ez azt mondja, hogy ott másképpen s jobban tudják ezt a dolgot a népek, mint itt! Ott ezer esztendőök óta tudják, hogy: ha az ember meghal, a lelke nem megy a levegőbe, hanem beleszáll valamiféle állatba s aztán így él tovább a földön! És az ember lelke olyan állatba száll bele, amilyen állat legjobban illik a megholt-hoz. Ács Balázs azt mondja, hogy az én lelkem valami vörös kutyába száll bele, mert hogy én míg meg nem fehéredtem, valaha vörös voltam s nagy kutya voltam világeletemben mindig . . .

Dani bácsi sehogy se tudta, hogy részeg-e most is ez a Sáfrány István vagy egészen megzavarodott? Nem is ellenkezett hát vele, csak hallgatta a furcsa beszédet. Sáfrány István azután, mikor jól kibeszélte magát, felszedelőzködött s elköszönt:

— No, Istennek ajánlom! Majd meglátja kend, hogy úgy igaz ám a dolog, ahogy az a sok millió és millió ember tartja ott Ázsiában vagy hol! Kár, hogy kend előbb hal meg, mint én, mert ha én előbb mehettem volna el, mint kend, Isten bizony eljöttem volna kendhez vörös kutya képében, hogy lássa kend: milyen takaros vörös kutya lett belőlem!

A részeges csősz elment s Dani bácsi magára maradtan sokáig tépelődött azon, hogy mi mindenféle bolond dolgok járnak az ilyen öreg részeges csősz fejében! Be aztán, mert egészen belefáradt a sok beszéd hallgatásába, csendesen elszenderedett. Békességesen aludt jó darabig és csodálatos módon nyolcvanhárom esztendős korában azt álmodta, hogy olyan hét-nyolc esztendősforma gyerek, kint van a többi gyerekekkel együtt a Bénán és Szász Borcsa hangosan kezdi énekelni, hogy: «Szállj, szállj, Katóka!» A hangos szóra Dani bácsi felvetette a szemét, hát nem Szász Borcsa hangja volt, amit hallott, hanem Rozál kiáltott:

— Hogy az ördög bújjon bele ebbe a kódogó vörös kutyaába! Mióta a városban az adó miatt a pecérek hajszolják a kutyákat, a majorban annyi a kódogó kutya, hogy az már sok!

Rozál kiáltására a kódogó vörös kutya

ijedten elszaladt. Dani bácsi Sáfrány Istvánra gondolva, meredten nézett az elnyargaló kutya után, mely olyan hamar eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. A majorbeli kutyáktól való féltében, nyilván megbújt valahol.

Rozál kihozta az öregnek a levest, Dani bácsi, hiába kínálta Rozál, nem evett belőle. Nem éhes, azt mondta. No, annál éheesebben jött meg az unokája, Mihály, az igás kocsis, aki magára vette az öregapja tartását: az igaz, hogy nem ingyen, mert hiszen az egykori parádés kocsisnak az uraság most is kiadja a konvenciót rendesen. Mihály a tornácon a kis gyalogszéken ülve, olyan komolyan evett, hogy egy árva szót sem szólt, addig, amíg az ételben tartott. Azután sem ő kezdte a szót, hanem Rozál:

— Itt járt Sáfrány István látogatóban . . .

— Sáfrány István?! — hüledezett Mihály.

— Hát mi van ezen csodálkozni való?

— Mi? Hát az, hogy Sáfrány István egy órával ezelőtt meghalt a kutasi csárdában! Ott jöttünk el, ott mondták.

Rozál nagyot nézett s Dani bácsi meg egyszerre felült az ágyon.

— Hát, Sáfrány István hazafelémenet betért a kutasi csárdába, megivott hirtelenében egy félliter pálinkát s aztán azt magyarázgatta a korcsmárosnak, hogyha ő meghal, hát vörös kutya lesz belőle. Persze nevték.

Mikor aztán a korcsmáros az üres üveget el akarta venni előle, Sáfrány István, mintha igazán kutya lett volna, a keze felé kapott s azt mondta, hogy: hamm! Ezzel aztán lefordult a székről s egy mukkanás nélkül meghalt. . .

Dani bácsi szédelgő fejjel hanyatlott vissza az ágyra. Hát csakugyan Sáfrány István lelke járt volna itt az imént vörös kutya képében?! Dani bácsi végig-végig borzongott, de a lelke egyre hazudtolta a hitetlen test ijedezését. Nem lehet az mégse, hogy a földön maradjon a lélek! Csak az a rettenetes, hogy a földi élethez szokott test: nem tudja az igazat igazán elhinni! Százmillió esztendőök óta élnek emberek a földön, százmillió esztendőök óta tudják, hogy a porból lett test csakugyan porrá lesz és százmillió esztendőök multán egy vörös kutya miatt is kétségben vergődik az ember, ha arra gondol, hogy: hová lesz a lelke, ha elomlott testéből kiszáll? Miért nem tudták az emberek ennyi idő óta ennek a titoknak bizonyos bizonyosságát találni? Gőzeke hasogatja a földet, vasút jár a síneken, sok magától járó hintó szaladozik az országúton, tüzes drót világol már az istállókban is, a háború idejében repülőgépek jártak fent a levegőben. Mindezt kitalálták már az emberek, csak a legnagyobb dologra nem tudnak bizony-

ságot?! Pedig nyilván csak úgy lehet a dolog, ahogy minden gyerek szentül hiszi, hogy: az ember lelke az égbe száll az angyalok közé! Hiszen, ha az Isten az embert a maga képére teremtette s a maga leheletével lehelt lelket belé, mely bolond népek hitetik el, hogy ez a lélek valami oktan állatba szállna át?!

Ahogy Dani bácsi így elmélkedett magában a déli napsütésben, egyszerre csak azt vette észre, hogy a kezén valami kis bogár mászik; hogy jobban lássa, eltartotta a kezét egy kicsit magától s úgy nézte: hát csakugyan egy kis katicabogár jött-ment a kezefején. Dani bácsi óvatosan szétnyitotta reszkető száraz kezének ujjait s így nézte, hogy merre igyekszik a kis bogár? Aztán halkán suttogva zümmögni kezdte: «Szállj, szállj Katóka, mutasd meg az utat: merre visznek engem? Keletnek-e? Nyugatnak-e? Föld felé-e? Ég felé-e? . . .»

A kis katicabogár egy darabig ide-oda-tévelygett, aztán felsétált a Dani bácsi nagyujja hegyére s onnét felszállott, felfelé, az ég felé . . .

Rozál észrevette ugyan, hogy az öreg-apjuk zümmög valamit magában, de ügyet sem vetett rá, hiszen az ilyen vénség sokszor olyan már, mint a gyerek!

Este Mihály és Rozál be akarták vinni Dani bácsit ágyastul a szobába, de az öreg

semmiképp sem egyezett bele. Ilyen meleg nyári éjszaka jobb kint aludni, a tornácon! Ráterítették hát a szűrt az öregre s nyugovóra tértek: Mihály, mert aznap éppen napos volt, elment az istállóba, Rozál meg behúzódtott a házba.

Lassan elcsendesedett az egész majorudvar. Legtovább a majorbeli kutyák hangoskodtak s mintha valami idegent éreztek volna, ugyancsak ugattak, aztán ők is elhallgattak s elcsendesedtek. Dani bácsi azonban sokáig nem tudott elaludni, órákig elnézegette a tornác alól a csillagos eget s minél tovább nézte, annál bizonyosabban érezte, hogy a lelke csakugyan oda fog felszállani, mert hiszen, ha az ember nem úgy nézi az eget, mint valami nagyon is megszkott dolgot, hanem tekintetével a Göncölön is túl, a Fiastyúkon is túl, a Tejúton is túl, belemélyed a mélylő égbe: bizony a maga szemével megláthatja ott az örökkévaló lélek égi hazáját! Oh, de balgák is az emberek, hogy életerejük teljességében sohasem nézik így az eget! . . .

Éjfél tájban Dani bácsi, mintha valami szélzúgást hallott volna, felvetette a szemét: hát egy négylovas hintó állott a tornác előtt! A hintó is, meg a négy ló is ragyogó fehér volt. A fehér hintó bakján egy fiatal, szőke, kékszemű legény ült s megszólalt:

— No, Dani bácsi, kelmedért küldtek! Tessék hát felülni a hintóba!

Dani bácsi húzódozott:

— Talán csak a bakra ülök; megférünk ott ketten is . . .

— Nem, nem! — erősködött a fiatal leány, aki nyilván angyal volt. — Csak üljön be kelmed a hintóba!

Dani bácsi szótfogadott s beült a hintóba! Mikor már beült, akkor vette észre, hogy a hintóban ott ül már a felesége, aki pedig harmincöt esztendővel ezelőtt halt meg s ott van az a kislányuk is, aki ötesztendős korában halt meg, valamikor régen . . .

Az angyal hátraszólt a bakról:

— Hát, már most mehessünk! De düljön kelmed hátra, urasan, a párnára; a szemét meg hunyja be, mert a nagy fényesség megártana a szemének!

Dani bácsi urasan hátradőlt, behunyta a szemét s boldogan mosolygott.

. . . Mikor Rozál reggel a tornácot seperni kijött a házból, riadtan látta, hogy az öregapjuk, hátát a falnak vetve, keresztben ül az ágyon. Rozál feléje sietett, de kettőt se lépett, már is tudta, hogy az öreg testéből immáron elszállott a lélek. Mikor aztán Rozál az ágyhoz ért, az öregnek a földre lecsúszott szüre alól fázlódva, alázatosan, csendesen előmászott a tegnapi kódorgó

vörös kutya. Rozál, a kutya láttára Sáfrány István lelkére gondolt s rettenetes ijedtséggel nagyot sikoltott. A vörös kutya ettől a sikoltástól nagyon megijedt s úgy elszaladt, hogy azóta se látták a majorban, pedig a balga népek, a helyett, hogy a mélylő csillagos eget nézegették volna, esténként nagyon sokáig lestek, hogy: mikor kerül vissza megint majorba Sáfrány István lelke vörös kutya képében.

A TYRUSI EMBER

A jeruzsálemi részeges fafaragónak, Sohám-nak fiatal felesége, Abija, az érett figét szedte még a szőlőben. A kis szőlőben csak három figefa volt, de ezeken ebben az évben, annyi édes gyümölcs termett, hogy színültig megtelt Abijának mind a két hátikosara. Abija a kosarak fölé hajolva a kezével egyengette a figéket, nehogy majd menet közben leguruljon egy is, mikor a mély útból egy idegen ember közeledett a garád felé. Az idegen egy szamarat vezetett, a fülénél fogva. Az ember, úgy látszik, igen értette a szamarak természetét, mert nem ütlegekkel biztatta azt a haladásra, hanem simogatta s valami vidám nótát füttyült a csacsi nagy szőrös fülébe. A csacsi azt a fülét, amelyik szabadon volt, váltig mozgatta, hol egyenesen előre vágta, hol hátra rántotta, hol oldalvást lógatta, ami messziről nézve is igen mulatságos volt. Abija asszony mosolyogva nézte a csacsi fülének ezt a játékát, amely azt árulta el, hogy a csacsinak tetszik is a dolog, de egy kicsit aggodalmaskodik mégis, hogy a kedveskedések nem valami gonosz szándékot rejtenek-e. Az asszony mély fekete sze-

méből a mosolygásnak derűje akkor se riadt el, mikor az idegen a csacsival egészen odaért a garádhhoz, ott megállt s felszólt az asszonyhoz.

— Nem a tiéd ez a csacsi?

— Nem, nem az enyém. A Jókám özvegyének a számarra ez.

Az idegen, akiről a ruházata azt mutatta, hogy azon tyrusbeliek közül való, akik az új templom építése körül szorgalmaskodnak, — a helyett, hogy tovább ment volna, csak ottmaradt állva s csak nézte Abija asszonyt, aki a kissé mély út felett a garádon olyan volt, mint valami szép eleven kép. A tyrusi ember, aki pedig már olyan negyvenes lehetett, gyerekes tekintetű kék szemeivel szinte simogatta az asszony sugár alakját. Ettől a nézéstől nyugtalanság fogta el Abiját s mintha ezt a varázsló tekintetet el akarta volna magáról hessegetni, hátrább lépett. Az idegen azonban csak nem ment tovább, sőt eleresztette a csacsi fülét s közelebb lépett a garádhhoz. A csacsinak, úgy látszik, annyira megtetszett ez a füttyös ember, hogy saját elhatározásából s nem a vezetés kényszerének engedve, ő is lépett egyet-kettőt s az idegen ember mellé állva, ő is felnézett az asszonyra, mint a tyrusi ember. A csacsinak ezt a bölcseségét látva, az idegen elkezdett kacagni s kacagott hangosan, a szívéből, úgy, ahogy Jeruzsálemben, a szigorú Isten-

nek szent városában soha se kacagott még senki. Az óriási nagy új templom, melyet Salamon király építtetett az Ornán szérűjén, ott, ahol Dávid király a harmadnap-i dög-halál idejében az Úrnak Angyalát látta állani, a föld és ég között, kezében mezítelen törrel, — a tyrusi kacagásától nem dőlt össze, sőt, mintha a cédrusfából való oszlopok aranyos díszein vígan táncoltak volna a napsugarak. Az Úr háza felszentelésének ünnepei csak holnapután kezdődnek, lehet, hogy azért mertek még a napsugarak ilyen pogány gondtalansággal vigadni.

A tyrusi ember mikor már annyira volt, hogy a kacagástól beszélni tudott, felszólt az asszonyhoz:

— Látod, szép asszony, két vén csacsit megbabonáztál!

Abija erre már nem tudott mit mondani. Nagy zavarából hangos jajveszéklés mentette ki. A mély útból nagy jajgatások és átkozódások között jött felfelé Jótám özvegye. Mikor a vén asszony meglátta a szamarát, már messziről elkezdte azt szidni, hogy milyen bitang, milyen csavargó! A csacsi az ismerős szidalmak hallatára mélyen lehajtotta fejét s a két fülét kétfelé eresztette, úgy, hogy a nagy fülek olyan életlenül lógtak, mintha a guta ütötte volna őket. A csacsi maga volt a megtestesült bün-

bánat, megalázkodás és töredelem. A tyrusi embernek se kellett több s erre megint úgy elkezdett nevetni, hogy Abija fegyelmezett mosolygása is akaratlanul hangos kacagásba csendült ki. A vén asszony szúrós fekete szemével ránézett Abijára, aki ebből a tekintetből észrevette a rendreutasítást és hirtelen komolyra akarta erőltetni arcvonásait. Ez azonban olyan furcsán sikerült, hogy az idegen ember Abija kínját látva, még hársányabban kezdett kacagni s mint a gyerekek szokták, ha nagyon kacagnak, a két térdét verte a két tenyerével.

A vén asszonyt ez már kihozta a hitéből s rikoltozni kezdett:

— Mit röhögtök, utálatosak! Azt hiszitek, szabad így nevetni a más kárán? Azt hiszitek, hogy én nem tudom, hogy ti mit csináltok itten . . .

Abija szinte megtántorodott a vén asszony szavának ütésétől, az idegen pedig elvörösödött s odaugrott a vén asszonyhoz, elkapta a vállát s megrázta.

— Hallgass, vén szipirtyó, mert kirázom a lelket belőled! Hogy mersz így beszélni?! Látok egy szamarat csavarogni, megfogom, hogy majd a gazdájához vezetem! Most járok ezen az úton életemben először, most látom ezt az asszonyt életemben először s te mindjárt pletykázni akarsz?! Mi?!

A vén asszony megriadt a harag kitörésétől s mindjárt más nótát kezdett.

— Jaj, ne haragudj, jó ember, de az ijedelem elveszi az embernek az esztét. Ez a dög egyetlen vagyonom s mert nem tudom eltartani, kihozom a határba legelni s ha a melegben egy kicsit elnyom az álom, minduntalan elszökik a gyalázatos. Eladnám már én szívesen, de nem kell Jeruzsálemben senkinek. Ismerik itt már. Vén is, lusta is, csavargó is. Talán most, hogy az ünnepekre máshonnét is idesereglenek az emberek, túl-adhatok rajta.

A tyrusi ember visszakapta jókedvét s mosolyogva nézte a szamarat, mely most már úgy billegette a füleit, mintha attól tartott volna, hogy a róla szóló beszédből egy szót el talál szalasztani.

— Ha én a te helyedben volnék, — szolt az idegen Jótám özvegyéhez, — nem adnám el a szamarat, mert egy ilyen tréfás szamár éppen a szegény embernek nagy kincs, de ha már szabadulni akarsz tőle, tudod mit, megveszem én a szamarat tőled!

Ezzel az idegen ember benyúlt a tarsolyába, kivett egy csomó pénzt s olvasatlanul odaadta az öreg asszonynak, aki a sok pénznek úgy megörült, hogy erőnek erejével meg akarta csókolni a jókedvű adakozónak a kezét vagy a ruháját. A Tyrusból való idegen ijedten hátrált.

— Hohó! Vigyázz, nem vagyok én se pap, se főember. Hanem tudod mit? Azért, mert ostoba beszédeddel megbántottad ezt a jó asszonyt, büntetésül segíteni fogsz neki a kosarakat hazavinni, még pedig úgy, hogy a kosarakat felkötjük az én szamaram hátára s te fogsz elől menni, utat mutatni. Jó?

A vén asszony szája mosolygásra rángatózott. Abija asszony sem tiltakozott a terv ellen, hiszen ha húzódozott volna, a vén banya azt gondolhatta volna, hogy csakugyan szerelmeskedtek az idegen emberrel s azért nem mer most vele s a szamarával a városba menni. Felkötötték tehát a kosarakat, általvetve, a szamár hátára. A vén asszony a szamár előtt botorkált, Abija és a tyrusi ember pedig a szamár mellett, jobbról s balról ballagtak a város felé. Ahogy a két kosár a szamár oldalán himbálódott, egy-egy fige bizony lepergett a porba. Abija közelebb ment tehát a kosárhoz s megfogta annak a karimáját. Az idegen szeme rátapadt az asszony formás kezére s addig-addig nézte, míg egyszer csak szép csendesen átnyúlt a szamár hátán, szelíden megfogta az asszony kezét, az ajkához kapta s csókolta, csókolgatta a kezét s ameddig érte, a karját is, úgy hogy Abija szinte elalélt a csókok forróságától s annyi ereje sem maradt, hogy visszahúzza a kezét.

A csacsi úgy látszik megérezte, hogy a háta megett vagy inkább a háta felett valami történik s hirtelen megállt. Abija ekkor csöndesen visszahúzta a kezét. Az idegen, hogy a csacsit s a vénasszonyt félrevezesse, beszélgetni kezdett.

— Sok fige termett az idén?

— Igen, bő termést adott az Úr.

— Te sem tudtad még, úgy-e, mind leszedni, maradt még betakarítani való?

Abija fülig elpirosodott s halkán azt válaszolta, hogy: igen, — pedig három figefájának termése ott lógott már a két nagy kosárban, a szamár oldalán.

Mikor a Salléketh kapuhoz értek, a tyrusi ember azt mondta:

— Már most én elválok tőletek.

A vén asszony riadtan kérdezte, hogy hát akkor mit csináljon ő a szamárral?

— Tudod mit? odaadom neked tartásra az én szamaramat. Nesze, vegyél neki jó abrakot.

A tyrusi ember megint egy csomó pénzt vetett az öregasszony markába, rendesen elköszönt s lassan elindult a felmenő pádi-mentumos úton.

Sohám, a faragó, mint minden este, ezen az estén is leitta magát. Mikor részegen le-

dőlt éjjeli vackára, Abija kiment a házból s leült a pitvar elé. A holdvilág fehér fényességében ott állt előtte Jeruzsálem. Az apró házacskák, a főpapok, főemberek házai, a nagy ünnepekre idesereglettek részére való sátorok, odébb a Dávid idejéből való királyi ház, melyhez a cédrusfákat Tyrusból hozták s a legelső helyen a megfaragtatott és fűrészszel fűrészeltetett kövekből épült csodálatos új templom, mind, mind, mintha megfagyott ezüstműből való lett volna. Az Úr házának kapucsarnokából pedig mintha kitündöklött volna a két negyven sing magas koronás karikával s hálózathoz hasonlatos módon csinált gombokkal ékes oszlop, jobbfelől a Jákim, balfelől a Boáz. Abija sokáig, nagyon sokáig nézte a szent házat s elmerengvén, sokszor úgy érezte, hogy a jobbfelől való oszlop a tyrusi ember, a balfelől való oszlop pedig ő maga s az Úr őket egymás mellé rendelte minden időkre. Es a pitvar előtt a langyos éjszaka csendességében édesen aludt hajnalig a szerelmes asszony, akit eddig borgőzös ura mellől nem tudtak elcsábítani se az ifjak mézédés beszédei, se a véneknek titokban felkínált drága ajándékai. Délelőtt a szomszédasszonyokkal Abija felment az új templomhoz. Az egyik szomszéd ugyanis, aki pallér volt, kimódolta, hogy a felszentelés előtt a felesége s ennek

barátnői kedvükre megnézhessek belülről a templom csodálatos szépségeit. Délig alig tudtak betelni az asszonyok a gyönyörűséges dolgok látásával. A cédrusfadesztkával bélelt tornác, a templom drága márványkövekből megrakott pádimentuma, a Párvaimból való arannyal beborított gerendák, ajtófélfák, a falak, az ajtók, a legszentségesebb helynek házában a gyermek formájára csináltatott két aranyos kerubinok, az aranyláncokba helyezett pomagránátok, a kék, veres, fehér és bársonyszínű selyemből való kárpitok, a tíz egymáshoz hasonlatos arany gyertyatartók, a rézoltáron a száz arany pohár, az áldozati üstök, a tizenkét ökrök által tartott öntött tengerkép, a sok aranyba és rézbe metszett pálmák és nyíló virágok, mind, mind az Úr dicsőségének hirdetésére készítettet és Abija mégis úgy érezte, hogy az ő lelke a szépségek varázslatában nem az Úrhoz, hanem a tyrusi emberhez száll.

Mikor hazafelé mentek az asszonyok, természetesen a látott csodákról beszélgettek. Csak Abija hallgatott. Egyszer odafordult hozzá a pallérné:

— S neked mi tetszett legjobban.

— A Jakim.

— Miért éppen a Jakim, hiszen az éppen olyan, mint a Boáz.

— Éppen azért . . .

A pallérné nem értette meg ezt a választ, de nem is igen törődött vele s tovább pergette a nyelvét a többi asszonnyal együtt.

Délután Abija vette a kosarat s indult a szőlőbe figét szüretelni. Tudta, hogy a fákon nem maradt egy fige sem, de azért emelt fejfel ment ki a városból. A szőlő garádján, mire Abija odaért, már ott ült az idegen ember.

— Már vártam reád.

— Honnét tudad, hogy eljövök?

— Hiszen tegnap azt mondtad, hogy még van megszedeni való fige.

A tyrusi ember pajkosan nevetett, Abija pedig hebegve próbált védekezni.

— Úgy látszik, a lopók lesztek s én most mehetek vissza üres kosárral. . .

— Az csakugyan lehet, hogy a lopók lesztek, de nem vitték el, nézd, itthagyták.

S csakugyan a tegnap megszedett figefa alatt egy kosárravaló fige feküdt a földön egy halomban.

Abija csodálkozva nézett az idegen emberre, ez meg elkezdte megint a nevetést.

— Honnét hoztad ezt a sok figét?

— Hát a szomszédoktól minden fáról loptam egy keveset.

— En érettem loptál?

— Igen, hiszen te meg tegnap én érettem hazudtál...

Mint két tettenért rossz gyerek, hallgatóan leültek egymás mellé a földre. A hegyen ott állt előttük az új templom. A tyrusi ember kisvártatva megszólalt:

— No most már legalább erről az oldalról is megnézhetem a templomot. Tegnap is azért jöttem erre, hogy megnézzem, de azután elfelejtettem odanézni.

— Tetszik neked, úgy-e, az új templom?

— Ma még igen, de ha behunyom a szememet, már szebbet érzek.

Abija önkéntelenül a tyrusi emberre nézett, aki lassan lehunyta a szemeit.

— Máris látok valamit, de még nem látom egészen. Tornyokat látok, melyek tetején valami szent jel van, aranyból való; de még nem látom, inkább csak érzem. Valami szelídebb, jobb, békésebb Úrnak a házáról álmodom, aki a szeretetnek prófétája s aki megbocsát azoknak, akik nagyon szeretnek . . .

A tyrusi ember felvetette a szemét s szelíden a keblére vonta a gyönyörűséggel reáomló asszonyt s forró csókokkal csókolgatni kezdte annak a haját, a szemét s az ajakát.

Az ölelkezésből rikácsoló hang riasztotta fel őket. A vén asszony ott állt a garád alatt, a számmal.

— Hát mikor viszed már el a szamaradat?

— kérdezte a banya, akinek utálatos tekin-

tétében a káröröm ragyogott, hogy most már vádat emelhet a Bírak előtt s kérheti, hogy rendeljék el azok e parázna asszony megkövezését.

— Holnap napkeltekor hozd ide a szamarat s kössed ehhez a fához.

— De mikor holnap kezdődnek az Úr házának szentelő ünnepei.

— Mindegy, tedd, amit parancsoltam!

A vén asszony elment a szárárral.

A tyrusi ember magához ölelte Abiját.

— Holnap korán reggel jöjj ide s én elviszlek tégedet az én gyönyörű szép házámba . . .

*

Másnap, az Úr háza szentelésének ünnepén, már hajnalban hangos volt a város. Peregtek a dobok, harsogtak a rézfúvók és a zengő hegedűk és pengő cimbalmok Izrael népének a régen várt ünnep ujjongó örömét hirdették. A nép mindenfelül seregestől tódult a felső város felé. Abija is elindult hazulról, de nem a felsőváros, hanem a szőlők felé vette útját.

Alig haladt valamennyire, egy öreg asszony jött rá szembe, aki egy fiatalabb asszonnyal és egy leánnyal igyekezett a felsőváros felé. A vén asszony, amikor megismerte Abiját, már messziről rikoltozni kezdett.

— Te vagy-e az a parázna asszony, akit Jótám özvegye rajtakapott a szőlőben? Te utálatos, te elvetemedett, te parázna!

A fiatalabb asszony, akinek lelkében a vágyott gyönyöröktől való megtartóztatások öntudatlan fanyarsága kesergett, szintén vetett felé egy-egy megvető szót, leginkább azért, hogy a vén asszony előtt ezzel a maga lemondással megőrzött tisztességét bizonyítsa, — a fiatal leány pedig részvéttel és szinte csodálkozással nézte Abija asszonyt. Ez pedig szó nélkül ment tovább s nem is gondolt arra, hogy védje magát a vád ellen, amelynek a vádló mellett tanúja nem is volt.

A szőlőben a tyrusi ember nagy örömmel fogadta Abiját.

— Már megint én voltam itt előbb, de ma nem loptam figét. Ha megkívánjuk, majd szedünk az útfélen, ott, ahol találunk.

— De én nem mehetek veled.

— Nem jöhetsz velem? Miért nem jöhetsz, ha szeretsz?

— Azért, mert Jótám özvegye beárult már engem s ha én most veled mennék, valamikor azt gondolhatnád, hogy csak azért követtelek, hogy a Bíraktól s a megkövezés által való haláltól szabaduljak. És ha te erre gondolsz, vége lenne a te örömeidnek s vége lenne az én örömeimnek . . .

Az Ornán szérűjén épített dicsőséges temp-

lom falai közül kizendült a hálaadás éneke s a rézfúvók, hegedűk és cimbalmok hangjaival egybefolyva az égő áldozások illataitól terhes levegőben, zengésével betöltötte az egész határt. A tyrusi ember pedig lecsókolta Abija szeméről a könnyeket s megsimogatta a haját.

Ekkor bukkant elő a vén asszony a szamárral. A tyrusi ember keze szinte akaratlanul megmozdult, mintha le akarta volna ütni a vén boszorkát. Abija szelíden megsimogatta a bosszú vágyától megindult kezét.

— Pusztulj a szemem előtt, rút banya!

A vén asszony elinált riadtan s otthagyta a szamarat, mely a tyrusi ember haragos szavának a nagy fülek tanúságtétele szerint megörült, megértvén, hogy a szidás nem ő neki szól, hanem annak, akitől ő világeletében csak szidalmat kapott. A vén asszony azonban nem ment messzire, a közelben alkalmas búvóhelyre talált s onnét leselkedett. Ezzel Jótám özvegye az erkölcsök tisztaságáért mindenestre igen nagy áldozatot hozott, mert így nem láthatta a szentelés első napjának mesébe illő ünnepeit, de ez az áldozat bőségesen megtermetté gyümölcsét, mert nyolcadnapra a király felséges személye elé parancsoltatott. Salamon királynak ugyanis az Úr háza felszentelésének örömeire rendelt ünnepek hetedik napján

eszébe jutott, hogy miután az Úrnak házát elkészítteté s a Szövetség ládáját a Papok és a Léviták által a legszentségesebb helyre, a kerubinok szárnyai alatt elhelyezteté, nem lenne vétkes dolog, ha immár a maga királyi palotaházának építése felől is tanácskoznék a Tyrusból való Mesterrel, akit maga Tyrus királya ajánlott neki s aki az Úr házá-
nak csodálatos szépségeivel igazán megbizonyította, hogy valóban «bölcs, tudós és értelmes férfiú és tud mívelni kőből, vasból, fából, aranyból, ezüsből, rézből, bársonyból, kék, fehér és veres selyemből és tud mindenféle metszést metszeni és gondolni minden találmányt, valamit eleibe adnak!» Salamon király tehát másnapra magához hívatta a tyrusi mestert. Másnap azonban Hiram mestere helyett Elihóref, Sisának fia, az íródeák, állott a király elé.

— Uram, királyom, a Mestert sehol nem találom.

— Elrejtőzött? Elment?

Salamon király arra gondolt, hogy talán bosszús lett a mester, mert bizony híres-nevezetes művének szentelési ünnepem királyi lelkében a költő lelke hét napig aluvék s így nem jutott eszébe, hogy illendően megtisztelje ezen értelmes férfiút, aki, amíg a templom el nem készült, folyton csak azzal foglalatoskodott s ebben találván nagy örö-

met, étellel, itallal, baráttal és asszonnyal nem törődött.

Elihóref megszólalt:

— Ímhol ez özvegy, aki hírt tud adni róla.

Jótám özvegye előlépett s elmondta Abija és a tyrusi ember történetét, eleitől kezdve.

A végét is el tudta mondani.

— A tyrusi ember azután megsimogatta a garád szélén ülő asszony orcáját s hallottam tisztán azt mondta neki: «Kelj fel én Mát-kám, én szépem és jöjj hozzám!» Azután felvette az asszonyt az ölébe, úgy emelte fel a szamar hátára, azután átölelte karjával az asszony derekát s elkezdett valami vidám nótát füttyülni a szamárnak s elindultak lefelé a mély úton s elfordultak Tyrus felé . . .

Salamon király szótlánul hallgatta végig a beszédet s elbocsájtotta a színe előtt Jótám özvegyét. Elihórefnek is csak annyit mondott, hogy: erről a dologról pedig egy szó se kerüljön a krónikákba.

Mikor pedig egyedül maradt Salamon király és elgondolta, hogy a tyrusi mester az asszonyával mint a szabad madár milyen boldogan megyén most valahol az ő hazája felé, melynek határai az égszínű tenger közepette vágnak, ahol a Libánusról hozott cédrusfából csinált árbocoknak egyiptomi selyemből való vitorláit meleg szellők lobogtatják, — a király lelkében felébredt a költő

és megértvén azt a pénztszóró, ébren álmodozó, számárnak füttyülő, figét lopó s kacagó másik művészt, szívéből felcsendült az Énekek Éneke: «Mert íme a tél elmúlt, az eső elmúlt és elment; szép virágok láttatnak a földön, az éneklésnek ideje eljött és a gerlicék szava hallatszik a mi földünkön. A figefa megérlelte első gyümölcsét és a virágzó szőlők jó illatot adnak; kelj fel én Mátkám, én szépem és jöjj hozzám!»

TARTALOM.

À szent tűz.....	lap 3
Jönnek a gyerekek.....	13
Hajótöröttek.....	25
Az öreg úr és a halál.....	49
A fejedelem gulyása	57
Rádik	77
Különös történet.....	99
Nem lesz özönvíz!.....	117
Falusi kisfiú Pesten	129
Több nap, mint kolbász	141
A tarka kutya	153
Leó életrajza	167
Caelia rózsái	177
Mi lesz ezután.....	195
A tyrusi ember	209